ОВИД

HORIZON

№ 3 (126) ЛИПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1963 JULY-SEPTEMBER Vol. XIV

УВАГА! УВАГА! УВАГА!

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

САМОПОМІЧ

В ЧІКАГО

ВИПЛАЧУЄ 4% ДИВІДЕНДИ 30 ЧЕРВНЯ І 31 ГРУДНЯ

1) Приймаємо вклади;

2) Даємо позики на купно авт, меблів і домашнього устаткування, на ремонт і направу домів.

3) Даємо моргеджі на будову домів (констракшен лон) як теж на купно домів.

4) Даємо кредити на купно і розбудову підприємств. Усі позики видаються на найбільш догідних сплатах. Крім того, наші позики мають забезпечення до висоти 10.000.00 долярів, на випадок смерти довжника або його тривалої непрацездібности.

СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ КРЕДИТОВОЇ КООПЕРАТИВИ
"САМОПОМІЧ"

що завжди послужить Вам всякою фінансовою допомогою, порадою а теж дає повну гарантію забезпеки Ваших ощадностей.

ПИШІТЬ АБО ТЕЛЕФОНУЙТЕ НА АДРЕСУ:

Федеральна Кредитова Кооператива "САМОПОМІЧ",
2351 В. Чікаго Аве., Чікаго 22, Тел. ГУмболдт 9-0520.

ЗАКІНЧЕННЯ ДРУКУ

14-ТОМОВОГО

Повного видання творів Тараса Шевченка

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА ДРУКУЄ ВЖЕ ОСТАННІЙ ТОМ

ПОВНОГО ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ШЕВЧЕНКО — МАЛЯР

Цей том (11) буде видрукуваний до кінця жовтня 1963 р. Інші бракуючі дотепер три томи, (4 — Поезії Шевченка 1857-1861, 12 — Поезії Шевченка чужими мовами та 13 — Шевченко і його творчість, вже видрукувані, всі під редакцією Богдана Кравцева. Висилка всіх цих чотирьох томів (4, 11, 12 і 13) дотеперішнім Покупцям відбудеться до кінця 1963 року.

Видавництво приймає ще нові замовлення, висилаючи негайно 11 готових оправлених уже томів (1-10 і 14), а три томи (11, 12 і 13) одержать нові Покупці також до кінця 1963 року.

Ціна за всіх 14 томів

ПОВНОГО ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

до кінця жовтня 1963 р. лише:

75.00 дол. на сплати до 3-ох місяців
або з 4% знижкою, себто
72.00 дол. за готівку при замовленні.

Зацікавлення цим монументальним виданням Творів Тараса Шевченка велике. Перші його томи видавництво друкувало вже третім накладом. З уваги на нові видавничі пляни видавництво не друкуватиме вже нового накладу цього видання і тому, можливо, його в продажу не буде. Кожному, хто бажає ще придбати собі це видання, радимо замовити його тепер, користаючи з видрукуваної нижче форми замовлення і висилаючи його (з чеком або моні ордером) на адресу Видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 WEST CHICCAGO AVE.
CHICAGO, ILL., 60622 — USA

..... *Тут відтяти* .....

ЗАМОВЛЕННЯ

До Видавництва Миколи Денисюка

Цим замовляю 14-томове ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

☐ за 75.00 дол. на сплати до 3-ох місяців.
☐ за 72.00 дол., себто з 4% знижкою при заплаті готівкою, висилаючи чек (моні ордер) при замовленні.

Підпис: .....

Моя адреса:

.....

.....

У В А Г А ! *УКРАЇНЦІ СТЕЙТУ ІЛЛІНОЙ!* *У В А Г А !*

УКРАЇНСЬКА ПАРАФІЯ СВ. ОТЦЯ НИКОЛАЯ В ЧІКАҐО

В Л А Ш Т О В У Є

Концерт Хору "Думка"

ПРИСВЯЧЕНИЙ ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ В. ЛИСЕНКА

СУБОТА 30-ГО ЛИСТОПАДА СУБОТА 30-ГО ЛИСТОПАДА

О ГОД. 7.30 ВЕЧОРА В ЗАЛІ LANE TECHNICAL AUDITORIUM

Диригент: І. Задорожний

Солістка: Марта Кокольська *Форт. супровід: О. Берник*
О. Омельський

Двері будуть закриті точно о год. 7.30 і відтоді вступ на залю заборонений.

Всі місця нумеровані. Закупіть вже тепер собі місце!

Квитки продають: Т-во „Самопоміч", „Українська Книгарня" й Книгарня Миколи Денисюка

Увесь прибуток призначений на Український Дім для Старших і Відпустове Місце в Чікаґо.

SATURDAY, NOVEMBER 30, 1963 SATURDAY NOVEMBER 30, 1963

AT 7.30 P.M.

LANE TECHNICAL HIGH SCHOOL AUDITORIUM

ОВИД

HORIZON

Vol. XIV № 3 July-September 1963

EDITOR

Mykola Denysiuk

PUBLISHER

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.
Tel.: EVerglade 4-3868

REPRESENTATIVES:

South America:
Mychajlo Danylyshyn
c. Mozart 614
Buenos Aires, Rep. Argentina.

Australia
Fokshan Library & Book supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Liege

Second-class mail privileges
authorized at Chicago, Illinois

Autorized as Second-class mail,
Post Office Dept., Ottawa

Composition & printing by
Mykola Denysiuk Printing Co.
2226 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — USA.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $4.00 yearly
$1.00 per Copy

Видає й редагує
Микола Денисюк
Мовний редактор —
Роман Завадович

Надісланих рукописів редакція не повертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріялів. Статті, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті й виправляти мову.

Всі права застережені.

Річна передплата:

Австралія і Англія —	**шіл. 30.-**
Бразилія — крузейрів	**480.-**
Аргентина — арґ. пезів	**240.-**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**4.-**
Німеччина — Д. М.	**10.-**
Франція — фр. фр.	**15.-**

ЗМІСТ

— *Голод* 5
Н. Королева — *Типи старого Києва* 9
М. Гікавий — *Дмитро Донцов* 12
Р. Паклен — *Про два роди любови* 14
Ю. П. — *Перші згадки про Русь* 20
Л. Стаховський — *Пахощі минулого* 23
А. Садовська-Денисюк — *На з'їзді Південного Поділля* 29
М. Денисюк — *Поза редакцією „Овиду"* 31
Г. Черінь — *Капітан* 35
А. Галан — *Дві туги* 37
Ю. Тис-Крохмалюк — *Яка з цього користь?* 44
Л. Вертипорох — *Українські жіночі організації в Канаді* 47
О. Лисяк — *Non omnes moriamur* 51
Р. Турянський — *Ruanda-Urundi, Уганда, Конго* 53
Серед книжок — М. Галів — *З видавництва „Дніпрова Хвиля"* /Любомир Винар: *Андрій Войнаровський*/; А. Галан — *Плямки на підчебінні* (Гуморески Гриця Мотики) 62

На обкладинці: Христина Стиранка (Торонто) в народному одязі з Південного Поділля (див. З'їзд Південного Поділля — стор. 29).

(Фото Л. Пилявський)

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

ПРОФ. ЄВГЕН ВЕРТИПОРОХ

Новообраний Генеральний Секретар Головної Ради Товариств НТШ відвідав наше видавництво вліті цього року.

Від видавництва

„Овид", що є квартальником, появляється при кінці кожного кварталу. Це третє число за 1963 р. випускаємо винятково в першій половині жовтня, бо наша друкарня працювала в останніх місяцях виключно над закінченням друку Повного видання Творів Тараса Шевченка. Наступне число „Овиду" появиться в грудні 1963 р.

Закінчення друку Повного Видання Творів Тараса Шевченка поступає скоріше, ніж ми самі цього сподівалися, і всі томи цього видання будуть видрукувані раніше тих реченців, що їх ми визначили на тому самому місці в попередньому числі „Овиду".

XII-тий том (Поезія Шевченка чужими мовами) і *XIII-тий том* (Шевченко і його творчість — збірник праць і статтей) *Повного Видання Творів Тараса Шевченка* — всі під редакцією Богдана Кравцева — вже видрукувані.

XI-тий том Повного Видання Творів Тараса Шевченка (Шевченко — маляр, гравер і скульптор) буде видрукуваний ще до кінця жовтня 1963 р.

Акція підписки Повного Видання Творів Тараса Шевченка була припинена під час вакаційних місяців. Будемо її ще продовжувати після закінчення друку всіх томів.

Нову ціну Повного Видання Творів Тараса Шевченка проголошуємо в окремому оголошенні на першій сторінці цього числа „Овиду". Видавництво анулювало всі дотеперішні знижкові ціни передплати цього видання, і обов'язує вже нова ціна: за всіх 14 томів — 75.00 дол. на сплати до 3-ох місяців або з 4% знижкою, себто 72.00 дол. при заплаті готівкою.

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of October 23, 1962; Section 4369; Title 39, United States Code).

1. Date of filing: September 30, 1963.

2. Title of publication: "OVYD-HORIZON".

3. Frequency of issue: Quarterly.

4. Location of known office of publication: 2226 W. Chicago Ave., Chicago, Illinois 60622.

5. Location of the headquarters or general business offices of the publishers: 2226 W. Chicago Ave., Chicago, Illinois 60622.

6. Publisher: Mykola Denysiuk Publishing Company 2226 W. Chicago Ave., Chicago, Ill. 60622.
Editor: Mykola Denysiuk 2226 W. Chicago Ave., Chicago, Illinois 60622.
Managing editor: Mykola Denysiuk.

7. Owner: Mykola Denysiuk, 2226 W. Chicago Ave., Chicago, Illinois 60622.

8. Known bondholders, mortgagees and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages or other securities: are none.

9. Paragraphs 7 and 8 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such strustee is acting, also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner. Names and addresses of individuals who are stockholders of a corporation which itself is a stockholder or holder of bonds, mortgages or other securities of the publishing corporation have been included in paragraphs 7 and 8 when the interests of such individuals are equivalent to 1 percent or more of the total amount of the stock or securities of the publishing corporation.

10. This item must be completed for all publications except those which do not carry advertising other than the publisher's own and which are named in sections 132.231, 132.232, and 132.233, **postal manual** (Sections 4355a, 4355b, and 4356 of Title 39, United States Code).

A. Total № copies printed (Net Press Run) Average № copies each issue during preceding 12 months and Single issue nearest to filing date: 2.000 **B.** Paid circulation 1. To term subscribers by mail, carrier delivery or by other means 1.545. 2. Sales throught agents, news, dealers, or otherwise 200. **C.** Free distribution (including samples) by mail, carrier delivery, or by **other means 105. D.** Total № of copies distributed (Sum of lines B1, B2 and C) 1.850.

I certify that the statements made by me above are correct and complete. Mykola Denysiuk, editor and publisher.

РІК XIV. Ч. 3 (126) ОВИД ЛИПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1963

ГОЛОД

„От повітря, глада, огня і войни ізбави нас, Господи!"

Від багатьох сторіч християнські народи у благальній молитві навколішках просять Господа, щоб заступав їх від отих чотирьох головних нещасть світу, що в минулому часто ставали справжніми катастрофами людства та й тепер ще йому загрожують. Важко сказати, котре з цих нещасть жахливіше. В мирні часи можна менш-більш успішно боротися і з пошестями, і з голодом, і з вогнем. Та в умовинах війни ці нещастя завжди поєднуються, щоб з потрійною силою справжнім „бичем Божим" разити людство. Голод легко може стати причиною пошестей, а війна завжди стає матір'ю і голоду, і епідемій, і знищення в полум'ї пожеж, що не один веселий край обертають у спопелілу пустелю.

З розвитком цивілізації творчим силам людства вдалося, якщо не зліквідувати повністю, то значно обмежити нищівну силу цих усесвітніх лих. Медицина повела успішну боротьбу з епідеміями, небезпеку пожеж зменшила до мінімуму модернізація людських осель, запобіжні заходи проти голоду застосувала новітня економіка. Одначе загроза війни, ще незагнуздана й неподолана, бованіє аполікаліптичною примарою над світом, і тому ні „повітря, ні глад, ні огонь" не можуть бути остаточно зліквідовані на земній планеті.

Голод як соціяльно-економічне лихо, як наслідок неврожаю — це тільки частина проблеми. Коли його спричинюють посушні роки, морозні зими, зливні дощі й повені, польові шкідники й усяка інша vis maior, це можна уважати, хоч і фатальним, та все таки менш-більш „нормальним" явищем. Становище ускладнюється, коли голод з'являється в наслідок війни, браку робочих рук до хліборобської праці та воєнних знищень. З історії воєн знаємо, що не раз переможне військо довший час облягало вороже місто, щоб голодом примусити оборонців до капітуляції. Тут уже маємо діло із штучною причиною голоду, одним із засобів війни, незалежним від природи. Це жорстоке, але не менш жорстоке, як усяка війна.

Та вже дійсно несамовито виглядає голод, не спричинений війною ні природними катаклізмами, а тільки політичними причинами і штучними заходами — свідоцтво сатанічної жорстокости і вияв невблаганности демона злоби та знищення, що час від часу відроджується в нутрі людини. Класичний приклад такого штучного голоду — голод 1932-1933 років в Україні.

Селянство України запізно збагнуло облудність большевицьких гасел про „самовизначення", „незалежність", „землю і волю селянам". Самовизначення і незалежність України, визнані з тактичних оглядів урядом Леніна, перемінила в ніщо практика „воєнного комунізму". Про „волю" теж не доводиться говорити — її „приспав" чи радніш залив кров'ю новітній цар Йосиф Сталін. Селянин мусів передати землю „державі" і слідом за нею піти голіруч у новітню кріпаччину, в колгосп. Треба було передати партійним панам свою улюблену худібку, батьками й дідами придбаний господарський інвентар, а передусім віками плекану гідність „господаря-хазяїна" на своїм дворі; треба було віддати в державні магазини величезну „продрозверстку", залишаючись з родиною на голодному пайку. Одним словом, треба було без застережень віддати себе на ласку й неласку національного й соціяльного ворога.

Хоч і пізно, українське селянство поставило спротив протиприродній системі. Комуністичний режим відповів репресіями. В теорії ця безпощадна боротьба називалася „ліквідацією залишків куркульства як кляси", а в практиці означала посилену акцію реквізицій, обшуки кожного господарства і грабування не тільки того зерна, що „за пляном" належало державі, але взагалі

всього зерна, яке лише там удалося знайти. Бож більшевицький режим домагався податку зерном не тільки від засіяної площі, але й від незасіяної, себто того збіжжя, яке не вродилося. *Ця нездійснена вимога однаково била по тих, що стали на позиціях пасивного спротиву, як і тих, що не могли завершити засівів через недостатнє забезпечення колгоспів зерном і рільничим приладдям. Бригади „хлібозаготувачів" розкопували долівки й городи, зривали підлоги, розвалювали печі, шукали на горищах і в погребах — скрізь, де тільки було можливо.*

Злопам'ятного 1932 року урожай в Україні був середній і голод не загрожував. Бували й гірші роки, та голоду не було. Московщина мала що їсти, не було виразних ознак голоду і по більших містах України завдяки картковій системі, заведеній ще за війни. Але село було залишене власній долі. Над українським селянством відбувся позаочний „чорний суд": воно мало бути покаране за „спротив владі" — так холоднокровно й передбачливо вирішив Кремль. В село вступив страшний виконавець присуду — примара голоду, катастрофального, тваринного, не записаного досі в жадних анналах історії цієї країни. Вона пощадила лише тих небагатьох мешканців села, що пішли служити режимові й такою ціною набули право на забезпечення харчами. Передновок 1933 р. був несамовитим жнивом смерти, десяток, сотень тисяч і нарешті мільйонів людей. Але, поки смерть вийняла душу з вимарнілого тіла, тривало повільне вмирання, повне несказанного болю, божевільних мук. Скрізь, по хатах, на подвірях, на шляхах, навіть на вулицях міст умирали люди села і від того, чого не їли, і від того, що їли: від трави, бур'янів, коріння, листя . . . Умирали старі люди й діти, мужчини й жінки в силі віку. Страшний косар вимахував несамовито косою, кладучи не покоси - гори.

Голод охопив „за пляном" тільки Україну, передусім її південні та східні області. Бо це ж був штучний голод, один із засобів комуно-московського режиму дати українським селянам „добру школу" (Калінін), усунути з його шляху небажаний елемент, найкращу, фундаментальну

КНИГА, НЕОБХІДНА В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Видає:

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК ПРИ КОЖНІЙ НАГОДІ!

1, 2, 3, 4, 5, 6, — друга, словникова частина (ЕУ/2)
цілість у шости томах; ціна в передплаті: дол. 50,— (полотно) дол 60,— (півшкіра); після появи четвертого тому дол. 75,— відповідно дол. 90,—

Продає :

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА В ЧИКАГО

на догідні сплати по дол. 5.00 місячно

На бажання висилаємо проспекти

Замовлення слати на адресу :

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

частину українського народу, що добровільно не захотів стати рабом на власній, предківській землі. Плян знищення реалізувався послідовно і з варварською холоднокровністю: режим „не бачив", що твориться на селі, про це було заборонено говорити голосно в місті. Тіла померлих за ніч пришельців з села вранці скидали на вози й вивозили до братніх могил, і життя міста плило своїм звичайним руслом. Інакше й не могло бути, бож на запрошення большевицького уряду кілька міст України відвідав французький прем'єр міністрів Еріо, і треба було все так улаштувати, щоб він міг сказати, що ніякого голоду на українських землях не бачив. І він це сказав . . . Віримо йому, що ні з вікон його розкішного авта, ні з бальконів готелів та урядових установ, де він зупинявся, голоду „не було видно". Зате було видно заставлені на той час харчами вітрини крамниць, з-перед яких зникли черги, було виставлено напоказ теж інші по-большевицькому влаштовані декорації, подібні до тих, якими ще й тепер влада обманює чужосторонніх туристів.

Однак смерть мільйонів не змогла заховатися перед очима світу. Услід за кошмарними вістками проникли на Захід такі ж страхітливі світлини. Вдарили на сполох українці під польською займанщиною, заговорила українська еміґрація. „Рятуйте вмираючих!" — залунало і в будинку Ліги Націй, і в парляментах західніх країн. Відізвалася преса, европейська й американська. Перегляньте річники хоча б тільки нью-йоркських чи чікаґських щоденників з того часу і ви знайдете там багато матеріялів-нотаток, статтей і автентичних фотосвітлин, на яких видно напівживих людей-кістяків, тіла померлих від голоду, вози, навантажені трупами нещасних жертв. Організувалися допомогові комітети, кардинал Інніцер у Відні погодився очолити закордонну рятункову акцію, але з Москви прийшла цинічна відповідь, що голод в Україні — то пропаґандивна видумка „політичних обманців" („Правда"). Еріо підтвердив ці слова . . . Бож „ситий голодного не знає". І так Москві обійшовся безкарно ще один кошмарний злочин, масовий ґеноцид.

Голгота хлібородної України, житниці Европи, мусіла завершитися. На просторах, де були одні з найкращих у світі умовини для розвитку хліборобства, виморив голод мільйони людей. Скільки їх було — три, п'ять чи сім мільйонів — не маловажне питання, але важливіше те, що це страхіття взагалі було можливе у 20-ому столітті, в той самий час, коли на сторінках преси та на мітінґах теоретики „нового соціялістичного ладу" непомильно обіцювали людям рай на землі. Кошмар голоду був такий страшний і несамовитий, що ще й нині не мають відваги згадати про нього ті, що так багато злочинів комунізму звалили на плечі вже мертвого Сталіна.

Голод в Україні доказав, що:

— то була чергова найжорстокіша в історії взаємин між обома сусідніми народами спроба Москви знищити вже не тільки пень, але й корінь української нації,

— розправа Москви над Україною, вийшовши поза арену клясової боротьби, була поведена проти всіх суспільних прошарків України в найширшому пляні знищення чи біологічного ослаблення цілої нації,

— в героїчній боротьбі за пережиття Україна може надіятись на деяке співчуття Заходу, але видержати може тільки завдяки власній духовій сназі та власному біологічному потенціялові.

Десь там на схід від Києва, при головному шляху, витоптаному цілими поколіннями політичних засланців з України в Сибір, стоїть величавий пам'ятник „возз'єднанню" України з Московщиною в 1654 році. Одним із „добродійств" цього „возз'єднання" був штучний голод 1932-33 рр. Але немає найменшого сумніву, що найвимовнішим і найвідповіднішим пам'ятником цій події може бути тільки монументальний нагробник у пам'ять мільйонових українських жертв, що вмерли в рішучому спротиві наїзникові. І він буде колись поставлений.

Каже філософія життя, що без жертви нема перемоги. Однак не завжди перемоги приходять безпосередньо по жертвах — спершу мусять вирости й дозріти. Тож під час панахид по жертвах штучного голоду в Україні молімось Всевишньому за силу, що шлях до національно-державної волі вистелювала б не тільки жертвами, але й перемогами.

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ В 14 ТОМАХ — ЦЕ

ТРИВКИЙ ПАМ'ЯТНИК

ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО 1961 РОКУ В УКРАЇНСЬКІЙ РОДИНІ НА ЧУЖИНІ

Найновіші видання творів сьогочасних письменників

ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 100-ИХ РОКОВИН
ВІД ДНЯ НАРОДИН
УЛЯНИ КРАВЧЕНКО
ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
видало
її автобіографічну повість

ХРИЗАНТЕМИ

найбільший, ілюстрований світлинами й ще ніде не друкований твір авторки

Нова гідна уваги літературна поява --
т о
велика й оригінальна своєю ідеєю
історична повість відомої письменниці
Наталени Королевої

QUID EST VERITAS?

(ЩО Є ІСТИНА?)
Накладом Видавництва Миколи Денисюка

Обидві книжки появилися в серії монументальних видань подібно, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого, видані люксусово, в твердій оправі, в імітації шкіри, в мистецькому оформленні Оксани Мошинської, за літературною й мовною редакцією Романа Завадовича.

Ціна одної книжки дол. 5.50.

При замовленні обидвох повістей ціна за дві книжки разом з коштами пересилки лише дол. 10.00

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. -- U.S.A.

Наталена Королева

Типи старого Києва

„КИЇВСЬКА МОТРЯ"

Називаю її „Мотрею", хоч справжнє її найменння було Лідія — Лідія Талигіна Рогович.

Була вона донькою університетського професора „чистої математики", як тоді називали вищі математичні науки. Як Мотря Кочубеївна, закохалася вона, шістнадцятилітня дівчина, у старшого віком „Мазепу". Цим „Мазепою" був таки справді старший віком генерал „світи його величества", давно вже димісіонований граф Сергій Сергійович де Бальмен, нащадок французьких еміґрантів, яких у царській Росії було чимало.

Знаю я цю романтичну й сумну історію, бо пройшла вона, так би мовити, у мене на очах. Родина Талигіних мешкала на другому боці вулиці, саме перед домом, у якому мешкала я.

Старий професор уже давно помер, мати Лідочки була вдова. А що Лідочка була єдиначка, то часто прибігала до мене розповідати про свою гірку долю. Мати знайшла для доньки „блискучу партію" і приготовлялась видати її заміж. Цею „блискучою партією" був молодий гарний киянин з „доброї" родини, маєтний, мав дістати дуже добру посаду в Петрограді, що забезпечувала б йому „блискучу кар'єру".

У ті часи дівчат — ба, і юнаків! — не питалися, як би вони хотіли влаштувати своє життя Батьки знаходили того чи ту, що їх уважали „доброю партією", призначали день весілля, й цим усе було вирішене. Але Лідочка була „смертельно" закохана в людину, про яку мати ані чути не хотіла — у графа де Бальмена.

Я його також добре знала й мушу визнати, що був він, не зважаючи на свій вік, дуже гарний елеґантний пан: досконалий „джентлмен" у кожному слові й руху, цілком молодечої постави, пружної ходи (був генералом „від кавалерії", тобто кінноти), з орлім профілем, во-

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

11 томів у ціні $82.50 за цілість. Продаємо на договірні сплати.

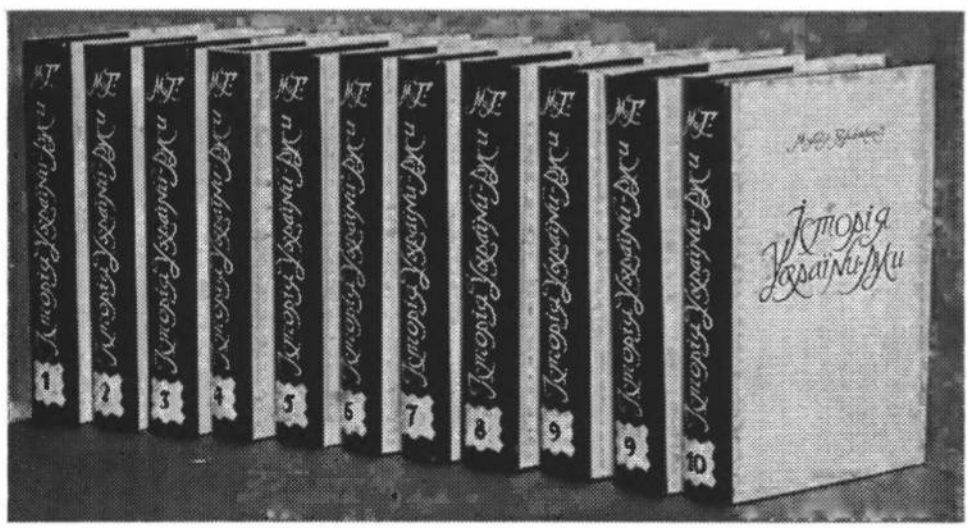

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Avenue Chicago, 22, Ill.

лоссям, сивими вусами, яких не барвив. Взагалі, не „молодився" — не потребував цього. Тримався старшого віком товариства. Але часами пускався в танець. Танцював виключно „мазурку", бо в ті часи вона уважалась танцем „старших річників". Особливо хизувався своїм хореографічним мистецтвом тоді, як у товаристві бував його син Яша — Яків де Бальмен, вихованець так званого „пажеського корпуса", аристократичного військового „училища", з якого виходила старшина царської ґвардії.

Яша був дуже гарний, чорноокий, стрункий юнак. Не буду твердити, але пригадую, що чула від українців, що цей Яків де Бальмен упав у бою як український вояк. Це може бути правдою, бо від часу своєї димісії старий граф де Бальмен жив в Україні на Чернігівщині, у своєму маєтку Серебрянці. Говорив по-українському ліпше за багатьох українців. Знав історію України і звичаї народу, якого ніяк не цурався. Не було випадку, щоб відмовився бути за кума (хрищеного батька), коли його кликали селяни сусідніх сіл, або на весіллях чи сільських святах у цих селах. А що був удівець і сина мав у Петрограді, то часто приїздив до Києва, де бував у театрах, на концертах та в товаристві, що складалось переважно з старих українських родів, як Тарновські, Забіли, Миклашевські, Сулими, Чуйкевичі та інші.

Де Лідочка зустрілась із де Бальменом, не знаю. Але враз і палко закохалась у нього. А що вона була гарна дівчина, то скінчилося тим, що старий граф у повній парадній уніформі з'явився у Лідоччиної матері й „просив Лідоччиної руки", як тоді говорили. Мати дівчатка тільки розсміялась і сказала, що „претендент" більш годиться на Лідоччиного „дідуся", ніж на чоловіка. А щоб припинити якібудь „надії" з обох сторін, прискорила весілля доньки з вибраним уже раніше женихом.

Пригадую той день.

У тому ж домі, що був власністю пані Талигіної, на другому поверсі мешкала ще родина, що мала доньку єдиначку, хвору вже якийсь час. І треба ж було, щоб саме у день весілля Лідочки та хвора дівчина вмерла! З самого ранку несли вінки, білі квіти тощо. Побачивши це з вікна, я пішла довідатись, що саме сталося, що так дивно ославлюють весільний день.

Лідочка, вся в сльозах, стояла вже одягнена у весільну сукню, у серпанку і тримала в руках старовинний православний образ у „ризі" чи „шатах", вщерть засіяних перлами. То був родинний образ, яким благословляли всіх наречених тієї родини.

— Це не пророцтво, а лише вказівка, що я маю робити! — сказала Лідочка, цілуючи мене.

Я тоді не призадумалась над сенсом цих слів. Аж за кілька день зрозуміла, що вони мали означати.

Лідоччина мати, вся заплакана, прийшла до нас сповістити, що Лідочка вмерла. Виймаючи з торбинки хусточку, показала нам шабатурку, повну перел, а на них листок паперу, на якому Лідоччиною рукою було написано:

„Сльози по моєму щастю, а з ним і життю, які ти, мамо, у мене відібрала".

Були то перли з образа, яким „благословила" Лідочку мати . . .

„ТУРЕЦЬКА НЕВОЛЯ"

Власне, як її звали справді, того ніхто не знав. Всі бо називали її „Мустафиха". Бо у старому Києві ніколи ніхто не цікавився „чужими справами", сплетнями, тим „що говорять" або обмовами.

Кияни й киянки мали безжурну, веселу вдачу. Радо бачили в усьому лише веселу, приємну сторону. Повністю віддавалися „радості життя", радості з прекрасного соняшного неба, приємного підсоння, квітучих акацій, каштанів, бузків . . .

Скрізь через відчинені вікна лунав спів. Співали всі. Панночки за роялем співали романси Денца*) або пісні Миколи Лисенка. На Дніпрі на човнах співали студенти Кошицевого хору. Співали семінаристи в семінарії, аж тремтіли семінарські стіни. Співали куховарки під акомпаньямент січення двома ножами. Таким бо способом сікли не тільки городовину, але й сире м'ясо на „січеники", дуже улюблені в Києві й дуже смачні. Додавали до того сирого м'яса лише маленький шматок булочки, намоченої в молоці. Смажили прудко на кипучому маслі й подавали гарячі опівдні на снідання. Обідали о п'ятій годині.

Отже, згадана „Мустафиха" не була жадна туркеня. Була це бадьора киянка, перекупка. Продавала овочі на Прорізній вулиці, недалеко аптеки Брандта. Мала маленьку крамничку і кілька кошів з овочами перед крамничкою на вулиці. За крамничкою — мешкання. А над усім — напис великими барвними літерами: „Фруктова торгівля Мустафихи".

*) Улюблений за тих часів італійський композитор — власне, записувач народних італійських пісень.

Звідти й пішло, що так уже Мустафихою і залишилась. А чоловік її був „справжній турок", як вона казала, завжди додаючи: „Їй Богу!" Правда, той турок давно був охрищений у православній вірі й мав напевно і християнське найменння. Інакше за тих часів не могли б узяти шлюбу. Урядових бо шлюбів не знали, був лише церковний обряд.

Але турок залишив собі своє турецьке ім'я, як родове прізвище. Тому й жінку його звали „Мустафиха". Він, мабуть, не дуже поважно дивився на своє навернення на нову віру, бо й надалі стисло притримувався приписів Корану: не пив вина ні горілки і не їв свинини. І це останнє особливо допікало Мустафисі.

— Борщ зварила — як виноград! — нарікала Мустафиха перед жінками-покупцями. — А він, ідол турецький, не хоче їсти! Бо свинини туди поклала. Таж кожний знає, що „гетьманський борщ" потребує, щоб до нього не саме м'ясо гов'яже, але ще й шматок свинини покласти. Ну, скажіть самі, душечки благодушні, чи ж не справжня це турецька неволя, що не смію у власній хаті до борщу свинини покласти?!

І на адресу „турецького святителя" летіло ціле намисто більш або менш мальовничих образливих слів. Коли б випадково виткнулась з-поза дверей Мустафова голова, то в неї летів кошик — правда, порожній! А Мустафиха, підперши підборіддя рукою, виливала свої жалі, перемішуючи їх з добрими радами.

— Ніколи, дівчаточка-голубочки, жіночки любі, не беріть за чоловіка чужинця! Не буде з цього добра! Не буде! Ані він вас не зрозуміє, ані ви його. Що вам добре, то йому погано! І навпаки. От, бачите, як я бідна побиваюсь-терплю! А він же, той мій ідол турецький, вже й не така лиха людина . . . І працьовитий, і не питущий. І ніколи на мене й руки не підніс. Але — що турок, то турок! Не наша вдача! Одно слово — турецька неволя, а не життя!

І щирі сльози котились горошинами по червоних і повних, як яблука, щоках Мустафихи.

Микола Лазоровський

ГЕТЬМАН КИРИЛО РОЗУМОВСЬКИЙ

Історичний роман

Тверда оправа. 752 сторінки

Ціна 6.80 дол.

Замовлення слати до В-ва „Овиду"

Добра книжка — це найкраща
розвага культурної людини!
„УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО"
— Мюнхен —

Пропонує такі свої видання:

	Ціна в долярах
Ольга Мак:	
БОГ ВОГНЮ Повість в 3 томах	6.00
З ЧАСІВ ЄЖОВЩИНИ Спогади	2.00
Віра Вовк:	
ДУХИ І ДЕРВІШІ Повість	1.50
ЕЛЕГІЇ Поезії	0.75
Юрій Тис:	
ЖИТТЯ ІНШОЇ ЛЮДИНИ Фантастична повість	1.50
Петро Кізко:	
УСТИМ БЕЗРІДНИЙ Повість	1.50
Олекса Воропай:	
ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ Том І, Зима, Весна	3.00
Д-р Ростислав Єндик:	
ДМИТРО ДОНЦОВ Ідеолог Українського Націоналізму	1.30
Леся Храплива:	
ВІТЕР З УКРАЇНИ Ілюстроване оповідання для дітей	2.00
ОТАМАН ВОЛЯ Повість для молоді	2.00
Підготовляється до друку	
Олекса Воропай:	
ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ Том ІІ, Літо, Осінь	3.00
А. Фурман:	
КРОВ І ВУГІЛЛЯ Повість про життя і боротьбу українських засланців у Воркуті.	3.00

Усі перечислені твори можна набути в українських книгарнях у вільному світі, а також безпосередньо в видавництві

VERLAG

SCHLACH PEREMOHY

Munchen 8, Zeppelinstr. 67

М. Гікавий

Дмитро Донцов

(З нагоди 80-тиріччя)

Д-р Дмитро Донцов, ідеолог і теоретик українського націоналізму, народився 28 серпня 1883 р. в м. Мелітополі (Таврія). По закінченню середньої школи вступив до університету в Петербурзі 1901 р.

В 1905 р. був арештований за приналежність до Революційної Української Партії (РУП). В жовтні т. р. був звільнений на основі загальної амнестії після революції 1905 р. Від 1905 до 1907 р. Донцов перебував у Києві, де його товаришами були В. Садовський, С. Петлюра, П. Понятенко та інші, також дописував до їх органу „Слово" і з ними пізніше листувався. Коли ж у 1926 р. Шварцбарт убив С. Петлюру, Донцов виступив у ЛНВ-ку в оборону Петлюри і визвольного руху проти „шварцбартівців". Пізніше опублікував листи С. Петлюри з часів, коли Донцов був співробітником редагованої С. Петлюрою „Укр. Жизни" в Москві. Донцов був співробітником „Нашої Хати" і „Боротьби", що виходили в Києві, та часопису „Наша Думка" в Петербурзі, а також довоєнного „Літературно-наукового Вістника" (Львів-Київ).

Через рік після другого арешту (1907 р.) Донцов, звільнений з тюрми за кавцією, втік за кордон, уникнувши заслання на каторгу.

У 1913 р. у Львові Донцов виголосив відчит, де, в зв'язку з загрозою війни, виразно поставив тезу відокремлення України від Москви та гасло безкомпромісової боротьби за її незалежність. Вислідом реферату було те, що Донцов залишив соц.-дем. партію, а московський світ, починаючи від монархістів, лібералів (П. Мілюков) і кінчаючи комуністами (Ленін), вдарив на сполох і підняв проти Донцова в пресі шалену акцію, яка триває дотепер.

Від 1914 до 1916 р. Донцов провадив у Берліні пресове бюро і співробітничав у німецькій та українській пресі Львова. 1917 р. здобув звання доктора права. В 1918 р. перебував у Києві, де був шефом пресового бюра при гетьманському уряді, а від лютого 1919 р. до 1921 р. — шефом пресового бюра української дипломатичної місії у Брні (Швайцарія).

В 1922 р. за дорученням полковника Є. Коновальця Донцов почав редагувати у Львові „ЛНВ", 1923 р. — „Заграву", а від 1 січня 1933 — „Вісник", до якого через рік приєднався ще й квартальник „Вісника". Крім того, у в-ві „Вісника" вийшли такі твори, як „Земна Мадонна", „Наша доба і література" Донцова та інші.

1 вересня 1939 р., себто на початку II світової війни, поляки посадили Донцова в концтабір у Березі Картузькій, а разом з ним адміністратора, коректора і багато співробітників журналa. Вийшовши з Берези разом з усіма, коли польська поліція втекла перед німцями, Донцов переїхав до Букарешту, де разом з д-ром Ю. і панею Н. Русовими видавав журнал „Батава". В 1942 р. переїхав до Праги, 1945 р. — до Франції, а потім до Лондону і там співробітничав у часописі „Наш Клич". В 1948 р. Донцов приїхав до Канади, де викладав українську літературу в „слов'янському центрі" Монтреальського університету від 1949 до 1952 р.

Починаючи від 1912 р. і на українських землях і за кордоном вийшло друком багато цінних творів Донцова. Головніші з них це „Націоналізм", „Підстави нашої політики", „Дух нашої давнини", „Наша доба і література", „Московська отрута", „Хрест проти диявола", „Де шукати наших традицій?", „Росія чи Европа", „Від містики до політики", „Поетка вогненних меж", „Незримі скрижалі Кобзаря" та інші.

У більшості своїх творів Донцов підкреслював, що москалі поневолили Україну, намагаючись знищити все, що найкраще в українському народі — його завзяття, національну гордість, власну правду та зокрема провідну верству. Донцов радить протиставити московському імперіялізмові духа нашої давнини, правду прадідів великих-велетнів, що їх викликали з минулого Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко. За Донцовим, українська нація, якщо не хоче навіки залишитися московською колонією, мусить спертися на власні сили, на власну традицію; мусить мати шляхетну провідну верству, бо без неї Україна не знайде шляху до визволення. Тому Донцов рішуче заперечує коекзистенцію вільного світу з Москвою. Під впливом його вчення доктрина українського націоналізму скристалізувалася в душі молодого покоління 30-их років нашого століття. Змагаючись за переродження української душі, він своєю ясною думкою і гострим словом оновлював українську духовість, засуджуючи рабську психіку. Завдяки доктрині Донцова українська свідомість остаточно взяла національно-державницький напрям. Вплив Донцова, особливо серед молоді, був величезний, багато людей стали його фанатичними прихиль-

никами та визначили під впливом його навчання свій життєвий шлях, з якого не сходили вже ніколи. За час своєї 60-тирічної політичної діяльности Д. Донцов опрацював і прочитав також багато рефератів на різні політичні, громадські та літературні теми. Його виступи мали завжди велику кількість слухачів і великий успіх, на них виховалися три покоління українських борців-революціонерів, що під час другої світової війни чином засвідчили любов до України. Реферати читалися по більших містах Західньої України, а також у Петербурзі, Києві, Парижі, Берліні, Варшаві, Кракові, Празі, Букарешті, Лондоні, Торонті, Монтреалі, Нью-Йорку.

Постать Дмитра Донцова — це одна з найвизначніших українських постатей 20-го століття. На його ідеях виросла збройна боротьба ОУН. Печать його духа несла й УПА. Вона здійснює чином власний ідеал української нації та мобілізує всіх служити йому й віддати йому всі свої сили.

Сьогодні всі загально визнають, що большевизм — це чисто московське явище для рятування колишньої царської імперії, але заслуга д-ра Донцова в тому, що він перший поставив вимогу її розподілу і правдивість цієї вимоги доказав.

Сьогодні вже мало хто сумнівається, що причина наших політичних невдач та нещасть лежить у першу чергу в нас самих, що наша доля в наших руках, що вона тоді покращає, коли ми творитимемо її самі. Але це заслуга Донцова, що він перший в часи нашої політичної поразки поставив ідеал нації понад усе. Всією своєю діяльністю, у всіх своїх творах Донцов стояв на сторожі ідеї нації, оголосивши принципову й безкомпромісову боротьбу проти совєтофільства, москвофільства й опортунізму.

Він ствердив, що найголовнішим ворогом України є Москва, не лише фізично, але й духово. Тому пильно й послідовно викорчовував з української ментальности шкідливі ідеї, рабську покірливість і податність чужим впливам. Він підкреслював непокору духа, що дає українській нації силу віднайти і здійснити свої ідеали. В цьому його заслуга.

НОВИЙ НАКЛАД СЛУЖБИ БОЖОЇ НА ПЛАТІВКАХ

Альбом до Служби Божої на платівках у мистецькому оформленні арт. мал. Оксани Мошинської.

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК

СЛУЖБА БОЖА

НА ДВОХ ДОВГОГРАЙНИХ HI-FI ПЛАТІВКАХ

Замовлення і гроші (чеком або „моні ордером") слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

— — — — тут відтяти — — — —

До Видавництва Миколи Денисюка

ЗАМОВЛЕННЯ

Цим замовляю один альбом довгограйних платівок із Службою Божою у виконанні хору церкви св. Варвари у Відні, в ціні 12.00 дол. разом з коштами пересилки. Прошу вислати додаткову платівку з „Боже, вислухай благання" і ін., на що пересилаю ще одного доляра.

Разом пересилаю дол. 13.00.

Моя адреса: _____

_____

_____

Р. Паклен

Про два роди любови

(„Одержима" Лесі Українки)

Лесі Українці, геніяльній доньці українського народу, належить, без сумніву, одне з почесніших місць у пантеоні світової літератури. Вона належить до тих велетнів духа, що їх за їхнього життя загал не знав, а т. зв. еліта не розуміла їх творчости. Досить сказати, що один із перших істориків українського письменства присвятив їй у своїй історії надзвичайно мало місця, а її драматичних творів, тієї найкращої частини її творчости, не розумів цілком.

Причиною такого нерозуміння було в першу чергу те, що більшість творів Лесі Українки переносила нас поза Україну в давноминулі часи, бо теми для них вона залюбки брала з історії гебрайської, грецької і, взагалі, з історії інших народів. Одні, як Єфремов, пояснювали це „втечею від життя", інші пізніші критики думали, що вона обирала ці теми, боячись цензури, й тому вперто намагалися звузити їх до московсько-українських, а частіше ще до царсько-українських відносин і проблем.

Звичайно, Леся Українка, як і інші генії світової літератури, не жила „поза нацією". Корінням її твори сиділи глибоко в національному ґрунті, з нього виростали, але сам твір ставав плодом вселюдського значення, розв'язуючи питання загального характеру.

В основі майже всіх драматичних творів Лесі Українки лежить конфлікт ідей, і авторка майже завжди своїм твором хоче розв'язати або дати напрямні для розв'язання якоїсь основної проблеми. Драматичні твори Лесі Українки під деяким оглядом нагадують ті твори старих і сучасних філософів, у яких розв'язувалось те чи інше питання в літературній формі, а створені їх фантазією постаті дискутували між собою, проповідували ідеї, змагалися за їх перемогу. Під цим оглядом деякі твори старих філософів, а потім Лессінґа, Вольтера чи Ніцше різняться від творів Лесі Українки тільки тим, що твори нашої поетки перевищують їх своєю мистецькою формою й поетичною силою. Пишучи свої драматичні твори, Леся Українка хотіла, пірнувши в інший світ, змусити читача відірватися від конкретних клопотів і проблем нашого життя, звільнитися від затемнюючих подробиць і в перспективі віків пізнати абстрактну істотність тих чи інших основних питань.

Що це було так і що не в утечі від московської цензури була справа, показує ряд її творів, у яких порушені проблеми, далекі від усякої конкретної політики, питання, що про них було можна й писати й дискутувати. Для прикладу згадаємо хоч би такі її твори, як драму „Айша і Магомет", або поему „Забута тінь". В обох цих творах пробує поетка висвітлити загадку любови до жінки, загадку, що все хвилює людство, на яку є тисяча відгадок, а тим самим немає ні одної! У драмі „Айша і Магомет" Леся Українка в гострій драстично-ясній формі хоче показати нам помилковість думки тих, що поза тілесним коханням не вміють бачити любови, або в яких це кохання вироджується в якийсь цинічний гін, як це робить Винниченко у своїй „Куплі".

Леся Українка хотіла з усією рішучістю відкинути думку тих, які переконані, що чоловік шукає в жінці *лише* розваги, що жінка здобуває любов чоловіка красою, молодістю, принадами тіла, а коли тих прикмет немає, то бодай розмальованим обличчям, фарбованим волоссям і... різними таємницями жіночого одягу. Для того, щоб хибність цієї думки виявити в образах, найбільш переконливих і вражаючих, вона спиняється на постаті Мохаммеда. І зовсім правильно. Аджеж саме Мохаммед у своєму Корані обіцює правовірним (очевидно, чоловікам) в нагороду за згідне з Кораном життя розкоші в раю, в якому чарівні гурії мають танками, піснями й коханням розважати мусулман. Аджеж мохаммеданин, згідно з загальним переконанням, шукає в жінці в першу чергу зовнішньої краси, молодости, жіночости і не бачить у ній людини. Саме тому Леся Українка зосереджує свою увагу на Мохаммеді і на тій трагедії, яку, згідно з її твором, переживає Айша, друга жінка Мохаммеда, з якою він одружився після смерти першої жінки, Хадіджі. Хадіджа була старшою від Мохаммеда на багато років, настільки ж приблизно років, наскільки була молодшою від нього його молода чарівна жінка Айша.

Ця молода красуня терпить нелюдські муки від заздрости: вона ревнива до Мохаммеда за його любов до покійної жінки, старої Хадіджі. Її заздрість має свої підстави. Хоч Мохаммед признає, що Айша „найкраща з усіх жінок на світі, живих і мертвих і ненароджених", хоч свідомий того, що Хадіджа навіть тоді, коли він

з нею одружувався, не була гарною і вже була старою, то він постійно ходить на могилу поганої з виду старої покійної жінки, бо саме її він дійсно любив і любить. Любить так, що, всупереч нашому уявленню про всякого мохаммеданина, побачивши ще за її життя Айшу, навіть не думав узяти її за другу жінку. По смерті Хадіджі жив три роки самітньо, а коли одружився з Айшею, взяв відразу ще десять інших.

Айша ставить питання Мохаммедові: „Як і завіщо можна *так* любити стару, негарну, навіть мертву жінку і зневажати гарну, молоду, кохану і закохану в нього, живу?"

І у відповідь чує вона саме від Мохаммеда: „В моїх очах вона ні гарною, ні молодою ніколи не здавалась... Я злічив всі зморшки в неї на обличчі... Її літ мені й сусідки не дали б забути... *Але в ній щось було... щось вічне... Мені здається, що вона живе, і дивиться на мене крізь могилу, і голосом таємним промовляє, і всі мої слова та думки чує*". Це і є любов.

Чи цензура могла перешкодити про це писати? Безумовно, ні! Але чи можна було краще в мистецькій формі відповісти на питання, чим є справжня любов, не обравши для цього саме Мохаммеда?

Це ж питання порушила Леся Українка і в поемі „Забута тінь", згадавши про забуту нащадками і сучасниками жінку Данте, що був закоханий ціле життя в Беатріче, яка колись пройшла повз нього, подарувавши йому один погляд, може випадковий...

Я хотів би висловитися коротко, але мусів спинитися на цих двох прикладах, щоб з'ясувати, чому Леся Українка шукала таких тем, а також, щоб показати, як треба розуміти ці твори.

Справа в тому, що, хоча Леся Українка, пишучи твір з давноминулих часів, докладно студіювала факти, обставини й спосіб думання, властивий добі, що була тлом для її твору, то все ж було б величезною помилкою трактувати ці її драматичні твори, як твори історичні. Поетка, коли їй було треба, користувалася правом доповнювати відоме плодами своєї фантазії й відхилятися від устійненого. Адже ставила собі вона завданням не відтворити минуле, тільки розв'язати в мистецькій формі, в конфліктах живих повнокровних постатей абстраговані питання основного характеру. Саме це мусимо добре пам'ятати, переходячи до літературно-ідеологічної аналізи „Одержимої".

Після ознайомлення з твором у нас зараз же виникає питання, чому Леся Українка спинила свою творчу увагу на постаті Ісуса Христа і чи мала вона намір показати нам історичного Ісуса Христа так, як вона собі його уявляла. Аналіза твору вказує, що поетка не мала наміру відтворити образ історичного чи євангельського Ісуса Христа, тільки, як і в випадку з Мохаммедом, спинитися на образі Ісуса Христа, спопуляризованому серед загалу деякими кругами, а саме такими, що хотіли так інтерпретованою постаттю Ісуса Христа виправдати свої власні угодовські поступки, своє служіння не так Богові, як мамоні. Цей *неєвангельський* Христос ніби то учив, що треба любити *взагалі всіх* „ворогів", і саме така необмежена любов, поширена на те, на що її не поширював євангельський Ісус, стала в уяві загалу любов'ю, згідною з наукою Христа. Цього *неєвангельского* Ісуса Христа протиставила Леся Українка „одержимій" Міріям.

Якої ж любови до ворогів учив справжній євангельський Ісус Христос? Саме любови до тих наших *особистих* ворогів, на яких ми, на жаль, у практиці ніколи не поширюємо своєї християнської любови! Життєва „баба Параска" нізащо не простить жадного немилого їй слова „бабі Палажці". Сучасна Палажка, проповідуючи, коли їй це вигідно, необмежену любов, як „євангельську", до тих ворогів свого народу, з якими *вона* хоче ладнати, як історичний Барабаш з „ляхами, мостивими панами", одночасно втопила б свою сусідку в ложці води й до гробу їй не забуде, що вона десь комусь назвала її негарною або цокотухою.

Ісус Христос в Євангелії вчив нас прощати саме *своїм особистим* ворогам, більше того, вчив любити їх. Сам Ісус Христос молився, благаючи Отця, щоб простив *його* ворогам за його муки і смерть, бо, казав він, ці вороги „не відають, що творять"!

І справді ті вороги Христові, які його замучили, були його ворогами тому, що не вважали його Богом, що не розуміли його науки, що у власній свідомості були ворогами *не Бога*, тільки людини, якої наука їм була не на руку, і Ісус, *як людина*, вибачив їм усе заподіяне йому, як людині, зло.

Але Ісус Христос цілком інакше ставився до тих, хто ображав своєю поведінкою Бога, хто не виконував волі Божої, знаючи добре, що що то Божа воля. Ми знаємо, що Ісус Христос був обурений тим, що люди, які вірили в Бога, обернули Божий Дім у торговицю. Євангелист св. Іван оповідає, що Ісус, „зробивши батога з мотузків, вигнав усіх продавців і міняйлів з храму, повиганяв їхні вівці й воли, а міняйлам поперевертав столи й порозкидав їхні гроші". Чи був це вияв любови?

Чи любов'ю дихало серце Ісуса, коли він казав, звертаючись до тодішніх фарисеїв і книжників: „Ваш батько — диявол, і забаганки батька вашого ви хочете виконувати". Чи з любов'ю говорив до них: „Роде зміїний! Гроби побілені! Горе вам! Горе вам!"

Та це ж зрозуміле, аджеж Христос каже, що не можна служити одночасно двом панам, і пророкує кари, які спадуть на голови грішників. І смішно подумати, щоб Христос наказував любити і Бога і диявола.

Леся Українка все це знала, та були такі, що змалечку вчили її любити ворогів не особистих, а ворогів її народу, ворогів української нації. Було багато таких культурних потурнаків або й скалічених духово московською школою українофілів, що залюбки прикривали викривленою ними християнською любов'ю свою дводушність.

Леся Українка сама довго мучилася питанням, чи можна ненавидіти наших ворогів. Слід цих вагань знаходимо в поезії „Янгол помсти", написаній ще в 1896 році. Там вона признається, що до неї *часто* прилітає „гість непевний", в якого „на білих крилах червоніє кров", а в усміху ховається „ненависть і любов". Спочатку Леся Українка ще відповідає йому: „Іди, я не піду з тобою", бо „жаль тої людини, що бачу я в других". Але вона чує серцем, що помиляється, що щось в цьому не так, і кінчає цю поезію словами: „А душу рве й гнітить *нескінчена* розмова".

І, певно, ще не раз відновлювалася в душі Лесі Українки ця „нескінчена розмова", її мучило нерозв'язане питання, що настирливо домагалося перегляду, окремі ж думки, розсипані в її пізніше писаних творах, вказували, що вона все більше схилялася до думки, що ворогів нації треба ненавидіти. У поезії „Товаришці на спомин" пише поетка твердою рукою: „Щож, *тільки той ненависти не знає, хто цілий вік нікого не любив*".

Через п'ять років Леся Українка пише свою „Одержиму", що її цілком невірно назвав Якубський „поемою надмірного індивідуалізму", підкреслюючи, що Міріям начебто „не може погодитися ні з ким", „вона не знає навіть, чого їй бракує". Тим часом уже на самому початку ми бачимо Міріям, яка стежить здалека за самотньою постаттю Христа і болїє душею не тому, що вона *самотня,* тільки тому, що самотній є той, хто „годівлю дав юрбі, тілам і душам". Вона каже з розпачем: „О, яка ж то кара Месією, що світ рятує, бути, всім дати щастя і нещасним бути . . ., бо вічно одиноким!" Отже Міріям аж ніяк не ідеалізує самотности „вищої одиниці", лише уважає, що така самотність робить цю одиницю нещасною. Вона шукає відповіді на питання: хто міг би *врятувати* Ісуса від самотности?

Міріям любить Ісуса такою великою любов'ю, що любов до нього його учнів і прихильників здається їй нічим і вона так вірить у нього, що навіть не посміла торкнутися, як інші, бодай краю його плаща.

Що дає „барабашам"-пристосуванцям оця літепла любов „без ненависти"? — Тимчасовий позірний „спокій". Але Міріям любить Ісуса справжньою великою любов'ю і тому вона *не хоче „спокою"*, бо як же може українець, що справді любить свій нарід, насолоджуватися хоч би тимчасовим „спокоєм", коли нарід страждає, коли він не має „спокою"? І Міріям зрікається „спокою", вона каже Ісусові: „Ти його не маєш, Сину Божий!"

Не думаємо пояснювати кожне слово поеми, нав'язуючи його до українського народу й української справи, бож Леся Українка обрала цю тему з життя Христа на те, щоб абстрагувати цілу проблему. Зродили цю проблему, безперечно, українські відносини, розв'язка її повинна б була, за задумом поетки, мати вплив і на український випадок, але ясність і виразність розв'язки може бути гарантована лише відірванням від конкретного, власне, перенесенням розгляду й розв'язки із сфери конкретної „арифметики" в сферу абстрактної „альгебри".

І ось між таким Месією, який був в уяві загалу символом „євангельської" любови, і Міріям виникає дискусія. Міріям не в силі обмежитися до такої любови, позбавленої ненависти, хоча її й проповідував сам Месія, для якого його вороги не були ворогами Бога, бо її душу випалила любов, поєднана з палкою ненавистю до всіх ворогів Христа, *ворогів Божих.* Вона каже, що не може любити не своїх ворогів, „а тільки ворогів Месії", і не погоджується враховувати того, що вони „не знають, що творять", бо для неї Месія є Сином Божим, сліпучим Світлом, якого ніхто *не сміє* не прийняти і якого саме тому не приймають сини темряви. Для Міріям „кожний тихий усміх фарисея гірший від скорпіона злого".

Месія каже їй, що вона не любить його, бо „хто мовить, що любить Господа, а брата ненавидить — неправда то". Коли ж Міріям на доказ любови заявляє готовість віддати за Месію душу, Месія відповідає, що віддати життя — це лише віддати тіло, а не душу.

В наступній сцені Міріям бачить страждання самотнього Месії в Гетсиманському саду і сонних його учнів; тут вона бачить знову, що

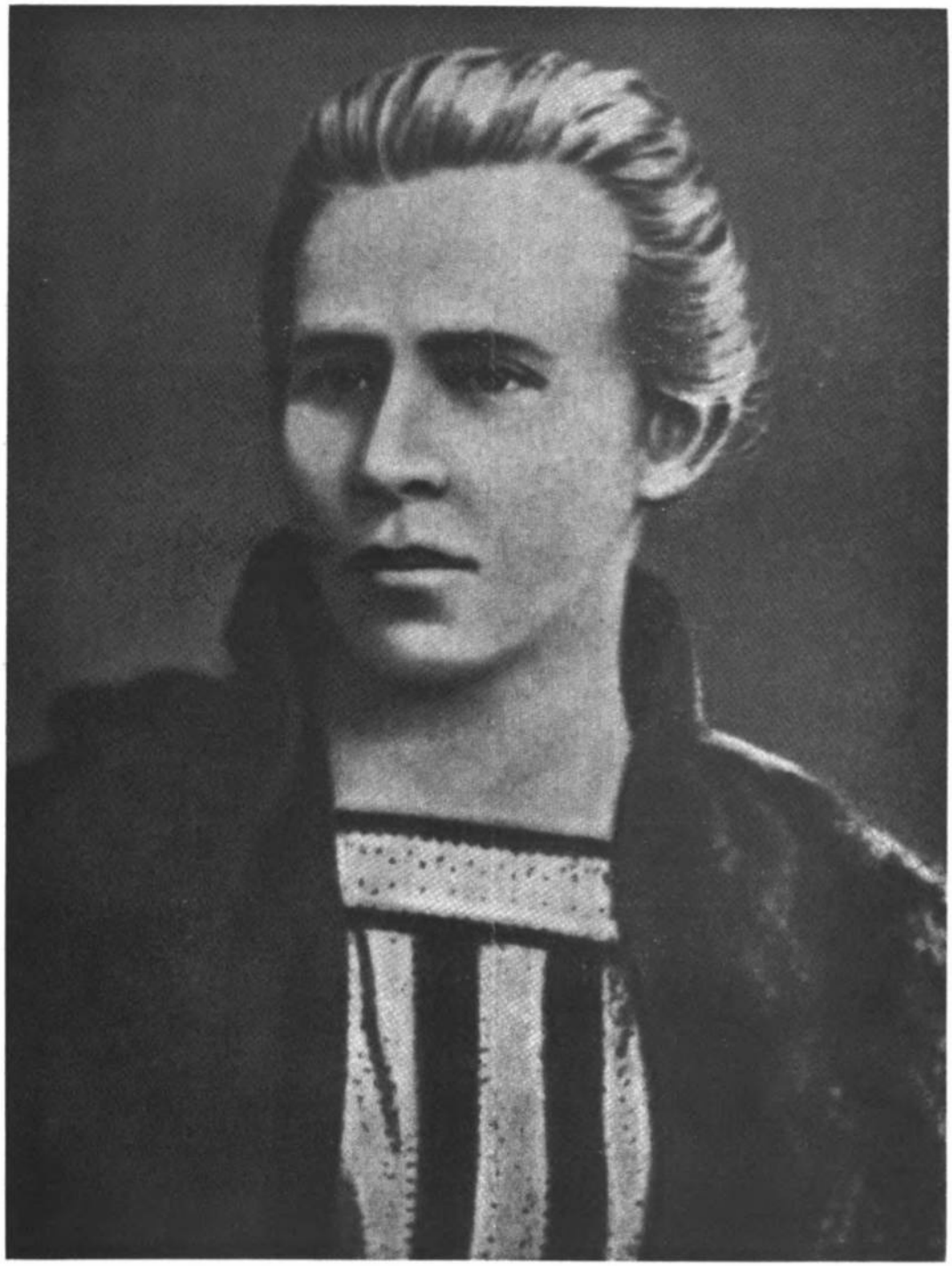

Леся Українка

Ісус самотній, а його учні „твердіші, ніж каміння", бо *в таку хвилину*... „сплять непробудним сном". І серце її тоді займається ненавистю і до цих байдужих друзів! „Ви сонне кодло! Вам заграва кривава очей лінивих не здола розплющить? Бодай вам вічний сон наліг на груди!" — вигукує вона. Вона палко прагне потішити Ісуса, але не сміє, бо знає, що вона... „проклята від Бога!"

Далі сцена під хрестом. І знову під хрестом уже мертвого Месії бачимо саму Міріям. Вона свідома того, що Месія їм усім простив, лише

вона одна непрощеною зосталась, бо не може їм простити за Месію. Міріям свідома того, що вона буде завжди одинокою, бо „проклинала все, що він любив". І Міріям у пориві могутньої любови вигукує: „О, Сину Божий! Нехай в моїм життю все, все неправда, та вір мені, що я Тебе любила. Чи Ти гадав, я *не зреклась себе?* Зреклась! Я прокляла себе і душу, ту душу, що її не хотів прийняти Месія собі на жертву. Де ж ще більше горе, як *не могти* віддати за друга душу?"

Остання сцена відбувається на єрусалимському майдані, де злякані прихильники Месії, випадково зустрівшись, перешіптуються і боязко зникають. Коли ж одна з прихильниць Месії нишком хоче поділитися з Міріям звісткою про воскресіння Месії, одночасно благаючи говорити тихо, щоб хтось не почув і не доніс, Міріям картає її за боязкість, докоряє їй сподіванням, що Месія ще раз за неї пролле свою кров, і заявляє демонстраційно, що не вірить у воскресіння Месії, бо на те, щоб для такої хиткої та боязкої юрби воскреснути, „не стало б і Месії".

Міріям розпитує іншого тайного прихильника, чи це правда. Далі картає тодішніх християн за полохливість, за бажання рятувати свою шкіру і за байдужість до Христа. Та надходять слуги синедріону, християни ховаються, не признаючись, про що була мова, але Міріям відважно заявляє, що мова йшла про Месію і що Месія воскрес і хай бережуться всі. І вона клене всіх: цезаря, синедріон, царя (жидівського) і ввесь народ. Її хапають, а озлоблена юрба побиває камінням. Вона падає з словами:

„Месіє! Коли Ти пролив за мене . . .
Хоч краплю крови *дарма* . . ., я тепер
За Тебе віддаю . . . життя . . . і кров . . .
і душу . . . все даремне! . . . Не за щастя . . .
не за небесне царство..., ні..., з любови!"

Поетка і в цьому творі, розв'язуючи з властивою їй геніяльністю складну проблему, не допустилася й тіні тенденційности, лише *однаково дбайливо* добирала найбільш переконливі аргументи для тези й антитези.

З Євангелії знаємо, що учні справді поводилися в ті великі дні так, як це подано в творі Лесі Українки, тож справді для доказу того, що стало переконанням Лесі Українки, було важко підібрати кращий момент і постаті. Все це саме створює таку напруженість ситуації й забезпечує пластичність та психологічну витриманість постатей. В кожному діялозі видно руку великого майстра слова.

Не може бути сумніву, що в „Одержимій" перед нами не дійсно євангельський Ісус, лише дуже близька до Ісуса постать, вона виступає в творі як „символ", і тим яскравіший другий символ — одержима духом любови Міріям.

Що для Лесі Українки була ближчою любов Міріям, що вона поділяла переживання одержимої, це виходить ясно з її твору. Леся Українка, розв'язуючи абстрактне питання про конечність поєднання любови з ненавистю, про альтруїзм та високу етичну вартість великої безкорисної любови до свого Бога, яка родить ненависть до його ворогів, мала на меті якусь конкретну любов.

Знаємо, що большевицькі критики намагаються переконати легковірних у тому, що Леся Українка була соціялісткою і ворогом царату, а тому треба поставити питання: чи можемо припустити, що поетка хотіла виправдати конечність ненависти до ворогів пролетаріяту або до царату та його оборонців?

Одне й друге припущення треба рішуче відкинути, бо в час написання цього твору не було серед соціял-демократів жадної поважної течії, яка пропагувала б „любов до буржуазії", як теж не було серед того українського оточення, в якому жила поетка, людей, що з любов'ю, а не з ненавистю, говорили б про царський режим. Саме тому мусимо відкинути обидва припущення, бож не могла поетка без потреби „вломлюватись" у відчинені двері!

Натомість, якщо припустимо, що Леся Українка уважала за необхідне висунути тезу про неможливість погодити щиру й велику любов до українського народу з любов'ю до народу-гнобителя, то потреба висвітлення цієї справи стане зрозумілою й доказаною. Аджеж її рідний дядько з запалом запевняв, що „українець... не лишає ко всій Руси любови" і тому з „північною Руссю", казав він, „не зломить союзу". А Михайло Старицький у вірші „До слов'ян" питав:

„Чому не ймеш віри ти, брате-москалю?
Невже ти лякаєшся зради?"

і запевняв:

„З тобою недолі нас кровно з'єднали,
Не буде між нами розради!"

Наприкінці закликає „подати руку на вічне кохання".

Подібні погляди ширили навипередки українофіли й українські автономісти. Всім їм були чужі почування Шевченка, чуже було почуття вільного вовка, що ненавидів людину, а виступали вони в ролі того Рябка, якого, хоч і б'ють ні за що, він усе ж продовжує лизати ту руку, що його б'є.

З уваги на таке наставлення більшости обмосковлених земляків Лесі Українки, поема

„Одержима" була і є особливо актуальною й потрібною для відродження духа нації.

Наприкінці мусимо звернути увагу на ще одну цікаву річ. Модерна соціологія уважає націю типовою спільнотою і вчить, що „батьком" цієї спільноти є національна боротьба, а могутнім формуючим чинником, що надає спільноті крицевої монолітности, є ненависть. А звідси один висновок: коли хочемо всотеро збільшити силу спротиву нашого народу народові- гнобителеві, мусимо розбудити в ньому ненависть до народу-гнобителя. Цю ненависть саме тому й намагаються всіма засобами „приспати" й зліквідувати москвини та їхні вихованці.

Мусимо пам'ятати, що Євангеліє вчить нас прощати своїм *особистим* ворогам, любити своїх *особистих* ворогів, але не вчить нас прощати ворогам Божим, прощати дияволові та його слугам.

Чи, наприклад, маємо право прощати тим, що виморили кілька мільйонів українців голодом? Ті, що загинули, могли б простити свою особисту жахливу смерть своєму особистому ворогові, але навіть вони не могли б простити всім ворогам свого народу, бо не лише вони впали його жертвою. Ми ж не можемо прощати за них і *не маємо морального права проповідувати любов до народу, що протягом віків є ворогом-гнобителем нашого народу*. Леся Українка розуміла це все, розуміла величезне додатнє значення ненависти і тому писала, що „може б не було життя таке нещасне, коли б вогонь ненависти не гас!"

Свідомість цього зродила „Одержиму".

Богдан Лепкий

З старого рукопису

Раз сойка кинула свій рід,
Змінила одяг свій і літ,
Змінила навіть сойчин крик
І залетіла в голубник,
Між голубами похожала
Й голубку сойка удавала.

„Оттут мені, оттут алé,
Їда, пиття, хіба ж то зле?
А в лісі що? Літай, шукай
За кождим зерном. Підлий гай!
Я не дурна вертатись знов.
За голубник життя і кров!"

„За голубник!" — як зверещить,
По-сойчиному закричить!
Пізнали голуби ураз:
— „Іди собі, іди від нас,
Іди у ліс, іди у гай,
А тільки нас не під'їдай!"
— „Стривайте, ось скажу вам, хто я" . . .
„Ми і без тебе знаєм: с о я".

Ну, що ж! Як так, то все дарма!
Летить у ліс, а там зима.
А там мороз, а там сніги
І стужа, голод навкруги.
Ані що їсти, ніде спати,
Прийшлося марно пропадати.
. . . . . .
. . . . . .
Отак то кождому буває,
Хто своє пір'я підміняє!

ЗІ СПОМИНІВ

В городі дім, за домом сад,
При ганку дикий виноград.
Мале вікно, а під вікном
Квітки, посаджені рядком.

Черемха пахне, аж п'янить,
Вітрець шумить, потік журчить,
І місяць з-поза хмар глядить.
Багато зір, ще більше мрій —
В гаю співає соловій.

Співає, аж в ушах лящить —
Ах цить вже, соловейку, цить!
Бо й так така краса кругом,
Що навіть сон став під вікном
І, замість йти поміж людей,
Стоїть заслуханий, цілий.
Тому, мабуть, ніхто й не спить —
Ах цить вже, соловейку, цить!

**
*

За містом вілля і автомобіль —
В черепі пустка, а на серці . . . ц в і л ь.

Це ніде не друковані твори, написані до І світової війни.

Ю. П.

Перші згадки про Русь

(Спопуляризований[1]) уривок з доповіді „Кельти чи роксоляни", виголошеної на науковому засіданні Секції Античної Історії УВАН у Н. Йорку дня 17 травня 1959 року)

Відносно назви й народу Русь дуже джерельну працю залишив пок. проф. Сергій Шелухін, і його доводи досі науково ніким не були збиті. Тому не будемо повторювати всіх його думок і доводжень, а обмежимось лише доповненнями на підставі матеріялів, що зібрались протягом 34 літ — від часу появи його праці.

Передусім треба звернути увагу на спосіб писання цієї назви. Грецькі джерела, за малими винятками, пишуть „Рос" (з омегою), латинські — „Рус", ніколи „Рос". Латинські автори вживають теж назву „Рутені" з „th", але „th" колись вимовлялось як звук посередній між „ф" і „с", тому властива вимова близька до „Русені". Наші літописці стало пишуть „Русь". Чому така ріжниця у вимові, з'ясувати нам не повелось.

Перегляньмо, хоч побіжно, де й коли та у відношенні до кого зустрічаємо цю назву. Почнемо від нашого літопису. В Іпатському списку (видання Археогр. Ком.) під 862 р. зустрічаємо таку нотатку: „Идоша за море к Варягом к Русі, сіце звахуть ти Варяги Русь, якоже друзі зовуться Свее, друзии Урмани[2]), Англяне, іншии Готе, тако и си". Далі, говорячи про Рюрика, каже: „И од тих Варяг прозвашася русская земля".

Лаврентіївський список має: „В Афетови же части сідять Русь, Чюдь і всі язиці: Меря, Мурома, Мордва, Заволочская Чюдь, Перм, Печеря, Угра, Литва, Зимигола, Корсь, Літгола, Люб, Ляхове же и Пруси, Чюдь присідят к морю Варяжскому, по сему же морю сідят Варяги, сімо к востоку до преділа Сімова, по тому же морю сідят з западу до землі агнянски і волошски ... Афетово бо то коліно Варязі, Свеи, Урмане, Готе, Доже, Русь, Агняне, Галичане, Волхва, Римляне, Німции, Корлязи, Фрягове и прочии".

У Лавр. списку виразно маємо дві редакції літописного оповідання, що походять з різних часів. Перший раз літописець перелічує народи згідно з сучасним станом, а це видно з того, що згадує над Балтійським морем „Ляхове і Пруси". Друга редакція, значно старша, з деяким поплутанням старих та нових назв, починається від слів: „Афетово бо то коліно". Для нас ця редакція дуже цікава. Перегляньмо за чергою назви народів, що в ній вираховані: Варяги — треба думати колонії кельтів над Ладозьким озером та прилеглим берегом Балтійського моря до Вісли; Свеї і Урмане — шведи та норвежці; Готе — готи, германський нарід, що сидів над Вислою до 2-го в. після Хр. У першій редакції на їх місці знаходимо „Ляхове і Пруси". Маємо тут безсумнівну згадку про готів з-перед 2-го віку, а це підтверджує та обставина, що переписувачі літопису у своєму часі про готів не чули, а тому це ім'я згадане у Троїцькій копії, у Пушкінській воно здеформоване на „Игъте" (з „єром"), а в інших копіях просто не згадане.

Далі згадані „Доже". Це слово так само для переписувачів було незрозуміле й тому в Радивилівській копії опущене, у Пушкінській зрозуміле як „даже" („аж") і винесене на кінець „даже до Єгіпту", хоч воно тут цілком не згідне з текстом літопису. Під цим „Доже" мусимо розуміти „Дуч" — данців і частинно мешканців теперішньої Голляндії.

Після „Доже" у літописі згадана „Русь", а далі „Агняне" — на острові, за ними „Галичане" — у північно-західній Еспанії за Піренеями. Як бачимо, місце Руси позначене дуже виразно — між „Доже і Галичане", себто теперішня Франція і Бельгія.

У літописі маємо багато згадок про Русь, але належить звернути пильну увагу ще на одне місце. Під 898 роком, кажучи про проповідь ап. Павла, літописець говорить: „Морави бо доходил ап. Павел и учил ту. Ту бо єсть Илурик, єюже доходил ап. Павел, ту бо бяше словіне пірвіе. Тімже словенску язику учитель єсть Павел, от него же язика и ми єсми Русь ... А словенск язик и русский один. От Варяг бо прозвашася Русью, пірвіє біша словене" ... (Іпатс. список).

Маємо тут друге оповідання про походження Руси того самого літописця, на перший погляд цілком суперечне з першим.

Але цю суперечність зрозуміємо, коли заглянемо до авторів латинських. Г. Юлій Цезар у своїй „Гальській війні" згадує Рутенів — гальське плем'я у Нарбонській Галлії. У І-ій кн., розд.

---

[1]) Оригінальні тексти грецькі та латинські заступлені перекладами.

[2]) Слова: „якоже Свее, друзії Урмане", де маємо порівняння Варягів-Руси з скандинавськими Свеями і Урманами, на нашу думку, виключають можливість скандинавського походження Варягів-Руси.

45 він пише: „Арверни і Рутени були поконані у війні Квінтом Фабієм Максімом". Згадана Цезарем подія відноситься до 121 року перед Хр. Згадує про них ще у 7-ій кн. (4 рази). Маємо ще багато інших пізніших згадок, між іншим, про численних рутенських єпископів (у Франції).

Щодо зв'язку між Галлією і Паннонією, то про це оповідає Тіт Лівій (кн. 5-та, 34). Він пише, що за панування в Римі Тарквінія Пріска (коло 600 літ перед Хр.) Амбігат, цар Бітуригів, покликав до себе синів сестри (сам був старий і бездітний) Сеговеза і Белльовеза й заявив, що тому, що нарід побільшився й їм тісно, з наказу богів мусять шукати нових місць для оселення та наказав тягнути жеребки. „Боги дали" Сеговезові схід, і він на чолі Вольків-Тектозагів та інших племен вирушив уздовж Дунаю, поки не зупинився на родючих землях Панноні (Герцинського лісу). Юлій Цезар так само оповідає, що найбільш врожайні землі навколо Герцинського лісу зайняли Вольки-Тектозаги. Від цього часу шлях для кельтів уздовж Дунаю був відкритий.

Археологічні знахідки підтверджують ці відомості. Кельти з'являються над середнім Дунаєм у кінці Гальштадту та на початку ля Тень, приблизно 600 літ перед Хр.

У 1-ому віці перед Хр. Юлій Цезар підбив Галлію. Тікаючи від римлян, кельти почали переселюватись, хто куди міг. Багато емігрувало морем добре знаною дорогою на береги Балтійського моря (Юрій Ліпперт у своїй „Історії культури" називає кельтів найліпшими мореплавцями світу; вони єдині вживали шкіряних вітрил). По берегах і в гирлі Одри, над Фінською затокою та над озером Ладога вони посилили свої давні колонії та позакладали нові. Більші маси втікачів рушили суходолом, теж добре знаним шляхом до Панноні, далі „бурштиновим" шляхом до теперішньої Польщі та на Волинь, а звідси знов на Україну. Про розміри цієї еміграції можуть дати уявлення слова самого Юлія Цезаря. У кн. 1-ій розд. 29 він пише: „У таборі гельветів були знайдені таблиці, написані грецькими літерами та занесені до Цезаря. В цих таблицях поіменно був зроблений рахунок, яка кількість вийшла з дому тих, що могли носити зброю, а так само окремо були пораховані старці і жінки ... Загальне число всіх виносило 368 тисяч. Тих, що вернулись додому, по перевірці з наказу Цезаря усталено було число 110 тисяч".

Бракувало після війни 258 тисяч. Згинути стільки не могло, бо вояків було 92 тис. Залишається єдине припущення, що вони виемігрували. Стільки кельтів залишило Галлію після одної війни з гельветами, а тих воєн було багато й вони цілком спустошили Галлію. Не минула ця доля і рутенів, тому нічого дивного, що вістки про них маємо з двох кінців: з Панноні та з берегів Балтійського моря. Одні і другі були кельти, емігранти з Галлії.

Однак постає питання, чому не маємо писаних кельтських пам'яток про ці події, хоч Ю. Цезар (6-14) подає, що кельти користуються грецькою абеткою. У цьому ж розділі (6-14) маємо ще інші цікаві для нас відомості. Цезар пише: „Друїди не беруть участи у війні і не платять податків нарівні з іншими. Заохочені такими користями, багато добровільно приходять до них в науку та посилають їх батьки. Кажуть, що там вивчають напам'ять велику кількість пісень. Тому дехто залишається в науці багато літ. Уважають, що записувати — незгідне з волею богів, хоч в інших справах, приватних і державних, користуються грецькою абеткою. Мимоволі пригадуються слова Бопляна (С. Шелухін. „Звідкіля походить Русь" ст. 25), що на Україні в наслідок постійних воєн нема змоги зберігати бібліотеки, тому вчені все держать у пам'яті. Залишком цього давнього звичаю передавати історичні відомості усно є наші думи та російські „биліни". Правдоподібно такі пісні-оповідання і лягли в основу оповідань нашого літописця, який не зміг погодити два різні циклі, і тому маємо дві редакції літописного оповідання, в яких говориться про рух Руси з того самого місця, лише різними шляхами.

Тепер перейдемо до грецьких авторів. Найстарша і дуже важлива для нашої історії згадка про Русь зберігається у схолії (поясненні) до творів Арістотеля у кн. 2-ій „Пері урану" — про клімати: „Стародавні математики поділили небо на 5 смуг ... Ми, кажуть, замешкуємо середні простори ... при чому скити Русь та інші гіперборейські народи мешкають ближче до арктичної смуги".

Коли була написана згадана схолія, в науці докладно не усталено, однак певно, що не раніше 1-го віку перед Хр. і не пізніше 2-го в. після Хр.[3]).

А. Булаховський у „Питаннях походження української мови" (ст. 105) наводить текст псевдо-Захарії Ритора (555 після Хр.), який згадує про нарід Рус на північний захід від долішнього Дону. Він пише: „Нарід сусідній (мо-

[3]) На текст схолії вказав ще у 1913 р. російський учений В. Семенович. Хто бажав би перевірити його у грецькому оригіналі, може знайти у Публічній Бібліотеці Н. Йорку. Шукати треба під „Брандіс", по імені упорядника, німецького вченого Августа Брандіса.

ва про амазонок) — Рус, люди, що мають таке велике тіло, що коні не можуть їх нести".

Звертає на себе увагу обставина, що на Певтінгеровій мапі (4-ий вік після Хр.) на східньому березі долішнього Дону означена „Галіціе" — приблизно там, де псевдо-Захарія вміщує Рус.

Про рутенів у Галлії згадують ще Птоломей та Страбон. Оповідання візантійських авторів з пізніших часів про напади Руси на Візантію нас не цікавлять.

На 2-му Вселенському Соборі (381) був присутній єпископ Руси, але певних відомостей про нього не маємо.

Орієнталіст А. Гаркаві у своїй праці „Сказанія мусульманскіх пісателей о славянах і рускіх" пише, що в „Історії Табаристану" арабського історика Мараші є така згадка про одного з кавказьких царів: „Фаруз наслідував свого батька у всіх володіннях русів, хозар і слов'ян". З цих слів виникає, що Русь була десь близько Кавказу та що слов'яни й Русь — окремі народи. Згадка Мараші відноситься до 6-го віку після Хр., що для нас дуже важливе.

Всі ці згадки про Русь на півдні України в часі до половини 9-го віку після Хр. поперше цілком нищать т. зв. норманську теорію походження Руси, бо нормани допіро від половини 9-го століття після Хр. починають свої морські напади, а до того часу про них ніхто не згадує. Подруге, стає неможливою теж теорія слов'янського походження, бо в 1-му віці на півдні України жадних слов'ян не було. Залишається єдине вияснення пок. проф. С. Шелухіна, що то були кельти і що прийшли вони з Панноніі (теп. Австрія) та Моравії, як про це свідчить наш літопис записом під 898 р.

Сама назва „рус" — кельтська і значить „кінь". Можливо, що кінь був тотемом племени, від якого воно одержало свою назву. Так само кельтського походження є імена перших князів Новгорода — Рюрик, Сінеус та Трувор (кельтські: Руріціус, Сінніус, Трувіль).

Наведені свідчення стародавніх авторів переконують нас, що Русь київська і Русь новгородська, хоч мають однакову назву, одержали її різними шляхами: новгородська — або з теперішньої Франції, або з якоїсь колонії кельтів над Балтійським морем. Ми одержали назву з Панноніі і з Новгородом майже нічого спільного не маємо.

ПРОДАЄМО НАЙБІЛЬШ МОНУМЕНТАЛЬНІ ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІҐРАЦІЇ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА — I Загальна Частина — III томи	дол.	60.00
II Гаслова Частина — VI томів в полотні	„	50.00
в півшкірі	„	60.00
Михайло Грушевський: ІСТОРІЯ УКРАЇНИ-РУСИ — X томів (11 книжок)	„	82.50
Михайло Грушевський: ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ V томів	„	36.00
Іван Франко: ТВОРИ — XX томів	„	75.00
Юрій Клен: ТВОРИ — III томи	„	10.65
Ярослав Пастернак: АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ —	”	15.00
Олекса Повстенко: КАТЕДРА СВ. СОФІЇ В КИЄВІ —	„	12.50
Леонід Мосендз: ОСТАННІЙ ПРОРОК —	„	6.00
СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІ — героїчний епос XII віку	„	13.00
ЛЬВІВ — Літературно-мистецький збірник	„	10.00
АРХИПЕНКО — ювілейний збірник праць з кольоровими ілюстраціями	„	20.00
спеціяльне люксусове видання	„	50.00

Всі ці видання продаємо на догідні сплати за окремим договоренням.
Замовлення приймаємо без завдатку.
Замовлення слати на адресу нашого видавництва.

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. — U.S.A.

Лев Стаховський

Пахощі минулого

Я тихесенько гойдаюся в гамаку. Він прив'язаний до двох могутніх мангів, їх стовбури обросли груболистими катлеями, тими дивовижно запашними, казково гарними, фіолетовими орхідеями. Над головою сидить моя папуга Розіта, зелена з жовтою ярмулкою на голівці, і щось собі тихесенько наспівує та насвистує. Я саме навчив її свистати початок третьої частини третьої симфонії Брамса, і вона вправляє цю захоплююче пристрасну мелодію. Просвиставши її кілька разів, Розіта починає варіювати тему Брамса, модулює її через усі тональності й нарешті впадає в повну атональність. Нічого дивного, вона чує мої платівки з музикою Шенберга. І я маю таке враження, що вона ними захоплюється більше, ніж я.

Одначе, коли людина гойдається в гамаку й насолоджується п'янкими й одурманюючe солодкими пахощами орхідей, то атональність і додекафоніка до настрою ніяк не підходять. Доводиться на Розіту прикрикнути: „Кайя те! Грітона!' — себто: „Мовчи, крикунко!" Вона походить з Гвіяни. Я привіз її з берегів Оріноко. І тому вона розуміє тільки по-еспанськи.

Вона перестає свистати, але щось ображено бурмотить. Щоб заспокоїти її ображені почуття, я подаю їй половину яблука. Вона страшенно любить яблука і з задоволенням починає його гризти. Настає тиша.

У моїх руках бльокнот та олівець, і я пробую писати.

Легеньке гойдання гамака викликає на поверхню спогади, що давно вже зникли в глибині підсвідомости, — спогади переважно приємні, але трохи хаотичні, пов'язані вільними асоціяціями. Яка дивовижна здібність у гамака загойдувати людину в давноминуле!

Взагалі, гамак — це геніяльний винахід. Точно тепер не пригадую, здається, його винайшли бразилійські індійці (на Ямайці мене переконували, що це виплід творчости ямайських араваків, тутешні патріоти твердять, що творцями гамака є венесуельські індійці піароа, макірітаре чи шірішани), і що це їх найцінніший дарунок нашій цивілізації. А втім, не важно, звідки він походить. Важно те, що він створений для споглядання. Людина, що в нім лежить, має враження, що спочиває на м'якім повітрю та ширяє в просторі, де нема тяжіння. Ніщо її не тисне, не муляє. Ніщо не перешкоджує лягти й ніжитися в такому положенні, в якому саме хочеться. Це не те, що наше ліжко, на якому, чим стаємо старшими, тим важче знайти зручне положення. Гамак тебе ніжно обіймає, в нім тебе не давить твоє тіло, і тому думки так легко летять у минуле.

Такими я собі уявляю обійми Морфея.

Але, до гамака треба звикнути. Не думайте, що ви з першого разу будете в ньому себе добре почувати! Раз я поїхав із знайомим на кілька днів полювати у глибину степів над рікою Апуре; на ніч ми спинилися в „гато", себто сільській посілості венесуельця. Ліжок тут не вживають, в них і незручно і гаряче. Полежите годину в ліжку й купаєтесь в калабані власного поту. Тут усі сплять в гамаках. Звичайно ви везете гамака з собою. Місця він майже не забирає, він легесенький. Можете, коли зайде сонце, спинитись у першого зустрічного льянеро*), в найбіднішому ранчо, і він до вас завсіди приязно усміхнеться, скаже „Бієнвенідо, сеньор", запрошує маленьку скляночку міцної чорної кави й покаже під якимнебудь піддашшям два сильні гаки або стовпи, де ви можете повісити свій гамак і в нім спокійно спати до ранку. Степовий вітрець продуває крізь його плетиво, і ви не відчуваєте, що перебуваєте в підрівниковій зоні.

Ми прибули в гато „Ля Ягуа", нас нагодували чудовою юшкою з папуг, смачно засмаженим м'ясом, і ми лягли спати в гамаках, що їх нам розвісив пеон Дона Антоніо, господарящього гато. То було моє перше знайомство з льянерським гамаком. Признаюсь, що я був тяжко нещасливий. Було страшенно незручно: то голова опинялась вище ніг, то ноги — вище голови, то лежиш зігнутий, мов рогалик, то боїшся ворухнутися, бо відчуваєш, що зараз випадеш з гамака. Нарешті я ліг поперек гамака, простопадно до його довгої осі і так кінець-кінцем заснув. На другу ніч я вже до нього пристосувався, побачив, що найзручніше лежати в нім по його діягоналі, і спав чудово. А на третю ніч я вже не міг собі уявити, що взагалі можна спати на якімсь там ліжку.

Венесуельські льянероси в гамаках родяться, в них проводять усе своє життя, в них кохаються, в них і вмирають. І нерідко в льяно, де буває важко дістати дерево, їх по смерті, загорнувши в гамак, і ховають. І в Каракасі багато

*) Мешканець „льянос" - венесуельських прерій.

з них не в силі розлучитися з гамаком. Я був якось запрошений до розкішної вілли колеги, одного з найвизначніших легеневих хірургів країни. Вілла люксусова, в кожній кімнаті голосники для музики, що передається з центральної залі, всюди охолоджувачі повітря, всюди найрізноманітніше електричне приладдя, все ультрамодерне... І в спальні стоїть широченне зручне ліжко. Розглядаючись, я побачив у стіні великі залізні гаки. Помітивши мій погляд і легеньку усмішку, колега теж усміхнувся:

— Так, ви вгадали! Це для гамака. Ліжко для паради, а спати я волію в добрім старім „чінчорро". Лиш у нім я дійсно як слід відпочиваю.

— Сила звички!

—о—о—

З далечини доноситься віковий ритмічний плескіт морського прибою, що ще більше настроює до медитації. В такт із ним гойдається мій гамак... Розіта вилізла на дерево і з насолодою щипає орхідею. Її пахучі пелюстки падають на мене...

Думки линуть в далечину...

—о—о—

Як одурманююче сильно пахнуть орхідеї! Солодкий медовий запах, що нагадує запах ванілі. А, між іншим, чи ви знаєте, що ваніля, яку кладуть у тісто для пахощів, — це плід орхідеї? Vanilla planifolia... Так, це чудова орхідея, що повзе по стовбурах дерев і досягає навіть 30 метрів зросту. Дивовижний аромат! Без неї були б неможливі і чоколяда, і морозиво, і наші такі смачні та запашні великодні паски.

Вдихую глибоко ці казково-тропічні пахощі і притаманним лікареві ринологові викрутом думки починаю слідкувати за дорогою цих пахощів. Повторення анатомії. Вони ніжним невидимим струмком входять у ніс, по тонесеньких ольфакторних нервах пробираються крізь делікатне сито, що відділює носову ямину від мозку, через lamina cribrosa попадають у тонесенький нервовий циліндер у bulbus olfactorius і звідси запах іде до первісних нюхових центрів, до сірої маси педункулів, до тригона, до ольфактивного сувою. Гарні назви? Мене вони захоплюють. Своєю греко-латинською екзотикою. Від них повіває якоюсь таємничою містикою середньовіччя часів Парацельза, Раймунда Люлля, Агриппи з Неттесгайму, Фавста... Нісенітниця? Так, але від людини, що гойдається в гамаку, нема чого сподіватися науково- раціонального думання. Кохаюся в трохи езотеричній мелодиці цих слів, і хто мені може це заборонити? А далі ще краще: другорядні нюхові центри, до яких линуть запашні імпульси — це таламус та гіпоталямус, ріг Аммона (це вже нас переносить аж в часи фараонів!), гіппокампус...

Скомпліковано, але гарно. Повторюю за інерцією ці звучні назви. Звучить музично і трохи таємничо...

—о—о—

Нюх — це один з тих змислів, що їх людина поволі втрачає. В умовинах сучасної цивілізації він став їй непотрібним. Раніш він був необхідний у боротьбі за існування, тепер він став предметом розкоші.

Зате він сильно розвинений у тварин, навіть у метеликів, що з віддалі сорока кілометрів можуть почути специфічний запах самички! Тварини відчувають на велику віддаль наявність ворога своїм носом і завдяки цьому мають змогу чи то втекти, чи сховатися, чи приготовитися до бою. А людям, навіщо це здалося? Нам нюх ще потрібний лише для того, щоб насолоджуватися смачною їжею, добрим вином, запахом квітки, парфумами жінки... Для сибаритства...

Правда, є люди, що з нюху живуть. Він у них так надзвичайно розвинений, що вони спроможні розрізняти найделікатніші відтінки запахів. Це дегустатори. Покуштувавши трохи вина, вони можуть вам точно сказати, яке це вино, звідки походить і з якого року. Вони вміють розрізнити понад 50 різних запахів кави. Вони розпізнають сотні різних сортів тютюну.

Є пахощі прості, що не піддаються, мов хемічні елементи, жадній аналізі, і складають, мов музичні тони, певну скалю ароматів, але є пахощі скомпліковані, мов акорди, що можуть бути гармонійні або дисонантні. Про такі мішанини, або, як їх називають фахівці, „профілі" пахощів можуть багато розповісти експерти від парфум, а теж славні кухарі, що, прибавляючи до своїх страв каплю того чи другого інгредієнту, досягають таких смакових та нюхових ефектів, що гурмани-смакуни потім роками про них говорять...

Такі „профілі" ми стрічаємо в житті постійно, і вони створюють незабутні „нюхові враження", цілі симфонії пахощів. Так, наприклад, буває запах садка рано на весні, запах свіжо скошеного сіна, запах осінніх листків, запахи підбадьорюючі, афірмативні, радісні і запахи сумні, меланхолійні, заперечуючі...

Всякі комбінації запахів у нас поєднуються асоціятивно з різними минулими подіями і викликають різні спомини. Як є пам'ять слухова, так само є і пам'ять нюхова- ольфакторна.

—о—о—

Не траплялось вам ніколи, щоб якийсь певний запах викликав з глибини підсвідомости заховану там подію з ранньої молодости, факт уже давно забутий? У мене це буває часто. Є в мене, десь у нюховій частині мого мозку, ряд поличок, а на них, мов в аптеці, стоїть шеренга пляшинок. Кожна з них наповнена якимись пахощами. З цього архіву я час від часу беру якунебудь пляшечку, відкорковую її в своїй уяві та, мов у прозорий басейн, поринаю в ці пахощі цілою своєю істотою. Вони негайно переносять мене в давнину, а гойдання гамака цій подорожі сильно сприяє. Перед очима постають давно забуті образи, пов'язані міцними асоціяціями з цими пахощами...

От, візьмім пляшечку, на яку наліплена весела яскрава етикета з написом „Великдень". Обережно витягнім з неї корок, і міцний запах гіяцинтів оточить нас з усіх боків. Та запах Великодня — це не запах простий, а складний. Домінує запах гіяцинтів, але незабаром відчуємо, що до нього приміщується ще запах білих нарцизів, крізь нього пробивається гірко-мигдалевий запах черемшини, а часами, коли Великдень буває пізніше, то й запах бузка. А до цього всього приєднуються смачні запахи з кухні, що так мило лоскочуть піднебіння, запах баб, „бавмкухена", що його мама з великим терпінням*) та мистецтвом пече тільки на Великдень, запах чоколядових мазурків і обов'язково міцний запах вудженини-шинки, що кипить у зеленому щавлевому борщі.

Під впливом цих пахощів бачу греко-католицьку чепурну церкву в Берегові, на Закарпатській Україні. Святково вдягнений, іду з батьком подивитися на свячення пасок... Довкола церкви на зеленій траві під кущами квітучого бузка безліч людей. Поприїздили з усіх сіл, що оточують Берегово. Причепурені, в святковому вбранні, багато з них у народних одягах. На траві стоять кошики, в них лежать крашанки, величаві баби, покриті білою поливою та посипані різнобарвним маком. пляшки з чудовим берегівським вином. У деяких кошиках по-мистецькому виліплені з масла білі баранчики, що тримають в лапках хреста. Горять свічечки, пахне ладаном... Поволі іде в білих ризах священик Ортутай, учитель релігії в нашій гімназії, і кропить паски свяченою водою. „Христос воскрес — Krisztus Feltámadt!" — бож вірні — переважно мадяри, що по-українському чи, як тут кажуть, „по-руськи" не розуміють. Весело перекликаються дзвони, і понад усім цим урочистим, радісним, світлим витає запах Великодня — гіяцинтів, черемшини та бузка...

Ось друга пляшинка... Відчиняю її, вдихаю своєрідний запах річки, річкової затоки, залитої сонцем... Мішанина пахощів намулу, ряски, що зеленим обрусом покриває поверхню води, серед неї велике листя водяних лілей, латаття... Квітки білі, трошки рожеві, а менші жовті. Пахощі очерету, що густими заростями покриває берег: високі стрункі била пнуться догори і розширяються в чорні султани... Запах літа, запах вакацій...

Я малим хлопчиною лежу на березі на череві й дивлюсь у воду. Он побіг по поверхні проворно, мов на лижвах, водяний бігун... А он виплив на поверхню, щоб подихати повітрям, страшний хижак, водяний жук плавунець, увесь чорний, з жовтими смугами... Які в нього страшні, порожні всередині клішні! Ними він може спіймати навіть велику рибу, щоб висмоктати її... А он химерні своєю архітектонікою личинки бабок, тих самих, що, мов веселка, тріпотять крилами над водяною лілеєю. Чого тільки вони на свою трубочку-хатку не поналіплювали: і шматки дерева, і камінчики, і порожні шкаралупки малесеньких водяних слимачків! А по плесі тихої затоки носяться хребтоплави, блощиці-водомірки, водяні скорпіони, личинки волохокрильців. Як цікаво спостерігати це водяне царство!... Крізь прозору призму води видко, як пропливає пара гребенястих тритонів. Він у весільному вбранні, гребінь на його спині грає всіма барвами райдуги, він пишається гордо своєю красою і виставляє її напоказ своїй меншій та значно скромнішій самочці... От, може вдасться сіткою зловити їх для свого акваріюма. Та в цю мить „хлюп!" — і величезна щука вискочила з води, блиснула на сонці сріблом своєї луски і знову зникла в глибині. Концентричні круги побігли по плесі, схвилювали тиху поверхню затоки, і мої тритони зникли. Ще сильніше запахло ряскою, лілеями та намулом...

Чомусь, ніби споріднений з цими пахощами, виринає з глибини пам'яті інший образ. Його викликає запах вогкого тліючого листя. Запах осени. Ще дуже рано, але сонечко вже починає пригрівати. Високі стрункі смереки, що де-не-де ростуть серед дубів, буків та беріз, пахнуть живицею. І нараз своїм сильним, цілком своєрідним запахом вдаряє в ніс аромат білого гриба! Фалькенберг... Маленьке село в Німеччині, де ми проводимо вакації. З нами приятелі, Олекса Кошиць і хормайстер його капелі Тучапський з дружиною... Ми з батьком раненько ще по росі ідемо лісом. В руках у нас кошики. Хто перший назбирає більше грибів? З криком

*) Витривалістю.

радости біжу до високого граба. Між його корінням ще вогке листя підіймається горбиком догори. Розкидаю його, а там ціла родина розкішних білих грибів, гніді шапочки з гладеньким біляво-жовтим сподом. Коло старших цілий виводок діточок... Як смачно мама приготовить їх у сметані, маленькі замаринує, а великі засушить...

Запах сушених грибів умить міняє образ. З осени стає зима. Сніг скрипить на вулиці під ногами. Мороз тисне з усієї сили. Ми всі сидимо в гарній кімнаті за чепурно прикрашеним столом. Мама подає борщ з сушеними грибами і до нього казково смачні пісні пиріжки, також з грибами. В куті стоїть велика пишно прибрана ялинка. Як сильно пахнуть її лапаті галузки! Теплим ласкавим полум'ям блимають запалені свічечки... Як тихо, як радісно на душі! Від одної свічки загорілась гіллячка ялинки. Скоренько її гашу, і запах горючої хвої наповняє кімнату. Це все пахощі Різдва... Лондон, 1919 рік. Перше Різдво за кордоном, на чужині. Мій батько ще є головою Української Дипломатичної Місії в Англії. Я лежу на білій ведмежій шкурі перед каміном, що весело потріскує, і затаївши дихання, слухаю, як наш приятель і тоді секретар Місії Базилевич переказує мені вічно молоду „Різдвяну коляду" Діккенса про страшного Скруджа та його пригоди. Мама задуває свічечки на ялинці, а з гнотів, що ще трохи блимають на кінчиках, лине в повітря синенький димок і пахне специфічним чадом погашеної свічки. Так вона пахне лише один раз у рік — на Різдво...

Гамак загойдує думки до Парижу. Ми вже не в посольському апартаменті, а в малесенькій кімнатці на 4-ому поверсі Гран Отель де Невер в Картьє Лятен. Знову Різдво. Ми з батьком знайшли ялинку аж коло Нотр-Дам і приволокли її додому разом з величезним карпом. Дістали і сушених грибів і все було б гаразд, та мені бракувало „Діда Мороза". Без нього я собі не уявляв Різдва. От такого Діда Мороза в червонім кожусі, в чоботях з торбою за плечима і з великою білою бородою. Ми його шукали по всіх крамницях Парижу та знайти саме такого Пер Ноеля, як я хотів, не вдалося. Здавалося, що становище безнадійне, та його врятував мій дядько, скульптор Костя. Він купив звичайну целюльоїдну ляльку, приліпив їй з вати вуса та бороду, мама пошила йому кожух та торбу і вийшов чудовий Дід Мороз, веселий, усміхнений, з блакитними ласкавими очима. Я був щасливий.

— Слухай, а він подібний до Грушевського! — сміявся батько.

— Дійсно, — відповів Костя. — Вилитий Грушевський!

Так нас цей Грушевський і супроводив по всіх наших емігрантських блуканинах і, вже бувши лікарем, я дивився на його обскубану і трохи брудну бороду та зворушено усміхався, згадуючи, як його колись давно, давно дядько Костя робив з голопузої целюльоїдної ляльки...

—o—o—

А чи пригадуєте собі пахощі тої крамниці, куди ви школярами ходили купувати зошити, олівці, пера, чорнило? Такі крамниці мали свій цілком своєрідний запах. Запах старого паперу, олівців, друкарської фарби... От візьміть новий зошит або коробку з кольоровими олівцями (найліпше Фабера) і понюхайте їх. Чи не постане у вашій пам'яті ваш власний образ, коли ви ще малим школярем крутилися по такій крамниці й цікавими очима розглядали всі ті скарби, що там були: і гарні книжки з яскравими обкладинками, і глобуси, що їх так цікаво було крутонути й дивитися, як перед очима пролітали один за одним континенти, де відбувалися чудові пригоди, описані Жюлем Верном, Майн Рідом, Фенімором Купером, Густавом Емаром та іншими... І олив'яні салдатики, і образки до вирізування з лицарями, замками, кораблями, і торбочки з поштовими значками та інші хвилюючі хлоп'яче серце принади.

У мене в зв'язку з цими пахощами чомусь виринає в пам'яті маленька крамничка на Вільмерсдорфер Штрассе в Берліні, де я купував своє школярське приладдя. За прилавком сиділа старенька бабуся в білім очіпку, в сталевих окулярах і постійно плела вовняну панчоху. Чомусь у цій трохи темній крамниці постійно горіла велика нафтова лямпа з величезним зеленим абажуром та високим скляним циліндром, і до специфічного запаху олівців та паперу примішувався запах нафти...

—o—o—

Пахощі столярні... Може 15-літнім хлопцем під час літніх вакацій ходжу до сусіда столяра вчитися його ремесла. Батько післав мене до нього в науку.

— Треба вміти якенебудь практичне ремесло. В нашім житті нічого не знаєш. А може пригодиться. А втім, хірург мусить знати якусь ручну працю — руки стають проворнішими та зручнішими.

Молодий столяр Янош учив мене. Від нього сильно тхнуло потом, ляком, каруком, політурою. Міцними руками він держав струга. З довгої білої дошки за кожним його рухом відлітали тонкі стружки дерева, що закручувалися, як вуса. І як вони чудово пахли!... Столяром я

не зробився, бо інший запах заполонив мене й переміг усе — запах лікарні.

Тепер уже шпиталі так не пахнуть, як це було колись, в часи моєї молодости. І це минулося. А тоді я ходив з батьком до „кургазу" (так називали „русини" шпиталь у Берегові) і дивився, як він, схилившись над мікроскопом, робив там свої досліди й мені показував те, що для мене могло бути цікавим. Пахло мішаниною карболки, йодоформу. І коли батько вертався додому після своїх операцій, я любив підійти до його піджака і, встромивши в нього носа, глибоко вдихувати в себе той запах етеру та хлороформу, яким він був просяклий. Це мені здавалося запахом особливим, дуже важним, повним значення. І коли він часами брав мене з собою до шпиталю, то я, повернувшись додому, довго принюхувався до свого убрання, чи пахне і від мене лікарем, чи ні. Це були для мене найсолодші пахощі.

— Так від мене буде завше пахнути, — вирішив я. — Я буду лікарем!

Лікарем я зробився. Але тих пахощів я більше ніде й ніколи не міг відновити. Вони зникли разом з батьком, разом з молодістю . . .

—о—о—

Скільки тих чудових, чарівних пахощів! Нема їм кінця та краю . . . Згадайте лише запах снігу, особливо ранньою весною, коли тількищо починається відлига . . . А запах землі після літнього дощу! А запах стайні! Мішанина пахощів сіна, кінського поту, гною. Коли викликаю в пам'яті той давно забутий дух, то бачу відразу нашого слугу Лоці, що з люлькою в зубах перекидає вилами гній у нашому садку в Берегові. Побачивши легку ґримасу на моїм обличчі, коли я, саме вернувшись на вакації з Праги, наткнувся носом на аромати села, він усміхається і каже:

— Таж то, панчуку, золото! І йой, як воно файно вонить! Таж то файніше, ніж ушиткі парфуми світа!

Рацію мав старий Лоці. З якою радістю я вдихнув би в себе повними легенями той такий притаманний нашому селу запах тепер, ось тут у Каракасі, де повітря затруєне бензиновим чадом, що його виділяють десятки тисяч кадиляків, бюїків, шевролетів і под.!

Є ще дві пляшечки на поличках мого ольфакторного архіву, і їх я ще відкоркую, поки попрощаюсь із своїми читачами. Пахощі, що з них розливаються, утривалилися навіки в моїй пам'яті під час жахливих останніх років гітлерівського лихоліття.

Кожний раз, коли я наповняю бензиною танк свого авта, її запах викликає у мене один епізод з мого життя . . . Крашеніце. Малесеньке село в південній частині Чехії, недалеко від міста Пісек. Червень 1945-го року. Війна скінчилася. Так само, як десятки тисяч інших, я з одним наплечником кинувся втікати з Праги, куди вже вступала червона орда. Тікали цивілісти й військові. Безконечна лявіна авт, кінних візків і ще більше піших рухалась на південний захід назустріч американцям. Серед них і я. І тут ніби доля зрадила мене. Я таки попав у руки тих, від яких, покинувши все, втікав, рятуючи голе життя. Большевики вночі зайняли село, де я і сотні інших нещасних, змучених довгою та тяжкою дорогою, спали мертвим сном. Прокинувшись на світанку, ми довідались, що ми в лабетах червоних. Колись, може, опишу докладно той жах, що охопив мене, коли я побачив голені голови, монгольські лоби й косі очі займанців. Нас, втікачів, загнали на одне поле, і не було відомо, яка доля нас чекає.

Та випадково на поле приїхали три американські танки, прямо з цікавости приїхали подивитися на нас. Я тоді з розпачливою відвагою підійшов до американців і сказав, що я український лікар і що́ мені загрожує, коли я залишуся в большевицьких лапах. Американський начальник, незабутній для мене капітан Чарльз Кінгслей, спитав мене, чи я знаю ще які мови, окрім англійської. Коли я йому сказав, що говорю майже всіма европейськими мовами, він заявив, що я зможу бути їм корисний як перекладач. Скориставшись тим, що большевики в другім кінці поля грабували годинники, фотографічні апарати, чоботи й под., американці сховали мене в одному своєму танку й вивезли мене в американську зону . . . І там стояло яких 20 танків. Американці наливали в шоломи рожеву бензину, прали в ній свою білизну і всміхаючись вдивлялися в моє обличчя, що ще не вірило в чудо визволення.

— Hey. Doc! Cheer up, relax! You are safe now!

Незабутній запах американської бензини, що заливав землю коло могутніх танків компанії Б, 4-ої дивізії! Це був запах волі, запах надії, віри в чудо, віри в будучину . . .

А з другої плящини розноситься поганий запах, жахливий запах смерти . . . Багатьом він відомий, і багато ще донині, відчуваючи його, з страхом здригаються . . .

Це запах горілого дерева, загашеного водою. Я з ним перший раз познайомився у Празі, коли американські літаки поклали килим бомб з ясного неба на місто, яке цього аж ніяк не сподівалося. Смертоносний килим простелився через ціле місто від мосту Палацького через Карлову площу і Загальну Лікарню аж на Віно-

гради, на Фошову та Корунні Тшіду. Не пригадую, скільки тоді загинуло невинних жертв, лиш гостро в пам'ять врізалося те, що тоді згинуло двоє діточок мого близького приятеля, Володі Коваля. Згинула й бабуся, що вийшла з ними погуляти. І коли я в той самий день їздив на Віногради відвідати знайомих, довідатися, чи живі вони, чи ні, тоді гострим свердлом врізався в мої мозкові сувої отой запах, як тільки я наблизився до їх хати, що частинно завалилася. Вони чудом залишились живі. Але до запаху спаленого дерева домішувався ще нудно-солодкий запах гниття... У склепах були трупи, і до них не було покищо змоги докопатися...

Другий раз я стрінувся з цим запахом у Троппав, куди мене післали очолювати вухоносо-горловий відділ при місцевім шпиталі. І знову простелився килим бомб майже виключно на шпиталь, що розкинув свої 2-3-поверхові павільйони у величезному парку. І коли я, оглушений вибухами, напівосліплений порохом та вапном, виліз із склепу на білий світ, то не було й половини шпитальних будов, ні хворих, ні сестер-монашок. Зате пронизливо пахло горюче дерево будинків, що їх заливали водою, щоб погасити полум'я... А потім той запах переслідував мене всюди, куди лише доля мене не закинула: Дрезден, Берлін, Кассель, Гіссен, Ляйпціг, Мюнхен... Запах війни, запах нищення, безглуздого, жорстокого, запах, що символізує ту апокаліптичну звірюку, що живе в лятентнім стані в кожній людині...

—о—о—

Так. Пахощі викликають з глибин пам'яті заховані там образи. І то переважно приємні, сполучені з радісними спогадами. Прикрі стоять цілком ззаду в темнім закутку нашого архіву, і їх ми звичайно стараємося не зачіпати. А до веселих, світлих спогадів я особисто звертаюся часто. Особливо тут, у тропіках, де всіх цих наших пахощів немає і де навіть квіти, за малими винятками, позбавлені пахощів. Навіть наші европейські квіти, рожі, фіялки, знесилені намаганням акліматизуватися, майже цілком втратили свій аромат. Пахнуть лише могутньо, одурманююче орхідеї... Але і цей такий сильний запах не в силі заглушити ті пахощі батьківщини, пахощі молодости, що були нам колись такі дорогі. Принаймні у мене. І особливо, коли гойдаєшся в гамаку в солодкому „фар нієнте". І лиш гамак винен, що я ділюся з вами цими своїми ольфакторними ремінісценціями...

Каракас, 24. 8. 1962.

ДРУКАРНЯ ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

приймає замовлення на всякі
ВЕЛИКІ Й МАЛІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ
українською, англійською та іншими мовами.
Приймає до друку **офсетом або на плоскій машині**
КНИЖКИ, ЖУРНАЛИ, ПРОПАМ'ЯТНІ КНИГИ НАШИХ УСТАНОВ, ПОРТРЕТИ тощо
з гарним оформленням і оправою **всякої величини.**
Виконання робіт скоре й дуже дбайливе (**зразком можуть** послужити такі видання, як твори Тараса Шевченка, Трилогія Богдана Лепкого, „ОВИД" і інші).
Ціни низькі.
Роботи доставляємо до всіх місцевостей у ЗДА, Канаді та інших країнах.
За ближчими інформаціями звертайтесь на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PRINTING COMPANY
2226 W. Chicago Avenue — Chicago **22**, Ill. — USA.

Анна Садовська-Денисюк

На З'їзді Південного Поділля

Відвідини рідних на рідному Поділлі були для мене все найбільш атракційними життєвими подіями. Кожну поїздку на Поділля до рідних Копичинець — однаково, як у шкільні часи, так і пізніше — попереджувала велика втіха й сапочуття особливого вдоволення. Подібні переживання повторилися після двадцяти років від останніх моїх відвідин у Копичинцях. Цим разом я вибиралася не до цього чарівного для мене подільського міста, але до канадського Торонта на З'їзд Південних Подолян, що відбувся 31 серпня 1963 р. Проте почувала себе там мов справді на Поділлі, бо таки між своїми рідними земляками, в теплій подільській атмосфері. Зустріч із близькими земляками затерла довгий час — 20 до 40 років — розлуки й різні шляхи мандрівки по чужині.

Президія З'їзду Південних Подолян у Торонті. Зліва до права: пп. мгр І. Бойчук; А. Садовська-Денисюк; проф. Яр. Пастернак; О. Соневицька; дир. І. Носик; проф. М. Соневицький (виголошує доповідь); І. Бабій; інж. М. Левицький.

Фото Л. Пилявський

З'їзд Південних Подолян (уродженців колишніх Борщівського, Заліщицького, Копичинецького й Чортківського повітів) був одною з кращих зустрічів українців на чужині. Організатори з'їзду під проводом дир. Івана Носика підготовили з'їзд дуже дбайливо під кожним оглядом і надали йому різноманітного характеру.

Передусім треба підкреслити, що з'їзд відбувсь у репрезентаційній українській гостинниці "Mayfair Inn" Д. Куп'яка. Ця стилево оформлена українськими мистцями гостинниця сама собою створювала своєрідний приємний настрій.

На залі нарад влаштовано виставку подільського народного мистецтва поруч із творами сьогочасних мистців, що їх дала подільська земля. В центрі головної стіни видніла привезена з України ікона Угринської Богоматері, перед якою подолянин о. М. Цурковський відправив Молебень.

Поруч організаційних справ, ділові наради мали в своїй програмі дві важливі наукові доповіді, що їх виголосили наші вчені, проф. М. Соневицький і проф. Яр. Пастернак. Організаційні справи референували голова Центрального

Комітету п. Ольга Соневицька, заст. голови дир. І. Носик і скарбник інж. М. Левицький. Жива дискусія після доповідей була виявом близького зацікавлення учасників спільними усім справами, зокрема виданням науково-документальної праці, присвяченої Чортківській Окрузі. Ми певні, що ця праця під редакцією проф. М. Соневицького залишиться важливим вкладом у наукові досліди минулого Української Землі.

Ухвалені резолюції з привітальною телеграмою до уродженця Поділля Митрополита Кир Йосифа Сліпого були завершенням ділової частини з'їзду.

Трапеза, що відбулася на закінчення зустрічі, була нагодою до безпосереднього контакту між понад 100 учасниками, що приїхали з різних осередків Канади й ЗДА.

Пані О. Соневицька закінчила цю незабутню зустріч цікавою доповіддю-монтажем про мистців, уродженців Поділля, продемонструвавши з платівок деякі їх музичні твори. Її виступ попередив п. Яр. Біланюк фортепіяновим сольом.

З'їзд південних подолян був ще одним доказом важливости, так би мовити, наших „регіональних" імпрез і починів на чужині, що вже великою мірою причинилися і ще причиняться до збереження документальних вартостей нашого історичного минулого.

Копичинська група учасників З'їзду Півд. Подолян.

Фото Л. Пилявський

У Видавництві Нью-йоркської Групи вийшла третя збірка поезій

БОГДАНА РУБЧАКА

ДІВЧИНІ БЕЗ КРАЇНИ

в мистецькому оформленні Оксани Теодорович

Про поезію Б. Рубчака висловлювались такі критики, як Ол. Бабій, В. Барка, В. Державин, С. Гординський, М. Калитовська, І. Костецький, Б. Кравців, Ю. Лавриненко, В. Лесич, Ю. Лободовскі, А. Полоницький, А. Шум, Г. Черінь.

Ціна книжки 1 дол. 50 цен.

Замовлення та оплату прошу висилати на адресу:

Bohdan T. Rubchak
3329 W. Potomac
Chicago 51, Ill.

О. М. Цурковський відправляє Молебень перед іконою Угринської Богоматері.

Фото Л. Пилявський

Група учасників З'їзду Південного Поділля в Торонті 31 серпня 1963 р. Посередині голова Центрального Комітету п. Ольга Соневицька, зліва заступник голови дир. І. Носик з дружиною, справа о. М. Цурковський

Фото Л. Пилявський

Микола Денисюк

Поза редакцією "Овиду"

Від появи попереднього числа „Овиду" літні місяці в нашому видавництві були присвячені виключно закінченню друку останніх томів Повного Видання Творів Тараса Шевченка. Тому було мало можливостей бувати поза редакцією „Овиду". Зате ще до часу одержання нашими Читачами цього числа „Овиду" всі 14 томів цього монументального видання творів Шевченка будуть видрукувані й це видання буде повністю завершене.

Все ж таки на нашій сторінці „Поза редакцією „Овиду", можемо відзначити декілька цікавих спостережень з Чікаго.

Невмируща музика Миколи Лисенка

Одної гарної неділі запросили нас на виняткову, популярно називаючи, несподіванку. Щоправда, не були це ані іменини, ані уродини чи

Обкладинка платівки „Невмируща музика Миколи Лисенка".

УЧАСНИКИ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ Т-ВА УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ АМЕРИКИ

Перший ряд (сидять зліва): Мгр А. Мельник (Чікаго) — секретар; проф. Д. Штогрин (Іллінойський Університет) — заст. голови; д-р Р. Верес (Чікаго) — голова; мец. С. Воляник (Клівленд); мгр П. Гой (Нью-Йорк) — заст. голови; мгр М. Пласкач (Клівленд). Другий ряд (стоять зліва): д-р А. Турчин (Блюмінгтон, Інд.); мгр В. Лучків (Університет Огайо); мгр М. Кравчук (Блюмінгтон, Інд.); мгр М. Гавур (Кент, Огайо). Третій ряд (стоять зліва): мгр Е. Кручко (Кент, Огайо); п. Я. Левицький (Чікаго); мгр Р. Саєвич (Чікаго); мгр Е. Басюк (Чікаго) — скарбник; проф. В. Іващук (Чікаго), М. Леськів (Огайо).

Арт.-мал. Тетяна Тамарська-Баюк

ювілей, але прийняли нас пристойно з усіма виявами української гостинности. У додаток до гарного прийняття влаштовано нам саме оцю несподіванку — концерт з новонаграної стрічки до нової платівки, що появляється під назвою „Невмируща музика Миколи Лисенка" (The Immortal Music of Mykola Lysenko").

„Невмируща музика Миколи Лисенка" — це небуденна поява в цьогорічному сезоні; вона напевно зверне на себе увагу не тільки на українському, але й чужинецькому платівковому ринку. Виконавцями репертуару є президент „Чікаго Консерватори Каледж" віолініст і композитор д-р Франсуа Д'Альберт та піяністка-віртуоз і композитор Кетерін Заврер Смит. До репертуару платівки вибрано найкращі твори композитора: 1) Фантазія — оп. 21. 2) Три ескізи. 3) Елегійне каприччо — оп. 32. 4) Романс. 5) Розчарування. 6) Сонце низенько. 7) Без тебе Олесю. 8) Багателя. 10) Елегія. 11) Друга українська рапсодія — думка-шумка.

Платівка виконана в RCA Victor, в естетичній

Т. Тамарська-Баюк: Квіти (акварела)

обкладинці з портретом композитора на першій сторінці та з біографічними даними про нього на другій сторінці обкладинки.

„Невмируща музика Миколи Лисенка" — це перша платівка нового музичного видавництва IKRA. Вважаємо, що видавництво зробило добрий вибір на перше своє видання і не могло краще вшанувати пам'яті класика української музики. Видання зреалізовано при додержанні всього, так би мовити, „видавничого ритуалу". Перед друком зголошено видання до Конгресової Бібліотеки у Вашінґтоні, де воно зареєстроване (Library of Congress Catalog Card № R-63-1396) і буде включене до міжнародних каталогів платівок. Ще перед появою платівки видавництво познайомило деякі американські музичні кола з її репертуаром, записаним на стрічку. У висліді цього деякі американські музичні каледжі замовили „Невмирущу музику Миколи Лисенка", щоб використати її при навчанні.

Для інформації подаємо, що ціна цієї довгограйної платівки з пересилкою — 4.95 дол. Її можна вже замовляти у видавництві (IKRA — Box № 114 — Chicago, Illinois 60635).

Виставка акварель Тетяни Тамарської-Баюк

Цьогорічний сезон мистецьких імпрез в Чікаґо почався оригінальною виставкою акварель арт.-мал. Тетяни Тамарської-Баюк.

То була перша виставка нашої малярки в ЗДА.

До ЗДА приїхала вона з Бразілії, де її мистецькі твори здобули їй признання і були нагороджувані на різних бразилійських виставках. На виставці „Салон де Беляс артес до Сантос", в якій брали участь поважні бразилійські малярі, наша малярка була зарахована до 7-ох найкращих.

Перша виставка малярки на тутешньому ґрунті, хоч була слабо розреклямована, пройшла, можемо сказати, з успіхом при великім зацікавленні любителів образотворчого мистецтва. Було б корисно повторити її ще в Нью-Йорку, метрополії українського образотворчого мистецтва.

Наше видавництво бажає малярці багато чергових творчих успіхів.

На 2-му з'їзді бібліотекарів-українців

При нагоді загальноамериканської конвенції бібліотекарів також бібліотекарі-українці

(Закінчення на стор. 35)

НОВИНА! НОВИНА!

Перша ластівка цьогорічного книжкового сезону

Софія Парфанович

НА

СХРЕЩЕНИХ

ДОРОГАХ

Повість з мандрівки по чужині.

Книжка має 420 сторінок друку в твердій люксусовій оправі, з позолоченням.

Ціна 5.00 дол.

Замовлення і гроші слати на адресу:

Dr. Sophie Parfanowycz
3347 Grant Street
Detroit 12, Mich.

Велика втрата

Володимир Дорошенко не живе.

Українська культура втратила ще одного передового трудівника в особі Володимира Дорошенка. Покійний належав до нечисленного вже гурту діячів-сеньйорів українського наукового й політичного світу. Наше видавництво втратило в ньому свого постійного співробітника. Він вміщував свої статті не тільки на сторінках „Овиду", але також опрацював найновіший „Показчик видань Шевченкових творів", що був опублікований нашим В-вом як т. XIV Повного Видання Творів Т. Шевченка. Ця велика бібліографічна публікація була гідним завершенням тієї великої праці, яку Покійний невтомно і віддано виконував усе своє життя на користь рідної культури. Його життю і багатогранній праці присвятимо окрему статтю на сторінках нашого журналу. Наше Видавництво і співробітники висловлюють ВШановній Дружині Покійного та Його Родині щире співчуття.

Володимир Дорошенко в оточенні українських громадських діячів Філядельфії.

ПОЗА РЕДАКЦІЄЮ „ОВИДУ"

(Закінчення з стор. 34)

відбули в Чікаго 2-ий з'їзд свого Товариства. Окремо друкуємо світлину із з'їзду Товариства Українських Бібліотекарів (назва не зовсім докладна, бо члени Т-ва, за малими винятками, не працюють в бібліотеках українських установ, але в різних американських наукових і навчальних осередках). Нову Управу Товариства очолює д-р Роман Верес з Чікаго. Приємно було прислухатися до цікавих нарад наших бібліотекарів, що зорганізувались у власному товаристві й мають між собою видатних українських учених. Українські бібліотекарі, працюючи в американських наукових установах, виконують, між іншим, важливу функцію колекціонування й збереження української друкованої продукції в американських бібліотеках. При цьому багато бібліотекарів-українців активно співпрацюють з нашим видавництвом.

ВИЙШЛА З ДРУКУ
поема Олекси Бабія
„ПОВСТАНЦІ"
Книжка має 180 сторінок.
Ціна одної книжки $1.75
Поему „Повстанці" можна купити:
Ukrainian Bookstore,
2315 CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL. USA.
Книгарні й кольпортери дістануть опуст.

ВЖЕ В ДРУКУ

АНГЛОМОВНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

накладом
ТОРОНТОНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
коштом
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО СОЮЗУ

ПЕРШИЙ ТОМ ПОЯВИТЬСЯ ВОСЕНИ 1963 Р.
І ВКЛЮЧАТИМЕ РОЗДІЛИ:

Загальні інформації
Фізична географія і природа
Людність
Етнографія
Українська мова
Історія України
Українська культура
Українська література

ЦІНА ПЕРШОГО ТОМУ В ПЕРЕДПРОДАЖУ 30.00 ДОЛ.
ПІСЛЯ ПОЯВИ КНИГИ З ДРУКУ КОШТУВАТИМЕ 37.50 ДОЛ.

Замовлення приймає
Видавництво Миколи Денисюка в Чікаго

Замовлення з чеком або моні ордером слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

Ганна Черінь

Капітан

Григорієві Китастому

По морю
в майбутнє далеке
Упевнено плив корабель,
Обминаючи урвища клекіт
І леза підводних скель.
Стояв капітан
і в простори
Вдивлявся у сяйві ночей,
І тепло всміхалося море
Блакитних його очей.
Море!
Блакитне до блиску,
Колише,
як мати колиску,
Стійкий і струнний корабель
З веселих пшеничних земель,

З далекого Чорного Моря,
З країни
щастя і горя.
Розсипа́лися хвилі-на бризки
Струнами срібних бандур.
Стояв капітан і вів
Свій корабель вперед
Крізь хмарну заслону вітрів,
Крізь тропіків пахощі-мед...
Свого капітана любили
Відважні морські борці —
І з певністю власної сили
Тримав він
кермо в руці.
Сам погляд його — наказ,
Що робиться ділом враз —
І пісня радісна гримне
Назустріч суворій долі!
Грав корабель нестримно
Могутню симфонію Волі.
Гриміла та пісня з-за моря
Далеко —
на цілий світ,
Аж до рідних наших просторів,
Як заклик,
порив,
привіт.
***
За го́рами бурі клекіт,
А на серці туман, туман...
Заблукав у землі далекі
Синьоокий наш капітан
В країну, де люди привітні,
І квітів краса
Однакова в січні і в квітні,
І сплять небеса...
І пахне
соняшним пилом,
Трояндами,
сливами,
перцем,
І вербами над озерцем...
Посухою пахне ваніля,
І водорості — вологою...
Вгорі,
над дорогою,
Риба сушена пахне сіллю...
Сонце,
і твань,
і цвіль...
Вітер стеле шовкову постелю:
Капітане,
спочинь!
Полюби цю оселю,
Землю свою
покинь!
Як спочити?!
В серці палюча пустеля,
Спека...
Манить інша оселя —
Рідна,
далека...
Ці простори,
квітами вкриті,
Раєм були б для людини,
Якби
не було на світі
Її —
УКРАЇНИ!

А як зорями шиті завіси
Вітер насуне на вікна,
Малює уява риси
Того, що ніколи не зникне
З душі
і з серця,
з уяви,
З розуму
і з дороги:
Корабель —
як символ слави
І — перемоги.
Корабель,
що без Тебе в негоду
Блукає по бурних морях,
Щоб знайти до свого народу
Поворотний
звитяжний шлях.
Пливе він
назустріч славі,
В далекі пливе світи...
Ведуть його
капітани браві,
Але —
не такі, як Ти.
І думка в шляхах неозорих
Літає, як хижий птах,
Партитуру читає по зорях,
Ходить по нотних полях...
І пісня дзвенить соколина
Пере́дзвоном срібних бандур...
То сміється в піснях Україна,
То плаче в зударах бур,
То, як зранена чайка кигиче
Між гострими вежами скель...
Капітане!
Чи чуєш?!
То кличе
Тебе
твій покинутий
корабель.

6/9/63

Анатоль Галан

Дві туги

(Пам'яті І. Багряного)

Вітер несподівано чмихнув, і від того зелена галузка зовсім нехотячи зазирнула в вікно. Там вона побачила не молодого вже, але гарного велетня, що сидів біля стола за розкритою книжкою. Проте, велетневі, мабуть, не читалось. Це було видно з того, що сторінки перегорталися досить швидко, очі лише ховзались по них, наче шукали якогось забутого слова. Врешті книжку відсунено набік, рипнув стілець, і висока струнка постать затулила все вікно. Постать мала прозаїчне ім'я Сава і коротеньке прізвище Чурт. З ім'ям ще було півбіди, хоч воно тут звучало, як „Сева", а от із прізвищем... Сава й досі не може примиритися з тим, що його називають „Чортом". Сева Чорт.

— Та-ак! — сказав він задумано вголос. — Мав намір посидіти сьогодні дома, й не сидиться. Що ж, піду кудись...

Пішоходи були майже порожні. Тут бережуть ноги й використовують їх лише для коротких прогулянок. Натомість Сава любив довгі піші прогулянки й дивувався місцевим ліношам. Таж людські м'язи потребують вправи, а легені — свіжого повітря!

За дві милі жив добрий знайомий Сави, що не раз запрошував його до себе, але все якось не виходило. Ось туди й скерував Сава свої кроки.

Господар сидів біля телевізії й напружено слідкував за фільмом.

— Сідай, Саво Петровичу, подивись! Дуже цікава річ!

Очі Сави зупинились на екрані. Не треба було довго дивитися, щоб спіймати зміст. Це був, так званий, ковбойський фільм з багатьма „трюками", з перестрілками і шаленою втечею на вкраденій автомашині, а потім украденими кіньми через мехіканський кордон...

Сава мав власну думку про подібні телепередачі. Його відразу нудило, коли він бачив на поясах „ковбоїв" револьвери, що звисають майже до колін. Телевізію, цей великий здобуток культури, віддали в приватні, легковажні, а може, й несовісні руки, і ось „заворожене коло": грабунки, вбивства, викрадання дівчат, контрабанда, підроблювання грошей, бійки, підпали... Словом, гарний підручник для виховання людства!

Гість відвернувся вбік. За його спиною рипнули двері, легка, як пушинка, дівчина років чотирнадцяти, дочка господаря, вбігла в кімнату і, не вітаючись із гостем, забралася з ногами в крісло.

— Тату, давно почався фільм? Я трохи спізнилась...

— Ні, не так давно. Дивись уважно!

Телевізор без кінця стріляв. Саві вже шкода було змарнованого часу, краще б посидів за книжкою. Та ось після рішучої стрілянини й багатьох трупів „на полі бою" мигнув „Енд". Господар аж крикнув.

— Ех, їдять його мухи, швидко закінчилося! Ну, ходім, Саво Петровичу, чогось перекусимо. Жінка на роботі, так що, вибач, організую тобі прийняття сам.

— Я не голодний, Степане Максимовичу...

— Що значить, не голодний? Може, так, на суху й підеш? Ходімо!

Відмовитись — значить образити, а Сава нікого ображати не любив. Він підвівся з крісла, поправив трохи зім'ятий піджак і переступив слідом за господарем поріг їдальні. Сава спостерігав крізь відчинені в кухню двері, як господар, засукавши рукава, порається з тарілками.

„А чому ж це твоя донечка не поможе татові? Хіба телевізор важніший?" — кортіло Саву запитати, та в чужі справи втручатись не можна.

Приятелі вже „пропустили" по три чарки, і тоді Сава не витримав.

— Ось, Степане Максимовичу, як ти дивишся на таку річ?... Росли ми, скажімо, колись у своїх батьків. У свята до них іноді приходили гості. А ми, малі, бігали по двору, а потім ускакували до хати і... що ми казали гостям?

— Добридень!

— А коли б не сказали?

— Ого! Тоді б заговорив ремінець...

— Значить...

Господар раптом зрозумів і зробився червоний.

— Бачиш, друже, це просто чорт-зна що. Вулиця ота собача впливає. Ти вибач...

— Я зовсім не про себе, Степане Максимовичу. Алеж росте нова людина, ще й дівчина. Ти пам'ятаєш, які були наші дівчата? Отож...

— Надько! — покликав господар.

— Чого, тату?

— Не „чого", а йди сюди! Ти цього дядька знаєш?

— Ні.

— Чому ти з ним не привіталась?

— Бо я його не знаю...

— Щоб це було останній раз! З усіма, хто прийшов до хати, мусиш вітатися. Зрозуміла?

На гарному личку майнула тінь невдоволення. Личко відразу ж завернулося вбік, бо його чекав телевізор. Сава продовжував:

— Отож, Степане Максимовичу, мене огортає туга... Коли наші діти виростуть, ми їх не впізнаємо...

У коридорі задзвеніли жіночі голоси.

— Це, мабуть, Катерина, — сказав господар. — Але з ким вона?

Двері розчинилися і впустили дві вродливі, ще молоді жінки.

— О, Савочко! — жартівливо привіталася господиня. — Нарешті ви до нас завітали! Що ж, так схимником і живете?

— Так і живу.

— Недобре, недобре, Саво Петровичу! Марнуєте, як кажуть, свої літа.

Сава нічого не відповів. Йому ці зауваження досить набридали. А господиня серйозно напосілася:

— Ну, чого ви мовчите? Як хлопчик. Скільки вам років? Сорок два? Подумаєш, теж меші старість! Он моєму вже сорок п'ять, а ще запряжи його в бричку, то так і рвоне...

— Катерино, — зауважив господар, — ми пили, а ти не пила. І верзеш дурниці. Якщо Сава Петрович не хоче женитись, то це його особиста справа. Хай собі гуляє...

— Не кажи! — підхопила жінка. — Є такі тюхтії, що їх треба оженити, бо самі вони не додумаються... А ви, Савочко, на мене не дуйтесь! Адже ми з вами знайомі років п'ятнадцять, ще відтоді, як я була дівчиною. Я й у той час вас сватала... за себе, та не вийшло.

Весела господиня критичним оком оглянула стіл і прорекла:

— Бач, як негарно, коли нема дома жінки! Хіба ж так частують? Оцією сухом'яткою? Чи ти, Степане, не знаєш, де стоїть борщ?

Незабаром ця національна страва парувала на столі. А ще з'явилася печеня. А далі — вареники. Десь між печенею й варениками господиня раптом ляснула себе по лобі:

— Та й дурна ж я! Навіть не познайомила із своєю товаришкою! Це — Валя. Працює разом зо мною. Недавно приїхала з Англії. Вільна, себто неодружена. А років їй...

— Катрусю, ти вибовтаєш усі мої секрети! — втрутилася Валя, і вродливе її обличчя зашарілось. — Та й кому це цікаво?

Степан Максимович кахикнув і випив поза чергою.

— Ні, ні, воно таки цікаво! Знаєте, треба познайомитись. Що ти, Саво Петровичу, на це скажеш?

— Я скажу... Тепер не в моді викладати зразу свою біографію. Хто були ваші батьки? Чи притягали вас до суду? За що саме? Коли приїхали до Америки? Скільки заробляєте? Це все досить нудні питання. Людина, якщо захоче, розповість про себе сама...

Валя вдячно глянула на тактовного співрозмовця. Він цілковито не п'янів, і видно було, що вся оця батерія пляшок на столі його б не звалила.

А Степан Максимович раптом розсердився.

— Конешно, по-вашому, по-вченому, то, може, й не треба інтересуватись людьми, а ми, робочий клас, должни... Бо, во-первих, нас учили бдітельності, а во-вторих, як же це — сидиш із людиною й нічого про неї не знаєш. В моєму домі...

— Стьопо, в твоєму домі ти скоро підеш спати, бо вже язик вузликом закручується. Савочко, Валю, їжте, а потім кудись прогуляємось, тільки без господаря...

— Я ттобі ддам ббез ггосподаря! Ти мені, Катько, не штрикай пальцями межи очей. Ач, яку ммоду ввзяла!

— Стьопо! Нагору! В спальню! Розумієш?

— Тта ппонімаю, ххай ттебе ддідько вхопить! Виббачте, звиніть, ппіду...

Господар підвівся й, похитуючись, залишив компанію.

— Отакий він у мене! — сказала господиня. — І добрий, і не добрий, як вип'є. Зараз же починає задиратись і чомусь переходить на російську мову. Правда, він таки зазнав горя за Сталіна. Не дивно, що нервовий.

Дальша розмова точилась лагідно й сердечно. Сава Петрович коротко переказував зміст роману „Доктор Живаго", хвалив Пастернака.

— Лише два совєтські письменники, — говорив Сава, — справили на мене колосальне враження: Шолохов і Пастернак. У Шолохова козаки живі, непідроблені. Я ж і сам козак, знаю, чим той Дон дихає... І мене дивувало: чому Шолохова після виходу його роману лишили на волі? Адже „Тихий Дон" — це обвинувачення й повне відкинення совєтської системи! Хто читав той роман, ніколи повною міркою не стане совєтським. Власне, Шолохов почав розвінчання режиму, а Пастернак закінчив.

— Ви згадуєте лише російських письменників, — сказала Валя, — а чому не згадаєте українських? Невже ніхто з них не сказав путнього слова?

Сава на хвилину замислився.

— Сказали, може, й багато, але не видрукували. Крім Хвильового, Остапа Вишні й Юрія Вухналя. Та гумор у рахунок не йде...

— Е, ні, — заперечила Валя, — я вам підкажу. А Яновський? А Куліш? А Гжицький? А... Хіба всіх перерахуєш!

— Я з вами сперечатись не буду, — сказав Сава. — Путнє слово, як ви висловились, є в багатьох. Тільки ж слово — не роман, а замасковане слово — не виклик. Я говорю лише про прозорі обвинувачення...

— Слухайте, — зауважила господиня, — я вже бачу, що ваша літературна суперечка затягнеться надовго. Аякже! Сава Петрович на літературі собаку з'їв, викладав її років десять, здається, а Валя також з літературно-мовного факультету. Так ось ви посперечаєтесь пізніше, а тепер, поки видно, поїдемо в парк. Надю!

— Що, мамо?

— Покинь телевізію, одягнись, їдемо.

— А може, я лишусь дома?

— Ні, не лишишся! Нема чого сидіти в хаті, коли така добра погода.

Дівчина пішла нагору, а мама стала скаржитись:

— Хто зна, що з неї буде. Власне, буде типова американка. А я не хочу. Оце попросила Валю, щоб узяла на себе невдячну ролю вихователі, бо вона вміє... Хотіла просити й вас, Савочко, ви ж педагог, та не наважилась... Ну, просто дика! Наших книжок не читає, від українських дівчат сторониться. А я вечорами на роботі, лише в суботу працюємо з восьмої до дванадцятої дня. Коли ж мені займатись дитиною?

— А пані Валя? — спитав Сава Петрович.

— Валя працює вдень, як усі, нормально, й живе близько від нас. Отже, й передам їй дочку...

Авто м'яко котилося по асфальті. Господиня була дуже вправним водієм, як вуж, викручувалась між десятками авт. Крізь напіввідкрите віконечко залітав теплий вітерець, пустотливо лоскотав обличчя, і наче читаючи, перегортав сторінки книжки, що лежала біля заднього вікна.

— Що то за книжка? — спитала Валя, лінуючись простягнути руку.

— „Тигролови" Багряного, — відповіла господиня. — Читала?

— Так. Але англійською мовою. Не попадалося мені українською.

— Ну, то ось зараз приїдемо до парку й попросимо Саву Петровича почитати. А він же й читає!

— Та що ви, Катре, вихваляєте! — зніяковів Сава. — Читаю, як усі.

— Ні, не як усі! Хіба я не чула?

Компанія розташувалась під величезним дубом. Тут було прохолодно й приємно. Сонце силкувалося проникнути крізь зелені листочки, але вони щільно горнулись один до одного й не пропускали палючих променів.

— Ну, читайте, Савочко, не задавайтесь! Ви ж артист!

— Хіба трошки...

І Сава почав:

„Вирячивши вогненні очі, дихаючи полум'ям і димом, потрясаючи ревом пустелі і нетри і вогненним хвостом замітаючи слід, летів дракон. Не з китайських казок і не з пагод Тібету..."

— А що таке пагода? — спитала Надя.

Сава пояснив.

„...він знявся десь з громохкого центру країни „чудес", вилетів з чорного пекла землі людоловів і гнав над просторами... Над безмежжям Уралу... Через хащі Сибіру... Через грізний, понурий Байкал... Через дикі кряжі Забайкалля... Через Становий хребет — звивався над ним межи скель і шпилів... Високо в небі сіючи іскри й сморід, летів і летів у безмежній ночі"...

Обличчя в Сави змінилося. Воно все якось ожило, набрало одуховленого чару, вмілі інтонації підкреслювали дію, робили її майже видимою.

Надя добула з торбинки олівець і бльокнот.

— Стійте, стійте, дядю! Я ось собі запишу. Там якийсь становий хребет і інше. Я запишу, а потім ви мені поясните. Добре?

Сава читав дві години. Його слухали б ще стільки ж, а може, й більше, до самої ночі, та читець позирнув на сонце й закрив книжку.

—Досить!

Жінки розчаровано зідхнули.

— Ось як читають!... — сказала Валя. — Хотіла б я бути вашою студенткою...

Але всіх здивувала Надя. Ця капризна, байдужа до книжки дівчина поставила вимогу:

— Дядю, цю книжку ви нам дочитаєте до кінця!

— Де ж я вам дочитаю?

— Де хочете. Ми будем... приходити до вас...

Жінки розсміялись.

— Хай краще Сава Петрович приходить! — сказала Катерина. — Він увечорі вільний, усі вільні, крім мене, от і збирайтесь у Валі. Ти, Валю, нічого не маєш проти?

— Навпаки, буду дуже вдячна, якщо Сава Петрович погодиться.

Домовились. І майже кожного дня дві уважні слухачки, одна доросла й друга підліток, чекали на Саву. Вже давно були прочитані „Тигролови". Потім появились інші книжки. Надя зовсім забула про телевізію. Перед нею розкрився незнаний чудесний світ. І яким же нікчемним здавався їй тепер фільм про вправних грабіжників і спокусливих авантурниць!

Коли іноді Надя запізнювалася, Сава й Валя обмінювались особистими думками.

— Трудно мені жити на світі, — казала Валя. — Пора б уже й заміж, та... все ніяк не відважусь, не зустріну на свою мірку... На еміграції людина псується, спрощується. Може, цьому причиною невідповідна бажанню фізична праця, але як її обійти? Майже всі наші старші і молоді мужчини живуть виключно рослинними потребами. Після праці сплять, їдять, багато п'ють, тільки й усього. І хваляться: „А чого „робочому клясові" ще шукати? Зовсім, як Степан Максимович! А чи належав той Степан до „робочого клясу"? Ніколи! Працював зоотехніком. Катерина, бач, мириться, а я б не змогла. Бо коли б зв'язала своє життя з примітивною істотою, стала б і сама такою! А я цього не хочу...

— А чому ви покинули Англію? — спитав Сава.

— Шукала, де краще... Мені чомусь здавалося, що Америка — країна і технічного, і духовного прогресу, бож сюди їде все здібне й допитливе. А виявилось — той же примітив, матеріялістична віра, задоволене рохкання...

— Ви говорите про наших людей, Валю. Таж Америка стоїть не лише на них. І не слід осуджувати вчорашніх невільників. Надто вони настраждалися, щоб і тепер горіти полум'ям громадської дії. Хай відпочивають.

Прибігала Надя. Бистроока й уважна, вона позирала на обох і питала:

— Про що ви тут без мене говорили? Саво Петровичу, ви ж не читали далі? Я пам'ятаю, де ви спинились, не обманите...

Надю не можна було впізнати. Степан Максимович аж сердився.

— І що воно за дівчина? Не посидить у хаті, біжить та й біжить кудись. Уже й телевізор їй не потрібний. А для кого ж я його купив? Дивись, Катерино, за дочкою, вік такий нестійкий, щоб ще чогось не набігала...

— Та що ти говориш? Вона ж у Валі й більш ніде. Читають собі, навчаються. Чи це шкідливо?

Справді, то не було шкідливо. То було спасінням, неусвідомленим самою Надею, підмурком для дальшого людського росту...

Надя полюбила Саву Петровича не менш, як рідного батька. А він користався з цього по-своєму. Перед його очима стояла дочка Маруся, майже такого ж віку, десь там, за синім океаном, у недоступній тепер батьківщині. І Сава Петрович ретельно й терпляче виховував чужу дочку. Вже нічого не лишилось від тої замкненої в собі, свавільної дикунки. Надя не уникала знайомих дівчат, була з усіма привітлива, захоплювалась працею у Пласті. Якось Надя сказала:

— Дядю Саво, чи ви не могли б навчити мене театрального мистецтва? Я так люблю грати на сцені!...

Від того часу читання стало чергуватися з театральними вправами. Сава, Валя й Надя розігрували втрьох невеличкі скетчі й так тим захоплювалися, що не помічали, як проходить час.

І все ж таки — туга. Сава Петрович повертався додому, лягав у ліжко й ще довго не міг заснути. Для чого він живе? Для чого складає тисячі в банку? Спробував налагодити зв'язок із своїми й дістав відповідь від дочки:

„Добридень, незнайомий тату! Повідомляю тебе, що маму забило бомбою, коли відступали німці. Я тоді мала три роки, так що не пам'ятаю й мами. Виростила мене родина маминого брата, і вона радить мені більш до тебе не писати листів, бо ти ворог народу, працював із німцями і втік разом з ними. Прощай. Маруся".

Тільки усього. І питання, як кажуть, вичерпане. Полюбити якусь другу жінку Сава не міг. Він був „однолюбом", один раз витратив скарби своєї душі й більше нічого не в силі був із себе видобути. Валя? Ну, що ж Валя? Вона ще молода, їй 32 роки, в неї, очевидно, добрий характер. І однак — туга...

Звичка, проте, закорінилась глибоко. Через день Сава Петрович незмінно приходив до Валі. Іноді вони втрьох ходили на прогулянку, іноді навідували Степана Максимовича, відтягали його від телевізора, йшли до кіна або до знайомих. Одного разу Сава запропонував:

— Зорганізуймо при нашому клюбі мистецький гурток! Там може бути і театральна секція, і гра на струнних інструментах, і хор...

Подумали — зробили. І все те, що раніше сиділо по хатах, дудлило горілку й страшенно нудьгувало, потягнулося до клюбу. Припалі буденним порохом обличчя проясніли. Безплідний національний острівець зашумував життям. Надя подбала про молодь, і підлітки, хлопці та дівчата, що раніше тікали від свого клюбу, як

горобці від пугала, все частіше стали туди зазирати.

„Туга! — думав Сава. — Це вона, ота благородна туга за цікавим і змістовним, перероджує людей, стримує їх від багатьох дурниць, вчить ходити гарними стежками" . . .

І в своєму захопленні, так би мовити, „громадським відродженням" не помітив Сава одної дрібнички, дивної ворожости до себе збоку Валі. Вже вона двічі не могла прийняти його в себе. Ухилялася від спільних прогулянок. Іронізувала над різними, навіть добрими плянами Сави . . . Чому? Адже Валя, ця життєрадісна, повна здоров'я дівчина ще недавно була найретельнішою помічницею в усіх справах. Таємницю розкрила Катерина. Лишившись на самоті з Савою, вона з хвилину уважно дивилась на його замкнене обличчя, а потім сказала:

— Ну, що ж, скоро гулятимем на весіллі . . .

— На якому весіллі?

— На Валиному . . .

У Сави сковзнуло всередині щось холодне, а горло наче стисла невидима рука.

— Вона когось полюбила?

Катерина стверджуюче похитала головою.

— Так. Полюбила. Ні, Савочко, я все ж не думала, що ви такий тюхтій. Кого ви шукаєте? Чи справді нікого? Хай вас під три чорти! Хіба ви не знаєте, що туга самотности найгірша й найнебезпечніша хвороба? Та ще для жінки . . . Вам лишалося тільки простягнути руку. Тепер простягнули поза вами. Радійте!

Ні, Сава не радів. Навпаки, він перелякався. Це значить відчалити знов у свою, ізольовану від зовнішнього світу, квартиру? Не чути срібного Валиного сміху? Старітись і знати, що ти абсолютно нікому не потрібний?

Сава Петрович зірвався з місця і, не попрощавшись з Катериною, побіг. Він не хоче більш туги, отої дрібної обивательської туги ні для себе, ні для іншого! Ось він зараз скрутить їй роги . . .

Валя була дома сама, але зустріла Саву холодно.

— Що скажете, Саво Петровичу? Може, забули якусь книжку?

— Я забув . . . вас, — відповів Сава рішуче. — Ніякого весілля в вас не буде, себто, буде, але не за тою адресою. Розумієте?

Наступної хвилини тендітна Валина фігурка опинилась аж під стелею, потім сповзла нижче, на рівень могутніх грудей Сави, й гойдалась там потихеньку, переможно посміхаючись.

— Ви ж не любите мене, Саво! Ну, та нічого! Досить того, що я вас люблю! Зате від вас відійде туга, я про це постараюсь . . .

І туга справді відійшла, розвіялась, наче дим на вітрі. Та й як не розвіятись, коли прийшли різні забуті, але милі турботи, коли десь за рік появилося в квартирі додаткове ліжечко, і чорноголова маленька істота з Савиними рисами почала чмихати й кривитись, вимагаючи їжі . . .

— Саво, якщо наш син буде таким велетнем, як ти, боюся, щоб він не став професійним борцем, людиною без душі й нервів . . .

— Не стане, Валю! Ми охоронимо його від звичайної життєвої туги, але прищепимо тугу за красою і мрією, а тоді його не чіпне жадна хвороба нашого зматеріялізованого часу.

Помер Іван Багряний

Перед закінченням друку цього числа „Овиду" наспіла з Німеччини сумна вістка про смерть письменника, політичного діяча, лідера УРДП і віцепрезидента Уряду УНР на чужині, Івана Багряного.

Пам'яті Покійного присвячуємо в цьому числі твір А. Галана п. з. „Дві туги". Наше Видавництво і його співробітники висловлюють співчуття Родині Покійного.

Юрій Тис-Крохмалюк

Яка з цього користь?

Свого часу я розмовляв з одним з найвизначніших еспанських філософів і письменників, Сальвадором Мадаряга. То було в ширшому товаристві, після доповіді Мадаряги, на яку прибуло коло трьох тисяч осіб. Але, дивне явище: публіка складалася з гімназійної і університетської молоді та з людей старшого віку. Впадало у вічі, що генерація у віці 30-45 років не була присутня. Один професор університету в Мендозі пояснив мені:

— Хенерасіон пердіда! (Загублена генерація!)".

Цими словами еспанці окреслюють генерацію, що в час революції була в середніх школах і в університетах. У німців подібна генерація воєнних і перших повоєнних років звалася „песимістичною". У ті часи в нас таких молодих людей не було. У нас молодь вірила у речі святі і справи вічні. За них вона віддавала своє життя, а боротьбу уважала обов'язком, а не жертвою. Слід сказати без фразеології і сентиментів, що боротьба була „реалітетом".

Інші загубили віру в те, „що існує незнищенне, в яке варто вірити". (Кафка). Теж умовини були інші. Еспанська революція тривала коротко, українська — від визвольних змагань по сьогодні. Загубленої генерації в нас не було.

Проте, з почуттям збентеження думаємо: хто стане на місці літніх уже людей до суспільної праці, ідейної і творчої? Надто часто приходить на думку відомий дотеп, що колись обличчя було дзеркалом душі, а тепер стало дзеркалом кишені. І надто часто чуємо, що творча праця в ділянках культури „не оплачується" і, ще гірше, запити: „Яка з цього користь?" Нашою надією є ті нечисленні молоді люди, що працюють для суспільности і горять творчими шуканнями. В умовинах волі думки і творчости вони звертають свою увагу в напрямі до модернізму, що є явищем логічним і позитивним, навіть, якби ці шукання не увінчалися бажаним успіхом.

Не всі модерністи гідні уваги. Для декого це звичайна спекуляція на снобах, зиск, бизнес. Недосвідчене око не розбере ще, де справжній мистець, а де чванько-крамар. Халтура в наші часи, де лунає клич „лови нагоду", є явищем не тільки мистецького монополю. Але пригляньмося до минулого. Чи в ділянці клясичного або реалістичного мистецтва не було й нема гандлярів? Чи менше їх ще сьогодні, ніж у модерному мистецтві?

Чи багато мистців не витрачають часу і снаги на малювання картин „для хліба" і для смаку широких мас? І в літературі не краще. Ради читаельности і смаку маси нині й визначні письменники пишуть твори, де дія гонить дію, де ґвалти і злочини, де сенсація стає даниною видавцеві й публіці.

Розмовляв я з нашим мистцем, що продав образ на виставці. Покупець погодився купити краєвид, якщо мистець домалює на ньому дві курки. Домалював!

Усі ці сумні явища, а може й не сумні, а так собі звичайні, не є підставою для засуду мистецтва взагалі, а тим самим і модерного мистецтва. Халтура і снобізм знаходять собі місце в усіх ділянках і в усіх часах. І не є мистцями автори творів, що вміло використовують смак публіки (чим більш невироблений, тим краще!), незнання і той культурний рівень, що вподобав собі камікси, поліційні новелі чи літографовані безвартісні картини. Гірше, коли в справах модернізму забирають у нас слово критики, які модернізму не знають та ще пишуть, що вони не вірять ні Рубчакові, ні Андієвській*). Тут справа не в тому, чи критик вірить мистцеві, а в критеріях мислення мистця. І тепер ніхто не може впевняти або передбачати, чи модернізм в нинішньому виді матиме своє майбутнє.

Деякі вчені 18-19 віків, на початку „доби пари й електрики" вірили, що світ дійшов до вершин знання. Появився Маркс, але відстань між мавпою та істотою, яка навчилася засвітити жарівку, стала ще більша, ніж досі. Парова машина була вершком технічного осягу, чимось, як сьогодні супутники, викидані ракетами в космічні простори. Проте ніхто тоді не був би повірив, що за неповних сто років парова машина стане пережитком, з яким не знати, що зробити. Можна подати багато прикладів з ділянки техніки, науки і духових знань, де ми вже сьогодні бачимо помилкові концепції і такі ж

*) Цю статтю, що є висловом особистих поглядів автора, містимо в порядку дискусії, залишаючи слово за авторами, що, можливо, схотять зайняти становище до порушеної теми. Щождо модерної творчости Е. Андієвської, про яку мимоходом згадує автор, хочемо сказати, що такі явища оцінюємо принципово не тільки з погляду „чистого мистецтва", але також з релігійного, суспільного та виховницького становища. Тому наша оцінка, на жаль, не узгоджується з думкою Шановного Автора. Редакція.

сподівання, що не здійснилися. Буває, висліди людської праці і думки мають незавидну долю і не виправдують покладених у них надій, але й ці помилкові концепції спричинюються згодом до правильнішої, нової думки і нового уявлення. Таким вповні безплідним зусиллям, як людям здавалося, була альхемія, що полонила людську думку впродовж віків. Але вона дала підставу для одної з найважніших галузів сучасного знання, для хемії.

Дехто бачить у модернізмі виродження естетичного смаку, Алеж естетичний смак має ту прикмету, що діяметрально міняється впродовж довшого чи коротшого часу. Те, що було вершком естетичного захоплення перед сто чи двісті роками, здається сьогодні чудацьким, а то й смішним. Подив для осягу чи успіху триває найдовше, зберігається не раз цілими тисячоліттями у писаних творах і усних переказах. Все таки є визначні мистці минулого, що їх наступні генерації забули, а новіші відкривають наново. Так чи йнакше, смаки суспільности не є величиною константною, на якій можна б сперти тривалу чи вічну конструкцію мислення й оцінку вартости людського духа. Консервація того, що проминає — зайве зусилля. Найвизначніші твори, що зберігають свою цінність віками, звичайно не відзначаються популярністю ні у сучасників творця, ні в дальших генераціях. Врешті, кожне покоління і кожна суспільність інтерпретують твір згідно із ступенем свого інтелекту.

Наші модерністи, як їх загально називають, мають у деяких громадян опінію, наче б то вони, неуки, були продуктом нещасливої епохи, провінціялізму і послуговувалися тим, що зветься в чистій формі самореклямою, фразеологією та нісенітницею. Ті й тим подібні оцінки, на велике диво, друкують деякі видавці.

Але ці „неуки" глибоко зацікавлені найвизначнішими творами людства, джерелами української культури, англійською та еспанською поезією. Справді, вони чимось споріднені з представниками еспанського манієризму, а слід знати, що еспанське образотворче мистецтво, еспанська література й інші ділянки мистецтва належали завжди до передових і давали нам авангардні стилі.

Нині можемо читати українською мовою „Плятеро і йо", основний твір Хуана Рамона Хіменеза, що належить до шкільної літератури в країнах еспанської культури. Михайло Орест, визначний клясик 20 століття, у листі до мене рекомендував мені читати переклади наших модерністів з чужих мов, як зразки модерної літератури. Професор університету і знавець еспанської літератури з великою похвалою висловився переді мною про вибір перекладів „ньюйоркської групи", хоч сам не є модерністом. Хто хоче критикувати літературний чи інший твір, мусить мати відповідне знання. Навіть професійні критики не беруться оцінювати стилів чи епох, про які вони достатньо не поінформовані. Так є у світі, але не в нас. Той, хто сидить в літературі 19 століття і досі не цікавився манієризмом минулих віків, не має кваліфікацій для оцінки манієризму в поезії 20 віку. Така тема виходить поза духові спроможності й відчування критика. Наприклад, вимога до літературного твору додержуватися московського гасла про рушницю на стіні, що мусить вистрілити, є в наші часи назадницьким і просто смішним поглядом. Але що вдіяти, коли той, хто такі вимоги ставить, досі ще не вийшов поза рамки московських предтеч соцреалізму!

Читаємо закиди, що модерністи не хочуть дискутувати з критиками, які публікують свої думки у пресі. Справді, це втрата часу — дискутувати з людьми, що не обзнайомлені з ділянкою праці чи творчости критикованих! Теж ніякий археолог не буде відповідати на будь-які закиди невігласа, а хемік не дискутуватиме з людиною, що заперечує електрони, бо за часів її молодости у школах вчили тільки про атоми.

Для молодих творців відважні новості є потребою їхнього життя. Хай будуть плями, і мазги і нерозбірчиві слова, але, коли вони в цьому знаходять формуючу силу, то добре. Це вони, а не ми, мають черпати свій формат і свою свідомість і свою відповідальність. Це весна.

Про модерну халтуру не говорю, як ніхто не говорить про залив халтурними картинами реалістичного стилю. Це позамистецькі явища. Але серйозним шукачам мусимо помагати словом і ділом. Українське мистецтво, література і творчі ділянки взагалі мають перед собою дві альтернативи: або шукати нового, або перестати бути мистецтвом і літературою. На щастя, в останні роки становище покращало. Маємо вже аматорів модерного малярства, незабаром, може, будемо мати читачів модерної поезії.

Шкода й мріяти про успіх, коли критик або суспільність звертаються до молоді: „Ти, молодий чоловіче, спершу вчися, а опісля шукай!" Або ще гірше: „Ставай на мої від років випробувані позиції!" Завданням критика є в першій мірі аналізувати постійно свій досвід! (Й. А. Річардс: „Засади літературної критики").

Живемо в часи розхитаної рівноваги не

тільки в мистецтві, літературі тощо, але і в науці. Найкраще бачимо це на прикладі. Клясичний закон природничих наук каже, що існує зв'язок між причиною і наслідком. Усе постає з того, що сталося раніше, все станеться згідно з причинами минулого чи теперішнього. Цей закон причиновости став основою нашого знання і наукових успіхів, якими нині користуємось. Галілей, Декарт, Ляйбніц побудували на цьому свої школи. Ляпляс казав, що з положення атомів у всесвіті можемо визначити минуле і майбутнє.

Але, досліджуючи глибше атоми, Максвел відкрив, що деякі рухи цих частин матерії не скоординовані з іншими атомами, вони просто „танцен авс дер райге". В масі вони давали загальний порядок, отже, з індивідуального хаосу поставала непорушна, здавалося, гармонія. З міркувань над цими явищами розвинулися досліди над законом припадку, інакше над законами великих чисел, кількости, маси у фізиці, біології та філософії.

У зв'язку з цим виникла потреба відповісти на питання, чи існують у нутрі атомів дрібніші частини, де вони, і які мають прикмети (закон непевности Гайзенберґа). У висліді науковці дійшли до висновку, що час, який „порушається" тільки в одному напрямі, з минулого в майбутнє, не вистачає.

Найбільшу кризу в науці викликав далі японський фізик Гідекі Юкава. При допомозі математичних обчислень він ствердив існування частинок матерії, що порушаються із скорістю, більшою від скорости світла. Досі фізика спиралася на законі, що така скорість не існує. Бо, якщо б вона існувала, то ми стали б перед несамовитими для необзнайомленої людини явищами, що наслідки приходили б скоріше, ніж причини. Людина вмирала б перед своїм народженням, еміґрант прибув би до Нью-Йорку, ще поки залишив Европу... Ці частинки знайдено пізніше поза стратосферою. Отже, в маленькому світі атомів діють інші закони, ніж серед нашого світу.

Проста й логічна побудова світу давала спокій людським істотам минулого століття. Сьогодні ми знаємо про чудні закони, нелогічні з нашим розумуванням, але напевно гармонійні у невідомому ще, вищому значенні. Ці справи викликають неспокій серед думаючих людей, бо годі животіти безжурно, коли перед нами бовваніють руїни людської логіки. Цей неспокій поширюється на інші ділянки духового життя, на мистецтво, літературу тощо. Услід за наукою шукають нової підстави поезія, театр, малярство. Звичайну пересічну людину такі справи не турбують. Великий духовий перелім, що стався в час, коли встановлено, що земля обертається довкола сонця, теж не турбував тогочасного громадянина. Але тоді мисль людська зазнала великих перемін. Ці зміни приходять і в нашу добу. Старі поняття непридатні, з новими ми ще не зжилися. З одного боку маса з вічним матеріялістичним запитом „Яка з того користь?", а з другого — безрадність, і тому шукання нових шляхів для нас, смертних, малих істот.

Варто впорядкувати питання, вичерпати проблеми одну по одній, прислухатися до поодиноких голосів нашої спільноти, увійти глибше у тайни творчости сьогочасної людини. Коли інші нації присвячують цим питанням цілі твори визначних фахівців і вивчають проблематику на високих школах, то кілька статтей у наших журналах не можуть віддзеркалити інтелектуальних турбот нашої суспільности. Однак передумовою є відкинути матеріялістичний підхід до справ і оцінку з точки бачення „яка з того користь".

КНИЖКА

з цією маркою —

найпевніший
приятель
української
родини

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

● видаючи вибрані твори українських клясиків, єднає нас з нашим минулим.

● видаючи сучасних авторів, спричинюється до розвитку української вільної літератури і вияву нових талантів.

● видаючи переклади із світової літератури, поглиблює культурні взаємини з іншими народами світу.

Леоніда Вертипорох

Українські жіночі організації в Канаді

Українське жіноцтво Канади гуртується передусім у чотирьох організаціях: Лізі Українських Католицьких Жінок (ЛУКЖ), Союзі Українок Канади (СУК), Організації Українок Канади (ОУК), Об'єднанні Жінок Ліги Визволення України (ОЖ ЛВУ). Їхні Відділи розсіяні по цілій країні від Монтреалю до Ванкуверу. Ці організації мають велике членство, централі та провінційні екзекутиви. Їх завдання дуже подібні, різняться вони лише між собою приналежністю до організацій, з яких одні є релігійно-громадського характеру, а другі політично-суспільного напрямку.

Окрім цих організацій, діє Комітет Українок Канади, що його засновано 1944 р. з метою координувати працю жіночих організацій на спільних ділянках — культурно-освітній і суспільно-громадській, а передусім репрезентувати українські жіночі організації, як об'єднану цілість, назовні серед співгромадян Канади та активно допомагати в праці Комітету Українців Канади.

Найдавнішою жіночою організацією Канади є Союз Українок Канади. Його першим Відділом можна б уважати Жіноче Товариство ім. Ольги Кобилянської, засноване 1924 р. в Саскатуні. В 1925 р. при Союзі Українців Самостійників постає жіночий відділ під назвою „Союз Українок Канади". СУК розвинув діяльність по цілій Канаді при православних церквах, передусім помагаючи збірками та працею будувати й обладнати церкви, церковні приміщення та рідні школи. Членки СУК влаштовують освітні виклади з дискусіями, курси вишивання, українського варення й печива; щороку організують виставки вишивок, де продають вишивки та українське печиво; перед Великоднем улаштовують продаж писанок; займаються влаштуванням празникових обідів, спільних Свят-вечорів, „Свяченого" тощо; відзначують святковими сходинами, імпрезами, академіями пам'ять українських героїнь, письменниць тощо; присвячують багато уваги харитативній ділянці. Під час війни членки СУК включились у працю Канадського Червоного Хреста; по війні допомагали нашим скитальцям в Європі, висилаючи пачки з одінням, харчами тощо; перед війною мали жваві зв'язки з „Союзом Українок" у Львові та Союзом Українок Америки, належать до Комітету Українок Канади та до Канадської Жіночої Ради, в якій її члени не раз займали відповідальні становища; піддержували та пропагували жіночі видання „Жіноча Доля" і „Нова Хата"; довгі літа вели „Жіночу Сторінку" в тижневику „Український Голос", а від 1. І. 1960 стали видавати місячник-журнал „Промінь". Заходом СУК видано „ТРИ СИЛЬВЕТКИ" Леоніда Білецького, „МИСТЕЦЬКІ СКАРБИ УКРАЇНСЬКИХ ВИШИВОК" Савелі Стецишин, „УКРАЇНСЬКІ ВИШИВКИ, ВЗОРИ Й СТІБИ" А. Рурик (англійською мовою) та Ювілейну Книгу „Чверть століття на громадській ниві". Засновано окремий Комітет Мистецтва і Музею, що має чотири відділи — в Едмонтоні, Вінніпегу, Ріджайні та Торонті.

Інж. Леоніда Вертипорох

Ліга Католицьких Жінок (ЛУКЖ) — це організація з найчисленнішим членством, коло 5.000 осіб. Початки цієї організації виводяться ще з тих часів, коли українське католицьке жіноцтво гуртувалось у сестрицтвах та окремих жіночих організаціях при українських католицьких церквах. Від 1933 р. жіноцтво при кат. парафіях організується в Жіночих Відділах Братства Українців Католиків (БУК). Жіночі Відділи діють спочатку лише в Альберті, з поширенням БУК поширюються на цілу Канаду, а згодом, у 1944 р., оформлюються в самостійну всеканадську організацію ЛУКЖ, що діє в співпраці з Централею Українців Католиків. ЛУКЖ є триступневою організацією та має свої провінціяльні центри при епархіях у Вінніпегу, Едмонтоні, Торонті і Саскатуні. Працю Епархіяльних Управ координує Головна Управа ЛУКЖ, вона що два роки переходить з епархії до епархії. Праця ЛУКЖ охоплює ділянку релігійно-вихов-

ну, поглиблює релігійні практики, морально й матеріяльно поширює укр. католицькі видання і пресу та дбає про розбудову і прикрасу церков. На місячних сходинах відбуваються доповіді, корисні гутірки та імпрези; відзначаються концертами „День ЛУКЖ, Свято Героїнь, День Матері" та важливіші події з історії українського народу; для плекання товариського співжиття влаштовуються просфори, „Свячене", празники та прийняття для молоді. Велику увагу присвячує ЛУКЖ плеканню українського мистецтва, влаштовує виставки вишивок, народ-

Степанія Савчук, голова ЦУ ОУК

ньої ноші, кераміки й різьби. В 1953 р. засновано музей в Едмонтоні, а в 1955 р. в Саскатунській епархії. ЛУКЖ присвячує багато уваги дорастаючій молоді, влаштовуючи вакаційні школи по фармах, а в містах — дитячі садочки і світлиці; піддержує матеріяльно виховні інституції, фундуючи устаткування кімнат в українських католицьких школах, купуючи книжки до шкільних бібліотек, а також „Історію України" та Енциклопедію Українознавства для університетів у поодиноких епархіях; дає стипендії за найкращі осяги з українознавства в канадських середніх і високих школах, а також стипендії й допомоги українським школам у Німеччині. На харитативному відтинку члени ЛУКЖ проводять діяльність у двох напрямках: відвідують хворих у шпиталях, дають поміч сиротам, вдовам і старшим людям та опікуються залишенцями в Европі, висилаючи їм пакунки і грошеві допомоги; тісно співпрацюють з такими канадськими харитативними й громадськими організаціями, як „Юнайтед Апіл" і „Червоний Хрест". Окремого журнала ЛУКЖ не має, користується „Жіночими Сторінками" в журналі „Католицька Акція", в тижневику „Наша Мета", що виходить у Торонті, та в тижневику „Поступ", що виходить у Вінніпегу. Її заходами появилися також деякі книжкові видання.

ЛУКЖ належить до Комітету Українок Канади, до СФУЖО і є членом Світового Союзу Католицьких Жіночих Організацій СОКАЖО, де репрезентує українське католицьке жіноцтво в екзилі. Делегатки ЛУКЖ брали участь у першому конгресі СФУЖО в Філядельфії 1948 р., в другому у Нью-Йорку 1958 р., в Міжнародньому Конгресі Матерів у Парижі в 1953 р. та в 1957 р. в Конгресі Світового Союзу Католицьких Жінок.

Організація Українок Канади (ОУК) оформилася 1934 р. з дівочих гуртків, що існували від 1930 р. при „Стрілецькій Громаді" та при Жіночих Товариствах в складі Українського Національного Об'єднання (УНО), як складова організація в системі УНО з автономними правами. Напочатку осідок Центральної Управи був у Саскатуні, пізніше у Вінніпегу, тепер у Торонті. Напрямні діяльности можна поділити на культурно-освітні, гуманітарні та організаційно-пропагандивні. На відтинку культосвітнім кожний Відділ залежно від своєї спроможности і активності щорічно Свято Героїнь, День Матері, День Батька, академії, свята, доповіді на честь українських письменниць та інших визначних українських жінок, організує вечори вишивання, писання писанок і виставки українського народнього мистецтва; особливу увагу присвячує плеканню національної традиції, як спільного Свят-вечора, „Свяченого", обжинок; опікується дітьми й молоддю, разом з УНО (де є можливість) помагає удержувати рідні школи, садки, світлиці, літні оселі, вищі освітні курси та провідницькі курси для молоді, помагає теж Осередкові Української Культури. Багато труду і праці вкладено у видавничу діяльність, у книжки й публікації на жіночі теми, а також з обсягу дитячої літератури. Від 1935 р. кожного тижня видавано в „Новім Шляху" сторінку „Жіночий Світ", а в ній „Дитячий куток". Від січня 1950 р. виходить уже окремий журнал-місячник „Жіночий Світ", перший до того часу та єдиний жіночий журнал у Канаді. Окрім того, видано драму Олександра Лугового „Ольга Бесараб", д-ра Т. К. Павличенка „Віра Бабенко", „Мати Страдниця" Марійки Підгірянки, „На зов Києва" — Олега Ждановича, оповідання Олени Звичайної „Золотий потічок з голодного Києва" та Л. Білецького „Духовий портрет Ольги Кобилянської". У 25-ліття ОУК видано ювілейну книгу п. н. „На службі рідного народу". Для дітей видано книжечки: „Кирило Кожум'яка", „Богданчик-Пустунчик", „Ксеня і дванадцять місяців", „Козак Байда". Одним з

найголовніших завдань ОУК є нести поміч українському народові в його визвольних змаганнях. Перед другою світовою війною воно висилало грошеві пожертви в Україну рідним школам, захистам, удовам, сиротам, інвалідам, в'язням, Українській Військовій Організації ОУН, Карпатській Україні, створило Фонд Золотого Хреста і з нього щедро допомагало повоєнній еміграції, що опинилася в таборах Зах. Европи; висилало й досі висилає пакунки та гроші родинам, дітям, опікується школами, визначними й заслуженими українками; під час війни допомагало Канаді у воєнних зусиллях, приймало жваву участь в акціях і збірках Червоного Хреста; складає постійно пожертви на поборювання пістряка, приймає участь у збірках „Юнайтед Апіл" та Канадського Товариства Допомоги Сліпим; тісно співпрацює з УНО, УСГ і МУН, допомагаючи в імпрезах та в сплачуванні Національних Домів. ОУК є членом-основоположником і складовою організацією Комітету Українок Канади та членом-основоположником СФУЖО від 1948 року. Від 1947 р. Центральна Управа є повноправним членом „Національної Ради Жінок Канади". Через своїх делегаток брала участь у Світовому З'їзді Міжнародної Ради, що відбувся 1958 р. в Монтреалі, а в 1959 р. — в Крайовому З'їзді ЮНЕСКО. Її членки були учасницями першого Конгресу СФУЖО 1948 р. в Філядельфії та Світового Конгресу СФУЖО, що відбувся в 1959 р. в Нью-Йорку.

Об'єднання Українських Жінок Ліги Визволення України (ОЖ ЛВУ) є однією з наймолодших жіночих організацій у Канаді. Почин їй дали жінки з найновішої еміграції. Вони спершу гуртувалися в Лізі Визволення України, а від 1951 р., коли число жінок збільшилося, у Вінніпегу, Ошаві й Торонті стали творитись окремі Жіночі Секції, взаємно з собою не пов'язані. Згодом для пожвавлення і скоординування праці вони оформилися в автономну організацію Об'єднання Жінок в системі ЛВУ. Організація має тепер 18 Відділів по цілій Канаді, їх очолює Централя в Торонті. В першу чергу ОЖ ЛВУ уважає своїм найважливішим завданням пропагувати правду про українські справи серед своїх і чужинецького довкілля. Тому активно включається в політичні акції ЛВУ та АБН, а також окремо і разом з іншими жіночими організаціями на відповідних імпрезах і протестаційних зборах виступає проти знущань і закріпощення української жінки-матері в поневоленій московсько-большевицьким окупантом Україні; допомагає матеріяльно та морально в поширюванні періодиків, таких як „Гомін України", „Шлях Перемоги", „ABN Korrespondence", видань ЛВУ та книжок, що їх видає „Гомін України", в якім також має свої уділи. Від п'яти років появляється щомісячно „Жіноча сторінка ЛВУ" в тижневику „Гомін України", а в ній звідомлення з праці Відділів ОЖ ЛВУ і статті політичного та виховного характеру. У ділянці внутрішньої праці на сходинах читаються і обговорюються доповіді, влаштовуються обрядові вечори, курси вишивок і писанок, імпрези для плекання української традиції та товариського життя, Святвечори, „Свячене", товариські вечори з чайком, забави, фестини. Багато уваги присвячено освітньо-виховній ділянці. Всюди, де є Юний СУМ чи рідна школа, членки ОЖ ЛВУ включаються у працю, як виховниці, вчительки, референтки, помічниці в імпрезах, а також, якщо виникає потреба, помагають у праці Пласт-Прияту. В Торонті від часу заснування Відділу ведеться перший цілоденний садок. Також інші Відділи організують садки та світлиці для дошкільнят. Харитативна праця ведеться від самих початків, збираються і висилаються пачки з одінням, харчами, грошеві допомоги потребуючим, дітям, матер'ям, старшим особам у Зах. Німеччині та ін. країнах Европи, розвивається співпраця з УМХС. ОЖ ЛВУ опікується постійно навчальними українськими станицями в Европі. З нагоди свят Різдва й Великодня переводяться окремі збірки на допомогу нашим залишенцям і дітям в Европі. В Канаді членки ОЖ відвідують хворих у шпиталях, несучи їм слово потіхи та допомогу, а також з нагоди свят відвідують наших людей, що живуть у будинках для старших.

Марія Солонинка, голова ОЖ ЛВУ

Членство ОЖ ЛВУ у великій мірі причинюється до сплачення довгів за придбані домівки ЛВУ і СУМ, а більшість Відділів через свої уділи стали навіть їх співвласниками. ОЖ ЛВУ співпрацює з усіма жіночими організаціями, належить до Комітету Українок Канади та до

СФУЖО, брало участь через своїх представниць в Конгресах АБН, що відбувалися в Торонті 1952 і 1958 рр., в Світовім Конгресі Українського Жіноцтва СФУЖО в Нью-Йорку 1959 р., в нарадах в Торонті 1962 р. та в Конгресі КУК у Вінніпегу в липні 1959 р.

Комітет Українок Канади постав 1944 р. Цю організацію створили три крайові жіночі організації — Ліга Українських Католицьких Жінок (ЛУКЖ), Союз Українок Канади (СУК) та

М. Токарик, голова ОУК після вибору.

Організація Українок Канади (ОУК). У червні 1959 р. приєналося Об'єднання Жінок Ліги Визволення України (ОЖ ЛВУ). Одними з найважливіших цілей Комітету Українок Канади є: координувати працю українських жіночих організацій у спільних ділянках, зокрема в суспільно-громадській і культурно-освітній; репрезентувати українські жіночі організації назовні, як одну об'єднану цілість, у зазнайомлюванні наших співгромадян з українською справою; допомагати у праці Комітетові Українців Канади. Комітет Українок Канади має свою Домініяльну Управу й Відділи по більших осередках в Саскатуні, Вінніпегу, Форт Вілліямі, Віндсорі й Торонті. Домініяльна Управа складається з представниць складових організацій, плянує і координує працю та передає Відділам до виконання. Діяльність Комітету різнородна, вона постійно розвивається й міняється залежно від вимог часу і положення українського народу на еміграції та на рідних землях. В ділянці суспільної опіки Комітет Українок Канади в тісній співпраці з Фондом Допомоги КУК помагає морально й матеріяльно потребуючим. Ком. Українок Канади намагався приєднати інші канадські жіночі організації до інтервенції проти примусової репатріяції українських скитальців, а потім допомагав переселенцям порадами та у розшуках праці; організує збірки для допомоги визначним і заслуженим громадянкам, що на схилі віку знайшлися в тяжких матеріяльних обставинах. Створено фонд ім. О. Кисілевської. Домініяльна Управа через свої Відділи бере жваву участь у харитативній акції цілої Канади, допомагаючи у збірках Комюніті Чест, на інвалідів, Юнайтед Апіл, Червоний Хрест тощо.

Ком. Українок Канади співпрацює з Департаментом Громадянства й Імігрції, беручи активну участь в його комітетах, входить також до складу Національної Ради Жінок Канади. Відділи та Домініяльна Управа влаштовують виставки українського мистецтва, відчити, покази і ведуть інформаційну працю серед своїх і чужих про звичаї та традиції українського народу. Відсвятковано 70- і 75-ліття Жіночого Руху. Від деякого часу входить у звичай влаштовувати спільно з усіма жіночими організаціями тої чи іншої місцевости „Свято Героїнь".

Останнім часом присвячується велика увага справі збереження нашої молоді для українського суспільства.

В ділянці видань Домініяльній Управі не пощастило, хоч пороблено велику підготовну працю до появи таких видань, як „Смолоскип у темряві" Ірини Книш, „Спомини" О. Кисілевської, „Пропам'ятна книга" для відзначення 40-ліття жіночого руху в Канаді, що припадало в 1956 р. Комітет Українок Канади влаштовує віча, зустрічі з визначними українськими діячками (О. Кисілевська, М. Дорошенко, О. Павликовська, О. Лотоцька, О. Франко-Ключко, М. Бек, І. Пеленська). Репрезентуючи назовні українські жіночі організації, Комітет Українок Канади веде велику пропагандивну роботу на користь української справи, нав'язує контакти з визначнішими суспільно-громадськими та політичними діячками Канади, з визначними жінками та представницями жіночих канадських організацій; допомагає Комітетові Українців Канади у влаштуванні зустрічів з визначними громадянами й політичними діячами, в організуванні загальних українських маніфестацій, відзначенні 60-ліття поселення українців в Канаді, у Святах Соборности і Державности; включився в акцію зби-

Олег Лисяк

Non omnes moriamur

(Дещо про „градуантів")

Може, хтось, побачивши такий дуже „вчений" заголовок, подумає, що я хочу заімпонувати читачам, мовляв, дивися, який я вчений магістер!... Але ні, хіба ж після більше як двадцяти років писання в українській пресі, можна ще комусь заімпонувати?

Ні, попросту прийшов мені до голови цей вчений титул (для тих, що призабули вже латину, пригадую, що ці слова означають: „Не зовсім помремо") на тлі однієї історії, що трапилася мені недавно. А напевно багатьом із вас також трапилося подібне — зокрема тим, що їх діти „градували гайскул" тієї весни, себто закінчили середню освіту.

Не думаю зануджувати нікого споминами на тему, „як то колись було", як „здавалося матуру", а не „градувалося", чого то ми не вміли, го-го! (багато, по правді, ми не вміли!), яка була, пане, теє тоє, як його, дисципліна, ніхто не тримав рук у кишені, як говорив із старшим і, взагалі, молодь була інша!...

Справа почалася так: прийшов я втомлений до хати, світ мені немилий, нерви ледве купи тримаються, ніщо не йде як слід — одним словом: могила — і то велика! Аж тут первородний і єдиний син, на якого вже від кількох років я перестав дивитися згори (у фізичному розумінні), починає:

— Тату... Я маю промовляти.

— Промовляй на здоров'я! Лише, якщо то промова до моєї кишені, то шкода твоїх слів!

— Я маю промовляти на бенкеті, — заявив нащадок терпеливо. (Мабуть, наважився довести розмову до кінця). — На бенкеті градуантів. Пані з Союзу Українок мене просила. Вони влаштовують нам бенкет. В Українському Клюбі.

— Ще раз, на здоров'я! — зауважив я терпко. — Привітай їх від мене! Я не маю часу бути на тому бенкеті. Дивізійники мають збори.

— Окей! — голос „джуньйора" був взором терпеливости. — Але, чи ти можеш написати мені промову? Ти письменник...

— А ти скінчив курси українознавства і маєш уже майже вісімнадцять літ, шість стіп і три цалі. У тому віці я...

(І якраз прийшло мені до голови, що в тому віці я, навіть, не думав про те, щоб говорити промови на бенкетах. Але про це джуньйор не знає, і хай так залишиться).

— ...В кожному разі, — закінчив я, — говори собі сам промову. Чи я на те кров проливав, щоб ти навіть...

(Тут знову довелося згадати потиху, що кров пролляв я в Дивізії лише раз, коли врізався при голенні, під час обстрілу Гнасу. Ну, але це також остаточно бойова дія).

Мій син пішов нагору до своєї кімнати. По дорозі щось, здається, бурмотів про „патріо-

---

УКРАЇНСЬКІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ...
(Закінчення з 50-ої стор.)

Н. Башук — голова Комітету Українок Канади

рання фондів на будову пам'ятника Шевченкові у Вінніпегу та в підготовну працю до святкувань роковин його народження і смерти по цілій Канаді; бере участь у конґресах КУК, влаштовує свої сесії домініяльного характеру.

На останньому конґресі ухвалено статут Комітету Українок Канади.

тичний джез" і, навіть, здається, сказав: „Файний мені тато! А ще був у Дивізії . . ."

Якось тиждень тому ми зустрілися з другом Славком (Де? Зовсім випадково, при „барі" в Клюбі). Він підніс привітально свою склянку пива і сказав:

— Вітаю! Ти знаєш, той твій „великий малий" добру промову зарубав.

— Та-а-ак? — відповів я нібито байдуже, але в серці мене залоскотало. — А що він сказав?

— О-о-о, добре сказав! — засміявся друг. — Якось так: „Якби я був попросив свого тата, щоб мені написав промову, і він це зробив, вона була б напевно дуже добра і . . . довга. (Тут всі ревнули сміхом). Але тато мені не написав, і тому моя промова гірша й коротка".

— Угм, — буркнув я. — І тобі це сподобалося?

— І ще сказав, — продовжував Славко, — що вони робили свою роботу вже й у школі, поширюючи правду про Україну, і щоб ми були спокійні за них, коли прийде час Великої Потреби. І ще, що вони покажуть, що вони козацького роду!

Ну, що ж — не один з нас, батьків, пережив те саме чи подібне. Так, правда, наша молодь цвірінькає „по-англійському", тримає руки в кишенях, говорить про бейзбол, вживає висловів „патріотичний джез", але, здається, таки про своє пам'ятає.

Я знову переконався про це, коли побачив шкільну книгу абітурієнтів, так званий „Year Book" , де, між іншим, є знімки всіх випускників і їх короткі характеристики. Приємно прочитати чужою мовою про наших хлопців слова: „Українець в кожному цалі" і подібні до цього вислови. Приємно теж зустріти між автографами колег слова: „На спомин тому, хто навчив мене думати якнайкраще про україн-

„. . . промова була б . . . довга — (тут всі ревнули сміхом) **але тато мені не написав".**

ців . . ."

Такі слова характеристики й такі автографи стрічають сьогодні батьки багатьох наших молодих людей в Америці й Канаді. Я сам стрічав їх багато, коли йдеться про моїх молодих приятелів — тих самих, що я їх так дуже не люблю, коли вони „цвірінькають" чужою мовою, коли вони тримають руки в кишенях і говорять про „патріотичний джез". Але це теж ті самі, які мало не завалили залі на виставі „Наталка Полтавка", апльодуючи Паздрієві й Шашаровському, ті самі, що вміють встати і сказати в очі вчителеві в школі, що не є правдою те, що написано в шкільних підручниках про „руське місто Київ", ті самі, що збирають між колегами підписи на листах в українській справі до конгресменів і сенаторів, ті самі, що готові дискутувати з кожним про справу України.

А як прийде *Велика Дискусія* чи, як ми казали колись, *Велика Потреба,* я, знаєте — дивно спокійний за них. Я думаю, що вони справді покажуть, що вони *козацького роду!*

І тому, власне, мені здається — якщо мова про нас, старше покоління — що коли прийде наш час — може, вже незадовго, ми відходитимемо спокійні. Не зовсім помремо — non omnes moriamur!

Р. Турянський

Ruanda-Urundi

По І світовій війні Німеччина зреклася своїх заморських посілостей. Частину Німецької Східньої Африки, Ruanda-Urundi, передали переможні держави під мандат Бельгії. Бельгійці з'єднали адміністраційно цю країну з Конго.

Її поверхня виносить 55.000 кв. км., а кількість населення — 6 мільйонів. Ruanda-Urundi — найгустіше заселена країна в Африці. Ця високогірська країна лежить на висоті 2-3 тисяч метрів. Населення займається скотарством і хліборобством. Земля врожайна. У горах клімат помірковний, у долинах — гарячий. Населення управляє картоплю, кукурудзу, жито, пшеницю, квасолю, горох, тютюн, маніок, каву, банани. Крім того, країна експортує золото і фольфром.

З Bukavu я переїхав 140 км. асфальтовою дорогою і зупинився в Usumbura, найбільшому місті Урунді (30.000 населення), що є осідком губернатора. Я приїхав сюди наприкінці червня, а 1-го липня країна, чи докладніше кажучи, з'єднані разом дві країни, мали стати самостійними.

Урунді є королівством. Столицею країни є Kitega, де має резиденцію король Mwama Butsa. Покищо Урунді залишається королівством, але в пізнішому референдумі народ має висловитись, чого бажає — монархії чи республіки. Маючи гіркий досвід з Конго, бельгійці залишили ще на 90 днів свої війська для забезпечення порядку в країні.

З Узумбура я переїхав почерез міста Astrida й Nyanza та спинився в столиці Руанди Kigali. Дорога проходить горами, на схилах видно плянтації бананів, а вище — шпилькові ліси. Скрізь багато пахучих квітів. У долинах синіють ріки, озера. Чудові краєвиди. Руанда-Урунді — це найкращі країни Африки.

Населення Руанди належить до раси Банту і складається з таких племен: Bahutu — 80%, Watusi або Batusi або Tutsi — 15% і Batwa — 5%. Watusi — плем'я чабанів, воно прибуло до Руанди з Єгипту й Абісинії. Всі високі на зріст, пересічно 2 метри, становили королівську армію та уважали себе за аристократію країни. Вони були меншиною в Руанді, проте хотіли верховодити в країні, використовували і кривдили Bahutu. В кінці 1959 р. між обома племенами почалася кривава боротьба. Одні нападали на других, палили села й убивали противників. В цю справу встряли бельгійці, король, і ватусі, боячись відповідальности за свої провини, повтікали до сусідніх країн Конго й Уганди. Кількість утікачів досягла кількадесяти тисяч. З тих, що залишились, створились банди, але тим разом їх ненависть звернулася проти білих, вони нападали, грабували і вбивали европейців. Бельгійці використали нагоду, що король втік за границю, і проголосили Руанду республікою.

Дівчата з племени Ватусі. Така зачіска означає: „незаміжня".

Фото Р. Турянський

З Kigali я вибрався пішки на північ у напрямку до границі Уганди. При дорогах багато війська, часті перевірки документів, рух населення обмежений. Дорогами котяться авта,

заповнені людьми і клунками — то бельгійці масово залишають країну.

Над'їхало порожнє вантажне авто. Висіло троє негрів — водій і два його помічники. Їхали до міста Kampala в Уганді. По короткому торзі я домовився з ними про ціну переїзду до Кампаля. Я дав їм частину грошей, решту мав заплатити по приїзді до Кампаля. Ніколи не плачу за переїзд наперед, бо вже кілька разів „попікся" на африканських водіях: авто зіпсувалося, вони не могли повернути мені грошей, бо пропили їх у придорожніх корчмах, і я мусів за один переїзд платити два рази.

Африканські автоводії їздять необережно, вони дуже недбалі, не доглядають як слід своїх авт, тому авта часто псуються. Спільне явище для чорної Африки: всюди при дорогах багато зіпсованих авт, не раз майже зовсім нових. Шофер їздить так довго, доки авто годиться до вжитку, а коли воно зіпсується, то більше ним не цікавиться. Можливо, що на це впливають високі кошти достави авта до майстерні (часом на просторі кількох соток кілометрів нема ні одного гаражу), направа, недостача запасних частин, але на першому місці таки стоїть недбальство. Вибираючись у дорогу з африканськими водіями, мусите озброїтись у терпеливість, бо африканцям бракує зрозуміння вартости часу, їм ніколи не спішно, вони часто зупиняються, відвідують дівчат і придорожні шинкибари. Спільна риса характеру багатьох африканців — горілка і жінки. Під час моєї подорожі по Африці раз трапилося, що водій заснув при кермі. На щастя, ми їхали поволі, дорога була добра, і я в останню секунду вхопив за кермо. Іншим разом я, проїхавши кілька кілометрів, помітив, що гальми не діють. Я висів і дальшу дорогу відбув пішки.

Вечоріло, водій натискав на газ, ми їхали щораз швидше, щоб перед настанням темряви поспіти до оселі, бо тут уночі жаден водій за жадні гроші не вибереться в дорогу. Було зовсім темно, ми були серед савани в незаселеному терені. Коли ми переїздили через парк Kagera, нараз згори на нас посипався град куль. Я мав зброю напоготові, тож випорожнив кілька „магазинків" у напрямі до напасників. Ніхто з нас не був ранений, і ми щасливо доїхали до готелю Kagera Guest House.

Національний парк Кагера вважають за найдикіший заповідник Африки. Його рідко відвідують туристи, лякаючись мухи тсе-тсе, що розносить недугу-сплячку. Тут живуть носороги, антилопи, окапі, жирафи, леопарди, леви, зебри й гіпопотами. При шляху з Кігалі до Уганди в місцевості Kakitumba є готель, куди колись приїздили туристи й мисливці. Раз напали ватусі, поранили европейську обслугу і, думаючи, що вбили свої жертви, ограбували готель та втекли. Потім у готелі розмістилися бельгійські парашутисти. На час проголошення самостійности обох країн уряд спровадив з Бельгії додатково тисячу парашутистів.

Ми спинились перед готелем Кагера. Підійшов стійковий і якийсь старшина, шофер розповів їм, що нас обстрілювала банда ватусі, і запитав, чи можна йому запаркувати авто й тут переночувати. Молодий старшина відповів, що жадна небезпека нам не загрожує, отже ми маємо залишити військовий терен, а авто можемо поставити при головній дорозі (приблизно за 400 метрів від готелю). Шофер послушно виконав його наказ. Мені не сподобалося розпорядження старшини, тому я вернувся до готелю і заявив стійковому, що бажаю побачити коменданта станиці. Він відійшов і по хвилині вернувся з комендантом. То був той самий молодий старшина, що наказав нам залишити військовий терен.

Я розказав йому по-англійському, що я в переїзді з Кігалі до Кампаля і прошу дозволу

ОВИД

HORIZON

„ОВИД" появляється вже чотирнадцятий рік від 1949 року і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах перебування українців на чужині. В „ОВИДІ" співпрацює 150 діячів української культури з різних ділянок науки, літератури, мистецтва й громадсько-суспільного життя. — „ОВИД" — це випробуваний приятель української родини на чужині, бо „Овид" своїм багатим змістом створює атмосферу здорового оптимізму.

На бажання висилаємо показові примірники.

"OVYD-HORIZON"

2226 W. Chicago Ave. — Chicago, Ill., — USA

тут переночувати. Він володів англійською мовою гірше від мене, тому думав, що я англієць. Він не питав мене про пашпорт, ані не ставив жадних питань.

— Звичайно, для вас знайдеться місце, — відповів увічливо комендант і спрямував мене до готелю.

Готель Кагера — це не один будинок, а кілька малих домів, кожний по кілька кімнат. Я вийшов надвір, щоб повідомити шофера, що спатиму в готелі. Було темно, терен готелю не був освітлений. Я, мабуть, збочив із стежки на кілька кроків, зачепив ногами за якийсь дріт, і раптом коло мене спалахнули світляні ракети. Надбігли стійкові й пояснили, що цілий терен готелю обгороджений дротом і поруч густо розміщені світляні ракети. Навіть удень важко помітити тонесенький дротик серед густої трави. Якщо хтось доторкнеться дроту, тоді коло цього місця спалахують ракети. Я перепросив їх за непорозуміння і пішов спати.

Ранком пішов до стоянки авта, але там був тільки мій багаж. Мої африканці від'їхали і, залишаючи мене в готелі, таким способом помстились на бельгійцях за те, що ті не дозволили їм ночувати у військовому таборі. Комендант повідомив радіом військові частини біля границі Уганди, щоб вони придержали це авто, бо шофер відрікся свого пасажира. Звідти відповіли, що авто, про яке мова, перед хвилиною переїхало границю.

Я сів при дорозі й чекав, щоб мене хтось підвіз. Незабаром над'їхали особовим автом індуси. Вони їхали до Уганди. Радо погодилися взяти мене до Кампаля.

Звідси до граничного пункту Какітумба 60 км. На цьому відтинку нема ні одного села, бо дорога перетинає парк Кагера. Біля дороги було видно багато звірів, головно зебр та антилоп. Вони стояли стадами зовсім близько нас. Антилопи й зебри живуть дружньо, вони майже не розлучаються, ходять в одному стаді й лягають одні поруч одних у тіні дерев. Тут тварини мов приручені, не бояться людей ні авт, а зебри бувають навіть нахабні, перебігають дорогу перед самим автом, не помагає гудок, і часом треба зупинитись, щоб їх не переїхати. Я бачив, як трохи подалі від дороги леви доїдали антилопу. Я дивувався, чому звірі зупиняються якраз при дорозі — адже кругом савана і місця для звірів подостатком. Я знайшов відповідь на це питання, коли бачив, як робітники тут і там при дорозі випалювали суху траву; незабаром на тих місцях виростала свіжа трава і туди приходили звірі шукати поживи. Таким способом управа заповідника заманювала звірів близько шляхів і давала подорожнім можливість спостерігати живих тварин на волі.

Ми зупинилися на граничному пункті в Какітумба, а опісля почерез міста Mbarara і Masaka доїхали до найбільшого міста Уганди, Кампаля.

Уганда

До озера Вікторії та гори Рувензорі

До складу Британської Східньої Африки належали такі країни: Uganda, Tanganyika, Kenia і Zanzibar.

Уганда одержала самостійність 9 жовтня 1962 р. Це королівство з поверхнею 286.000 кв. км. і з 4 мільйонами населення. Перед прихо-

дом англійців тут володів деспотичний вождь Mtesa. По його смерті почалася боротьба поміж племенами, врешті устряли англійці й узяли країну під свій протекторат. Малярія, сплячка, статеві недуги та внутрішня ворожнеча десяткували населення. Англійці завели тут порядок, побороли пошесті й навчили негрів працювати на плянтаціях. Тепер Уганда експортує каву, бавовну й тютюн. Обіговою валютою є фунт Британської Східньої Африки, він дорівнює англійському фунтові, але тутешній шилінг ділиться на сто центів. Тут є визнавці Христової віри, ісляму й погани. Найпоширенішою мовою є swahili. Плем'я Waganda, більш цивілізоване від інших племен, відіграє головну ролю.

Почавши від границі Руанди аж до Кампаля дорога вимощена асфальтом. Країна має добре розвинуту мережу доріг, усі головні шляхи асфальтові, тому правильно уважають Уганду країною з найліпшими дорогами в Африці. Я зупинився в індусів, з якими приїхав до Кампаля. Кампаля побудована на сімох узгір'ях і долинах. На одній горі є резиденція короля Kabaka, на інших — католицька і протестантська катедри. Місто гарне і має приблизно 100.000 населення. У Кампаля, як у всіх інших містах Ер. Сх. Африки, багато індусів, їх нараховують на 200.000. Займаються вони головно торгівлею та ремеслом. Дехто з них належить уже до третього покоління, що народилося на африканській землі, проте вони зберегли свою мову, релігію, одежу, національні традиції та звичаї.

Я мешкав при індуській родині і мав змогу куштувати індуські страви. Мої господарі були визнавцями Aga Khan-a. Їх релігія забороняє споживати м'ясо й рибу, тож їх головним харчем є риж, городовина й чапаті, щось в роді наших налисників. До цього додають багато всякого пахучого коріння. До чаю подають халву і дуже солодке печиво. Під час мандрівки по Африці я мав змогу зустрічатися з людьми різних рас і національностей, але індуси виявилися найбільш людяними та гостинними. Вони ніколи не хотіли заплати за підвіз, запрошували на відпочинок до своїх домів і все були готові послужити вам безкорисливою поміччю.

З Кампаля я поїхав до столиці Уганди Entebe. Це мале містечко лежить над озером Вікторії, має прекрасне положення, гарний парк, багато зелені і гольфових піль. Від озера Вікторії я поїхав на захід і зупинився коло підніжжя гори Ruwenzori.

На верхах Рувензорі

Рувензорі, або „Місячна гора" — так цю гору називають тубільці — трохи нижча від Кіліманджаро (Кіліманджаро — 6010 мт., Рувензорі — 5120 мт.) і лежить на границі між Конго та Угандою.

З Ентебе я поїхав через місто Mubende в напрямку до границі Конго. На 59-ій милі перед містом Fort Portal є дорога, що веде до села Cugoye. Я перейшов по цій дорозі 6 км. і зупинився в селі коло підніжжя Рувензорі. В цьому селі є „Гірський клюб", напіврозвалена глиняна хата, там можна дістати інформації та

20-ТОМОВЕ ВИДАННЯ

ТВОРІВ ІВАНА ФРАНКА

Велике (понад 8,800 сторінок тексту та ілюстрацій), найбільше з дотеперішніх видань творів Івана Франка, що досі будь-де та будь-коли виходили.

В цьому виданні творів Івана Франка видрукувано:

1). 115 оповідань, казок і дитячих віршів; 2). 9 повістей; 3). 5 томів поезій (загально 437 окремих віршів); 4). 14 поем; 5). 7 драматичних творів; 6). 3 томи (близько 1,300 стор.) перекладних творів з інших мов — латинської, англійської, французької, німецької, італійської, польської, чеської, російської, старослов'янської, сербської та ін.

ЦІНА ВИДАННЯ (ТАКОЖ НА СПЛАТИ) **$** *75.00*

Замовлення без завдатку слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

найняти провідника й носіїв багажу. Приладдя до гірської мандрівки випозичає „Клюб Рувензорі" у Форт Порталь. Готель „Рувензорі", устаткований на европейському рівні, стоїть за кілька кілометрів від гори Рувензорі близько дороги з Кампалі до Форт Порталь. На верх гори ведуть два підходи — один з Уганди, другий з Конго.

Вийшов я з села з носієм багажу вранці. Підхід лагідний, ми йшли стежкою серед високої трави, опісля вступили в праліс. Йшли цілий день, а коли стало вечоріти, я почав поспішати, бо хотів дійти на нічліг до захисту. Але від голови до ніг. Нема іншої ради, тільки роздягатись і очищувати одежу з мурашок, але за кілька хвилин треба знов повторяти ту саму забаву. В горішніх околицях гори мурашок уже немає.

На другий день, минувши бамбуковий ліс і мандруючи багнистими полями, ми зустріли двох африканських мисливців. Вони верталися з ловів і несли впольовані мавпи. На Рувензорі є незліченна кількість потоків, і через них треба переправлятися. При одній такій переправі я посковзнувся, впав у холодну воду й цілковито перемочив одежу. Найгірше було те, що замокли

На узгірях Рувензорі
Фото Р. Турянський

стемніло, ми спинились і переночували під голим небом. Яке ж було моє здивування, коли на другий день на віддалі 200 метрів від місця, де ми ночували, я побачив хату! То був захист, бляшана хата з таким же бляшаним дахом. У двох кімнатах стояли чотири ліжка без матраців. Коло хати було бляшане піддашшя, призначене для варення їжі.

Я був захоплений горою Рувензорі і насолоджувався прегарними краєвидами. Її схили вкриті різнокольоровими квітами. Зелені поля, праліси, бамбукові гаї, кущі, карлуваті дерева, ріки, водоспади, кількасотметрові провалля — весь цей різноманітний терен робить підхід справді цікавим. Однак прокляттям Рувензорі є багна, що ніколи не висихають. Спочатку я обходив і перестрибував болото, але це зрадливий терен, і я, замість стати на твердий ґрунт, провалювався по пояс у грязюку. Також дошкулювали кропива та мурашки. Мурашки сидять на галузках кущів і дерев. Коли людина їх доторкнеться, мурашки обсідають свою жертву сірники, і від того часу ми не могли розпалити вогнища, висушити одежу і зварити теплу страву. Я передягнувся в одежу, що її ніс мій носій, а мокру одежу хотів висушити на сонці, але тут сонце слабо гріє, і треба було довшого часу, щоб одежа висохла. Я не взяв шатра, щоб не обтяжувати багажу, з галуззя ми збудували шалаш і, як настала ніч, лягли спати.

Уранці птиці будили нас своїм співом, опісля відлітали, і я цілий день не бачив птиць ані не чув їх співу. З тварин я бачив тільки мавп і слонів. Третього дня, коли ми переходили річку, над нашими головами з дерева на дерево перестрибувало стадо мавп. Погода була добра, під час цілої мандрівки ні разу не йшов дощ. Ідемо спорохнілими лісами, все тут покрите мохом — скелі, дерева, поля. У деревах різних форм і розмірів дупла, звисають переплутані ліяни, у скелях печери, зовсім як у казкових фільмах Діснея, оточення створює якийсь таємничий чар. Ночуємо в печері, де, мабуть, перебували інші мандрівники, бо печера виете-

лена мохом, а в місці, де була ватра, залишились порожні консервні бляшанки. Стає щораз холодніше, особливо вночі, а ми спимо в мокрій одежі.

Четвертого дня ми проходили полями, порослими карлуватими деревами, місцями підхід небезпечний, бо вів стрімкими скелями, покритими мохом, а внизу кількасотметрове провалля. Ми дійшли до смуги вічного снігу й завернули. Я ішов стежкою, носій з моїм багажем ступав за мною. Стежка мала два розгалуження. Я пішов направо, але через півгодини зупинився, бо то була „сліпа" стежка, вона кінчилася серед лісу. Я завернув, але мого носія не було. Я почав голосно його кликати, але тільки луна розходилась по лісі. Він ішов позаду і, видно, коли я пішов направо, він звернув наліво. Я зрозумів, що він утік з моїм багажем — там була тепла одежа, коци, спальний мішок, радіоприймач, фотоапарат і харчі. По кількох годинах швидкого маршу я його догнав. Він не знав жадної чужої мови, тому я не міг йому сказати, що я не вдоволений його поступком, але він напевно зрозумів, що я загніваний. Я відібрав від нього мачету (довгий ніж) і наказав йому йти попереду. Тепер я пильнував, щоб між нами була кількаметрова віддаль. Ми проходили над проваллями, сходили із стрімких скель, він міг мене штовхнути, а тут кожний незручний крок — певна смерть. Увечері я зладив окреме лігво для нього. Своє лігво загородив галуззям. Я йому недовіряв, він міг мене напасти вночі, коли я спатиму.

Була темна ніч, і холод не давав мені заснути. Я тільки дрімав. Нараз задудніли кроки. Я схопився на рівні ноги й побачив свого носія, але він пішов у ліс полагодити фізіологічні потреби. Цілу ніч я мався на осторожності. Уранці я вирішив позбутися невигідного товариства, тому розділив харчі надвоє, дав носієві коц, светер, мачету і гроші, що їх він мав одержати по закінченні мандрівки.

Я зробив рух рукою, що означав: іди геть! Він не рушився з місця. Тоді я підвів його з землі і гнівним голосом крикнув:

— Іди звідси!

Він відійшов кілька кроків і сів на землю. Я крикнув до нього „забирайсь!" Він відступив кілька кроків і знову сів. Тоді я наказав йому тут залишитись, обійшов його і почав швидко віддалюватись, але він ішов за мною. Я зупинився — він сів. Я зрозумів: то був тип злодія, а не опришка, він боявся сам залишитись серед джунглі, тому я дозволив йому йти зі мною.

Останнього дня перед закінченням мандрівки ми зустріли стадо слонів. Здалека було чути лоскіт ломаних дерев. Слони переходили впоперек стежки, було їх коло 30 штук, за ними залишалась широка дорога серед джунглі. Я підійшов до слонів, вони мене побачили, але поводилися спокійно. То були дуже великі слони, просувалися дуже повільно, що крок або два зупинялись і хоботами по землі та деревах вишукували собі їжу. Я хотів їх сфотографувати, тому підійшов до них. Віддаль між нами виносила приблизно 10 метрів. Тоді найближчий слон підняв хобота й почав бігти до мене. Я чимскоріш віддалився, але слон не гнався за мною. Я пробував ще кілька разів наблизитись до слонів, але за кожним разом мій намір кінчався невдачею. Я стояв довше як годину на безпечній віддалі, поки всі слони переступили стежку.

На другий день ми дійшли до села Cugoye, і тут я закінчив 8-денну мандрівку по Рувензорі. Звідси я переїхав до містечка Beni в Конго.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

5-ТОМОВЕ ВИДАННЯ

Понад 2,000 сторінок друку в твердій оправі

Замовлення без завдатку (також на сплати) слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. — U.S.A.

Конго

З містечка Бені я поїхав у напрямі до Irumu. За 15 км. від цієї дороги лежить Mont Hoyo, атракція туристів. Я висів з авта на розгалуженні доріг і пустився в сторону Монт Гойо. Дорога поросла травою — видно, що тудою рідко їздять авта, біля дороги джунглі, часто видно села, мешканці — це пігмеї, змішані з іншими муринськими племенами.

Між пігмеями

Фото Р. Турянський

У першому зустрічному селі заступив мені дорогу якийсь мішанець раси пігмеїв і негрів та вимагав грошей. Я відштовхнув нахабу, але в ту ж хвилину з хат вибігли негри, озброєні мачетами. Я поклав руку в кишеню. На щастя, в цю хвилину над'їхали на велосипедах два хлопці, що знали французьку мову, і справа вияснилась. Мішанець був війтом, і йому здавалося, що він має право побирати гроші від чужинців за перехід через село. Вони завели мене до більшого села, де проживав депутат. Цей депутат не знав французької мови і, взагалі, був неписьменний, жив у глиняній хаті, але перед хатою стояло нове особове авто. Перекладач розповів йому, що я хочу відвідати Монт Гойо, але ця примітивна людина хотіла показати пожильцям села свою владу.

— Я не дозволяю вам іти на Монт Гойо! — він сказав. — Завертайте з дороги!

Тим часом надбігли поліцаї і забрали мене на поліційну станицю. Мій пашпорт перевіряли два п'яні команданти, але вони були малограмотні й на пашпортах не розумілися. Я їм указав на візу, що давала мені право вільно рухатися по всій території Конго, але один з них хитро всміхнувся:

— Покажіть, де у вашому пашпорті написано, що вам можна йти на Монт Гойо!

В тому селі мешкав хлопець, що працював у готелі на Монт Гойо. Він сказав, що бачив мене на Монт Гойо в товаристві двох депутатів кілька тижнів тому. Це свідчення допомогло, вони дозволили мені йти на Монт Гойо, ще й призначили двох поліцаїв для моєї охорони. Хлопець говорив правду. Я був справді на Монт Гойо з двома депутатами з Bunia, але наші зацікавлення не були однакові. Я був їх гостем, тому не міг накидати своєї програми. Ми приїхали туди в неділю вранці, цілий день просиділи в барі, а коли стемніло, вернулися до Bunia. Так ці представники народу Конго розуміють туристику. Тому я вибрався туди другий раз, але одинцем.

На горі Монт Гойо (1000 метрів) бельгійці побудували готель. Поки Конго стало самостійною країною, сюди з'їжджалися туристи, тут є добрий клімат, гарні краєвиди, можна було пополювати на диких звірів, подивляти танці пігмеїв і захоплюватись печерами. Там є чудові печери різних форм і розмірів, у них накручували фільм „Скарби короля Соломона". Готель був завжди переповнений бельгійськими й чужоземними туристами. Тепер готель порожній, хіба десь колись туди приїжджають вищі урядовці на горілочку та на оргії з пігмейськими дівчатами.

Я оглянув печери, переночував у готелі і ранком вибрався назад до Beni. По дорозі до Bukavu переїжджав через Park Alberta. Я зупинився в готелі Rvindi, він побудований так, що здалека робить враження африканської оселі. Одна коло одної стоять круглі африканські хати, в кожній хаті є два ліжка, лазничка та електричне світло. Бар під африканською управою переповнений, багато п'яних, грамофон грає на повний голос до пізньої ночі. Змінились відвідувачі, змінилися звичаї. Колись сюди приїздили европейські мисливці, тепер готель є осередком проституції.

У парку багато звірів — гіпопотамів, буйволів, окапі, мавп. Особливо багато тут слонів. При дорогах видно написи „Обережно — слони!" Це ніяке перебільшення — слони часто переходять шляхи і можна з ними зударитись. Гіпопотами купаються в ріці при дорозі, а мавпи поводяться, як малі нечемні діти, сидять собі на середині дороги, і треба на них трубити, щоб відступились, а коли авто їх мине, то біжать за автом.

Я зупинився в Bukavu з наміром поїхати до північної Катанги, до міста Albertville. Дорога з Bukavu до Uvira (142 км.) покрита асфальтом. За 3 км. від Uvira є пристань Kalundu, звідси двічі на тиждень по озері Танганіка курсує корабель до Альбертвіль. Дорога Uvira — Baraka проходить понад берегами озера Танганіка. Дорога дуже погана, місцями залита водою, дорогу не можливо пересунути на сухий грунт, бо поруч високі скелі. Тубільці дістали самостійність, але вони розуміють волю передусім у тому значенні, що їм не треба працювати, тож не

В конголійському селі

Фото Р. Турянський

направляють також ні цієї дороги, ні пошкоджених хвильоламів.

Коли я переходив через містечко Барака, нараз надбігла група вояків з рушницями, скорострілами й палками. Вони наказали мені йти на станицю поліції. Там я побачив арештованого европейця. Поліцаї питали мене, чи я разом з ним приїхав. Я заперечив. Незабаром прийшов комендант військової залоги в Барака і „шеф де пост", якому підлягає військова й цивільна влада. Обидва були несамовито п'яні, і я з ними не міг ніяким способом договоритись. Вони затримали мій пашпорт, багаж і наказали зайти на другий день на станицю. Я чекав цілий день на поліції, і щойно надвечір прийшов „шеф де пост". Він переглянув мій пашпорт, але не був ознайомлений із справою пашпортів і віз. Він покликав дорадника, шкільного інспектора, що приїхав сюди з Букаву. Інспектор переглянув мій пашпорт і заявив, що мої документи в порядку і що влада не повинна робити мені перешкод у подорожі.

Шеф віддав мені пашпорт і перепросив за затримку. Він розповів мені, що той европеєць, якого я бачив на поліції — то грек, власник невеликого 40-тонового судна, він плив з Узумбури до Альбертвіль, але через дефект мотору зупинився біля берегів Барака. Коли настане ніч, жадне судно не сміє причалити до берегів Барака. Грек не знав про цей розпорядок і ввечері зупинився біля берега. Мешканці підняли тривогу, що це інвазія бельгійців від сторони Узумбури. Надбігли вояки й забрали грека на поліцію. Припадково в той самий час я переходив містечко, військо розбіглося на всі сторони шукати диверсантів, тож спіймали і мене.

Справа вияснилася. Шеф у товаристві коменданта поліції та шкільного інспектора запросив мене на чарку джіну. При цій нагоді він сказав, що хоче винагородити мій втрачений час і накаже грекові, щоб забрав мене до Альбертвіль. На другий день грек зголосився на поліції. Шеф вимагав від нього 5 тисяч франків за дозвіл продовжувати плавбу, але грек усе буде греком, почав торгуватись, і вони устійнили ціну — 1000 франків. Однак грек зробив основну помилку, через яку мав багато клопоту. Він вимагав довідки, мовляв, працює в спілці і мусить перед спільниками вирахуватися з усіх видатків.

— То ти смієш так говорити до представника конголійського уряду? — гнівно закликав шеф.

На даний знак поліцаї гумовими палками почали лупцювати бідолашного грека по голові і плечах. У кімнаті було кілька поліцаїв і цивільних осіб. Я сидів безрадний і був свідком, як поліцаї катували невинну жертву. Грек був зовсім облитий кров'ю. Шеф дав знак, і поліцаї припинили знущання. Шеф забрав з кишень грека всі гроші і сказав:

— Щоб тебе навчити пошани до конголійської влади, передам тебе до Увіра, більшого адміністраційного центру.

Покликав чотирьох поліцаїв і наказав грекові йти на судно. Мене спитав, чи я хочу їхати з ними. Я погодився. На судні ми побачили порозбивані порожні скрині. Їх порозбивали вояки, що „стерегли" судно, забрали горілку й американські цигарки, а також харчі, одежу, навіть приватні речі грека.

Менш-більш на половині дороги ми зупинились біля берега. Поліцаї з греком залишилися на судні, а я з шефом пішов у село, де він мав одну із своїх жінок. Але він не пішов відвідати жінку. В товаристві місцевого коменданта поліції ми поїхали кільканадцять кілометрів до іншого села. Єдиною їх справою тут були пияцтво і жінки. На другий день ми вернулися

на судно і пополудні доплили до Увіра, але не застали голови міста, бо він в урядовій справі поїхав до Букаву. Ми з греком замешкали в готелі. Через тиждень приїхав голова міста, переглянув документи грека і дозволив йому плисти до Альбертвіль.

По двох днях плавби ми причалили до головного міста північної Катанги, Альбертвіль. На березі чекало кілька поліцаїв. Вони забрали мене до будинку служби безпеки. Тут мені заявили, що я арештований, бо я шпигун і приїхав у прифронтову зону збирати військові інформації. Я мав папери з рекомендаціями, щось у роді „залізних листів" від конголійського уряду, але вони на те не звертали уваги. Тамтешня поліція наслідує большевицькі методи: підставлено свідка-провокатора, і він заявив, що я є командосом на службі Чомбе і що він мене бачив в Елізабетвіль.

Недалеко будинку служби безпеки є військові касарні, і туди дісталася вістка, що зловили шпигуна. За кожним, хто входить до будинку служби безпеки, замикають двері на ключ і звідти велегко вийти. З касарень надбігли вояки і стали викрикати погрози на мою адресу. Мене відпровадили на судно і чотири поліцаї пильнували, щоб я не втік. На другий день мене покликали на службу безпеки, і там знову повторилася вчорашня комедія. Мене обвинувачували в шпигунстві, а вояки під вікнами знову погрожували мені. Вкінці моя терпеливість вичерпалася, і я поставив домагання, щоб мене негайно звільнили або сконтактували з військовим командуванням Об'єднаних Націй. Незабаром з'явився якийсь мулят, сказав, що він є начальником служби безпеки, але про моє арештування нічого не знав: я вільний, але вони затримають мої документи, а завтра я маю зголоситись у нього. Я пішов, тим разом без ескорти, в сторону міста.

На вулицях багато вояків, бо в районі Альбертвіль були бої між жандармерією Катанги та військами центрального уряду. Місто забруднене, багато крамниць позамикано, в інших недостає товарів. Перед крамницями, що ще продають, довгі черги, біля дверей поліцаї пильнують порядку, але вояки входять без черги. Майже всі европейці виїхали, в місті залишилося кількоро греків. Є кіно, але нема ресторану. У шинках продають горілку, джін та інші міцні алькогольні напитки, але в цілому місті не дістанете пива. Можливо, що це зроблено з розмислом, щоб не розпивалися вояки. Джін і горілка — задорогі для них напитки, пива нема, тому вони сидять у барах і попивають... кока-кола.

На другий день поліцаї відпровадили мене до будинку, де висів великий напис: „Комісаріят для справ Катанги". Перед дверми комісара чекали якісь військові старшини й цивільні. Важні й негайні справи подаються бічними дверми через секретаря до комісара. Старшина, що мене переслухував і обвинувачував, подав секретареві мій пашпорт і якісь протоколи. Секретар пішов до кабінету комісара, по кількох хвилинах вернувся, подав мені пашпорт і сказав:

— Ви вільні, можете йти, де хочете!

— Прошу звернути увагу комісарові, перебив йому мій „ангел-хоронитель", — що це небезпечний шпигун і ми бажали б, щоб його передати центральній владі в Леопольдвіль.

Секретар передав це комісарові, а за хвилину вернувся і сказав, що комісар не змінив свого рішення: я турист, можу їхати, куди хочу, а він дає мені 4 дні на те, щоб я залишив територію Катанги.

В Конго

Фото Р. Турянський

Два рази у тиждень відходять кораблі до Kigoma в Танганіці, забирають товари та пасажирів третьої кляси. Пополудні я відплив старим кораблем, що обслуговує цю лінію ще від часів, коли Східня Африка належала до Німеччини. Я переплив на другий берег озера Танганіка і вийшов на суходіл у місті Kigoma.

Роман Турянський

СЕРЕД КНИЖОК

З видавництва «Дніпрова Хвиля»

Любомир Винар: „Андрій Войнаровський", історичний нарис, Видавництво „Дніпрова Хвиля", Мюнхен — Клівленд, 1962 р. 127 стор.

З огляду на те, що в 1962 р. минуло десять років від заснування видавництва „Дніпрова Хвиля" у Мюнхені, варто при цій нагоді хоч кількома реченнями відзначити цей факт. Без перебільшення скажу, що з нашого еміграційного дорібку не багато слідів зостанеться для грядучих поколінь та істориків, що будуть говорити про наше існування, а зокрема про наші духові й культурні здобутки. Під цим оглядом, крім творців культури, роблять благородну роботу, яку ми часто може належно й не оцінюємо, українські видавництва. В цих видавництвах існує певний критерій систематичного видавання книжок. Під цим оглядом в-во „Дніпрова Хвиля" під керівництвом д-ра Олекси Вінтоняка у Мюнхені провело непередбачено корисну працю.

При великій концентрації української еміграції в Німеччині були по різних таборах свої окремі видавництва, що видавали й перевидавали різні книжки. В наслідок дальшої еміграції з Европи за океани стан українського посідання під кожним оглядом корчився, а разом з цим зникали видавництва. Власне тоді, в 1952 році, сформувалось видавництво „Дніпрова Хвиля", що поставило собі за мету видавати систематично нові книжки. Основоположниками видавництва були Олекса Вінтоняк, Богдан Підгайний, Степан Процик і Любомир Рихтицький. По деякому часі три члени виїхали за океан, і видавництво залишилось під керівництвом Олекси Вінтоняка. Здавалося, що видавництво може видасть одну-дві книжки й на тому закінчить свою діяльність. На щастя, з приємністю доводиться відмітити, що дійсність виявила протилежне. Видавництво не тільки не перестало існувати, але сьогодні вступило в другу десятку років своєї систематичної видавничої діяльности, маючи за собою гарний доробок. Видавництво, як серйозна видавнича інституція, здобуло собі повне право громадянства. З одної сторони воно дало можливість авторам видати свої праці, а з другої цими публікаціями утривалює здобутки духової творчости української спільноти на чужині, що в перспективі майбутнього має чимале значення.

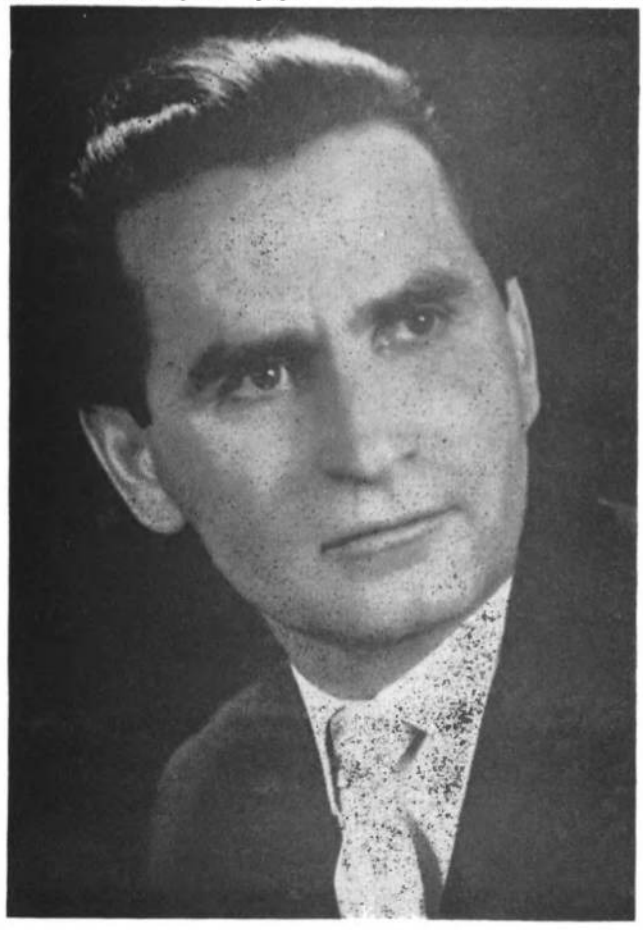

Д-р Олекса Вінтоняк
власник видавництва „Дніпрова Хвиля"

Коли брати до уваги обмежену кількість українських читачів, а це рівночасно говорить про невеликі наклади і малий збут, то видавництва мусять направду солідно працювати, щоб сяк-так існувати. Має ці труднощі також в-во „Дніпрова Хвиля", однак завдяки працьовитості О. Вінтоняка видавництво на протязі 10 років видало 28 книжок, що в наших еміграційних умовинах є гарним осягом. Між ними є книжки різних жанрів — романи, повісті, оповідання, історичні нариси, пригодницькі оповідання, а також праці наукового характеру. На жаль, розмір статті не дозволяє нам на повний перелік усіх видань, але варто для ілюстрації назвати бодай деякі, як от проф. Олександра Оглоблина „Люди старої України", покійного проф. Б. Крупницького „Гетьман Пилип Орлик", М. Лазорського „Гетьман Кирило Розумовський", І. Шкварка „Проклинаю", Степана Любомирського „Таємний фронт", Віталія Бендера „Марш молодости", Олекси Кобця „Записки полоненого", Ігоря Качуровського „Шлях невідомого", Олекси Грищенка „Мої роки в Царгороді". Крім того, у видавництві друкувались такі автори, як Микола Хортиця, Микола Сергієнко, Олена Звичайна, Леонид Полтава, Марія Ковальська, Лев Шанковський, Дмитро Чуб, Віра Вовк та інші. Незабаром появиться велика праця відомого українського музиколога й диригента д-ра Антона Рудницького п. н. „Українська музика", приблизно на 500 сторінок із 100 світлинами. Також друкується історична повість Юліяна Радзикевича „Полум'я" про події з часів Б. Хмельницького. З цього навіть дуже короткого переліку видно, що видавництво „Дніпрова Хвиля" проводить корисну й систематично пляновану видавничу діяльність.

Праця Л. Винара — це історична студія про одну з цікавих постатей мазепинської доби, Андрія Войнаровського. Автор у своїй праці подав спробу синтези А. Войнаровського. На цьому місці слід зокрема підкреслити слово **спробу,** бо, до речі, можна передбачати, що

ледве чи взагалі коли вдасться подати повну сильветку бурхливого й багатогранного життя А. Войнаровського. Цьому на перешкоді стоїть брак джерельних матеріялів до картини його життя від молодих літ до ув'язнення та смерти. Останні відомості можна хіба відгребти десь у московських архівах, якщо вони не знищені. Зрештою, немає багато джерельних матеріялів про Войнаровського від часу його переїзду з Туреччини до західньої Европи. Отже, мова іде про період, коли він, як відомий дипломат, опинився у крутежі західньоевропейської політики. До таких висновків можна прийти на підставі дотепер опублікованих джерел про А. Войнаровського, на яких також повністю сперта монографія Л. Винара.

У монографії А. Войнаровського автор іде за історично-науковою методою, висвітлює всі позитивні й негативні сторони й на їх основі подає власні коментарі, пояснення й висновки. При характеристиці А. Войнаровського посередньо падає світло й на гетьмана Івана Мазепу. Воно ще більше підтверджує велику політичну індивідуальність гетьмана, що оточував себе людьми високоосвіченими, з чуттям і дипломатичним хистом. До цього типу належав А. Войнаровський.

В загальному А. Войнаровський у нашій історії мало відомий і слабо досліджений. На основі наявних джерел треба сказати, що не можна його підіймати на високий п'едестал, але також не слід залишати в тіні. Треба ствердити, що такого типу людей, як Войнаровський, на початку 18-го століття у нас було мало.

Хоч монографія охоплює ціле життя А. Войнаровського, то все таки в ній найбільше місця присвячено бендерському періодові, себто часам після відступу військ Мазепи до Туреччини. Мабуть, з того часу залишились чи, вірніше, є найбільш доступні джерела й документи, що насвітлюють життя й діяльність Войнаровського. Найбільш негативно на оцінці А. Войнаровського відбилася справа скарбу І. Мазепи, що його Войнаровський, як небіж гетьмана, успадкував ніби законно. Спір між козацькою старшиною і Войнаровським за скарб Мазепи включно з рішенням спеціяльної комісії, яку покликав шведський король Карло XII, залишив певний слід на Войнаровському і на всій мазепинській еміграції.

Цікавою прикметою Войнаровського було те, що він мав велику здібність приєднувати собі приятелів і прихильників серед тодішнього політично-дипломатичного світу. Це яскраво виявилося після його схоплення російськими агентами в Гамбурзі. Якщо б Войнаровський був полюбовно поладнав справу Мазепиного скарбу, здобув собі прихильність серед козацтва та його старшини й опісля перебрав гетьманську булаву, то, може, тоді українська справа, завдяки його знанням і спроможностям, була б повернулася в іншу сторону, а тодішня українська козацька держава була б стрінулась із більшим зацікавленням та зрозумінням. Зовсім правильно підкреслює Л. Винар припущення, що Войнаровський не хотів прийняти гетьманської булави через те, що майже вся козацька старшина відмовила б йому у підтримці.

Цікаво представлений епізод схоплення Войнаровського російськими агентами в Гамбурзі. Хоч у монографії є дані про передачу Войнаровського Петрові І-му, то все таки ціла афера викликає багато сумнівів. Лист, написаний Войнаровським до міської ради Гамбургу, щоб його передати російському цареві, викликає підозру. Можливо, що той лист був написаний під примусом, бож ніхто з його близьких і знайомих не бачився з ним тоді, коли він сидів арештований в Гамбурзі, в домі московського резидента. Логічно на основі матеріялів можна твердити, що він був переданий на власне бажання з тим, що, мовляв, він покається при нагоді іменин цариці Катерини, що мали бути відзначені в Гамбурзі, і цар Петро йому все простить. Можна також припускати, що такий мотив міг бути й напевно був фасадою для західнього світу, де з приводу підступного схоплення зчинився великий шум. Якщо брати до уваги перфідію Москви, то того роду мотивації не можна відкидати. Так ганебно був стертий з поверхні західнього світу визначний український дипломат Андрій Войнаровський. Все ж таки для фасади після передання його в царські руки він мав зустріч з царем, і той ніби його помилував, але дуже скоро загнав у петербурзьку тюрму, а опісля на Сибір, де Войнаровський помер.

Автор монографії зупиняється також над долею найближчих Войнаровському осіб, дружини Анни, сина Станислава й доньки Елеонори. Він наводить факт, що Войнаровська за ціну викуплення свого чоловіка могла віддати в руки москалів гетьмана Пилипа Орлика. При цьому показана спритність Анни в справі одержання від шведської держави грошей, що їх Войнаровський позичив Карлові XII. Історія Войнаровського надзвичайно цікава й характеристична для еміграції, зокрема з теренів російської імперії. Сьогодні, у двадцятому столітті, бачимо часто подібну московську перфідію.

Тут відтяти й переслати до видавництва на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. -- U.S.A.

ЗАМОВЛЕННЯ

До Видавництва М. Денисюка

Цим замовляю зазначені рискою книжки для доповнення моєї бібліотеки.

☐ Дончук З.: ПРІРВА дол. 4.00
☐ Королева Н.: ЩО Є ІСТИНА? дол. 5.50
☐ Кравченко У.: ХРИЗАНТЕМИ дол. 5.50
☐ Лагодинська Г.: ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ дол. 3.00
☐ Лепкий Б.: Трилогія МАЗЕПА шість томів дол.21.00
на місячні сплати по дол.....
☐ Парфанович С.: ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ дол. 2.50
☐ Тис Ю.: НА СВІТАНКУ дол. 4.50
☐ Храплива Л.: У ТЕМРЯВІ дол. 1.50
☐ Шевченко Т.: ТВОРИ 14 ТОМІВ дол. 75.00
на сплати по дол..... місячно
☐ — ОВИД — журнал — річна передплата дол. 4.00
☐ СЛУЖБА БОЖА на довгограйних платівках дол. 13.00

Першу рату заплачу по одержанні рахунку й першої посилки.

Підпис

Моя адреса: .....

Монографія Л. Винара одна з перших в загальних рамках дає повну сильветку А. Войнаровського. Автор підійшов до праці дуже дбайливо, подаючи всі вальори Войнаровського, щоб читач мав можливість зробити і свою власну оцінку. У вступній статті до монографії проф. Олександер Оглоблин пише, що автор дав нам гарно опрацьовану історичну монографію про Войнаровського, яка до деякої міри виповнить прогалину в нашій історії. О. Оглоблин закінчує свою статтю таким ствердженням: „Історія шанує не тільки переможців, але — може, ще більше — тих, хто переміг свою поразку. Андрій Войнаровський був тим, хто її переміг. І тому його ім'я залишиться вічно в історії його батьківщини — України".

М. Галів

«Плямки на піднебінні»

Гуморески Гриця Мотики. Видавництво Юліяна Середяка. Буенос Айрес, 1960 рік.

Вже сама назва збірки вказує пальцем на гонитву за оригінальністю. Чому плямки на піднебінні, а не на лобі чи на якомусь іншому місці? Проте, „чому", можливо, тут і зайве. Мовляв, за вірменською анекдотою, „мої плямки — де хочу, там їх і саджаю"...

Гриць Мотика — незаперечний гуморист. Оцих гумористичних блискіток розкидано у книжці безліч, і читач реагуватиме на них щирою усмішкою. Однак, „з місця", як кажуть, мусимо проїхатись твердою щіткою по Мотиці... Він схотів бути „універсалістом", себто, висміяти все і всіх, починаючи з гудзика на штанях і кінчаючи світовою політикою. Ось назви гуморесок: „Про мужчин", „Про жінок", „Про панів", „Про жіночу одіж", „Про тата", „Про шоферів", „Про літаючі тарілки", „Про одруження".

Крім того, що „про-про-про" взагалі недобре звучить, коли йдеться про назву гумореску, тяжко висміювати щось збірне, компактне, часом і традиціями усталене. Гумореска мусить бути побудована, ми б сказали, на малопомітній дрібничці, що, проте, при вдалому показі її, виростає в типову подію.

Помилився Гриць Мотика і в тому, що обрав собі за довірену особу чи за „наперсника", як це бувало в ложно-класичних повістях, якогось невідомого Миколу. Той Микола діє скрізь. Від його імени вирішуються різні проблеми, він „рижий кльовн", що повинен смішити публіку. А тим часом Мотика, завдяки своїй непересічній здібності іронізувати, міг цілком обійтися без кльовна, міг сам від себе піднести читачеві рум'яну пампушку сміху.

Маємо під рукою нещодавно виданий календар „Мітли" на 1962 рік. Там є Мотична гумореска „Про себе". І, хоч знову проскочило оте „про", то гумореска надзвичайно дотепна, гідна, хіба, пера найкращих гумористів. Значить, Мотика абсолютно не потребує посередництва „Миколи", а може писати від себе чи від своїх різноманітних дійових осіб. Грицеві Мотиці якраз бракує різноманітности, „сналахів" і „фоєрверків" або просто добре виношеної теми. А для оформлення її відповідні літературні засоби завжди знайдуться.

Ну, і нарешті, ще і ще, на жаль, питання мови. Коли ми читаємо, що хтось там їсть повітря і **попивае** його водою, нас беруть легкі корчі... Бож попивати можна щось, пиво, молоко, воду, а повітря чи тістечка не попивають, а **запивають.** Коли жінки „строяться" (від слова „стрій"), замість **одягаються,** причепурюються, моментально приходить асоціяція про „учбово-воєнний" майдан, де бідні жінки шикуються в лави, а потім почнуть маршувати. Коли Гриць Мотика каже: „Не лицює ж публічно чухатись **по спині",** то власна спина починає тремтіти від такого дикого мовного звороту. Виходить, що можна чухатись і **по язиці.** Таж чухають „щось", а не по чомусь. Ось іще один мовний ребус: „Йшов додому **о власних силах** і дуже добре почувався". Може, він думав „о власних силах", точніше, „про власні сили" і тому дуже добре почував себе? Подібних ребусів у книжці не бракує, і біль бере за нашу наймилозвучнішу, найпрекраснішу в світі мову. Лік на „ребуси" лише один: добрий мовний редактор. Можна бути до біса талановитим і шкутильгати в граматиці, в стилі, в словесному оформленні думок. А цього конче слід уникати, тим більше маючи на увазі загальний культурний прогрес.

Грицеві Мотиці писати треба. Люди з нього вже є й ще будуть — більші й кращі, але слід очищатись від плямок на папері, бо вони значно помітніші й небезпечніші, ніж вигадані „плямки на піднебінні".

А. Галан

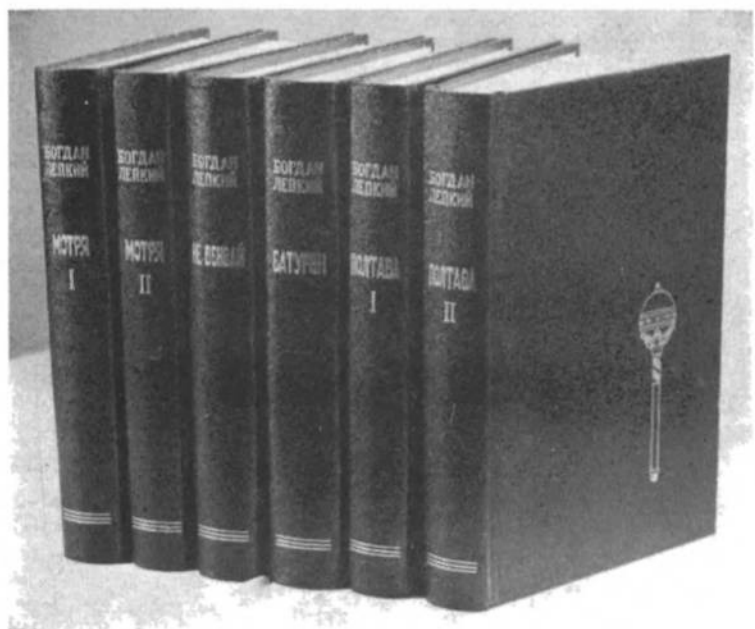

Ювілейне видання Трилогії МАЗЕПА Богдана Лепкого, що появилося в Мазепинському Році накладом нашого видавництва, має 2264 сторінок в 6 томах, друкованих на доброму білому папері і гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням (люксусове видання, подібне до 14-томового видання творів Тараса Шевченка).

Ціна 21.00 дол.

Замовлення приймаємо також без завдатку.

Smith Corona Portable Typewriter

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2226 WEST CHICAGO AVENUE, CHICAGO, ILLINOIS 60622 — USA

Дуже практична в новому ефектовному оформленні STERLING

Найновіший модель люксусової машинки до писання GALAXIE

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дорахування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машинки до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.